

FAGHISTORISK PROSJEKT

PROSJEKTRAPPORT
Kartlegging av faghistorisk arkivmateriale ved UiB
Høsten 2004
av
Ola Søndenå
Billedsamlingen, UB

Universitetet i Bergen 2005

Faghistorisk prosjekt

Forprosjekt

**Kartlegging og registrering av faghistorisk arkivmateriale
hos instituttene ved Universitetet i Bergen – høsten 2004.**

Interiør fra biblioteket ved Bergens Museum, 1925. Fotografi fra Billedsamlingen, UB.

**Prosjektundersøkelsen er gjennomført i perioden 1. 8. 2004 – 23.1.2005
av Ola Søndena, Billedsamlingen,
Universitetsbiblioteket i Bergen.**

**Prosjektet er gjennomført med støtte fra Den norske banks
Jubileumsfond til Universitetet i Bergen.**

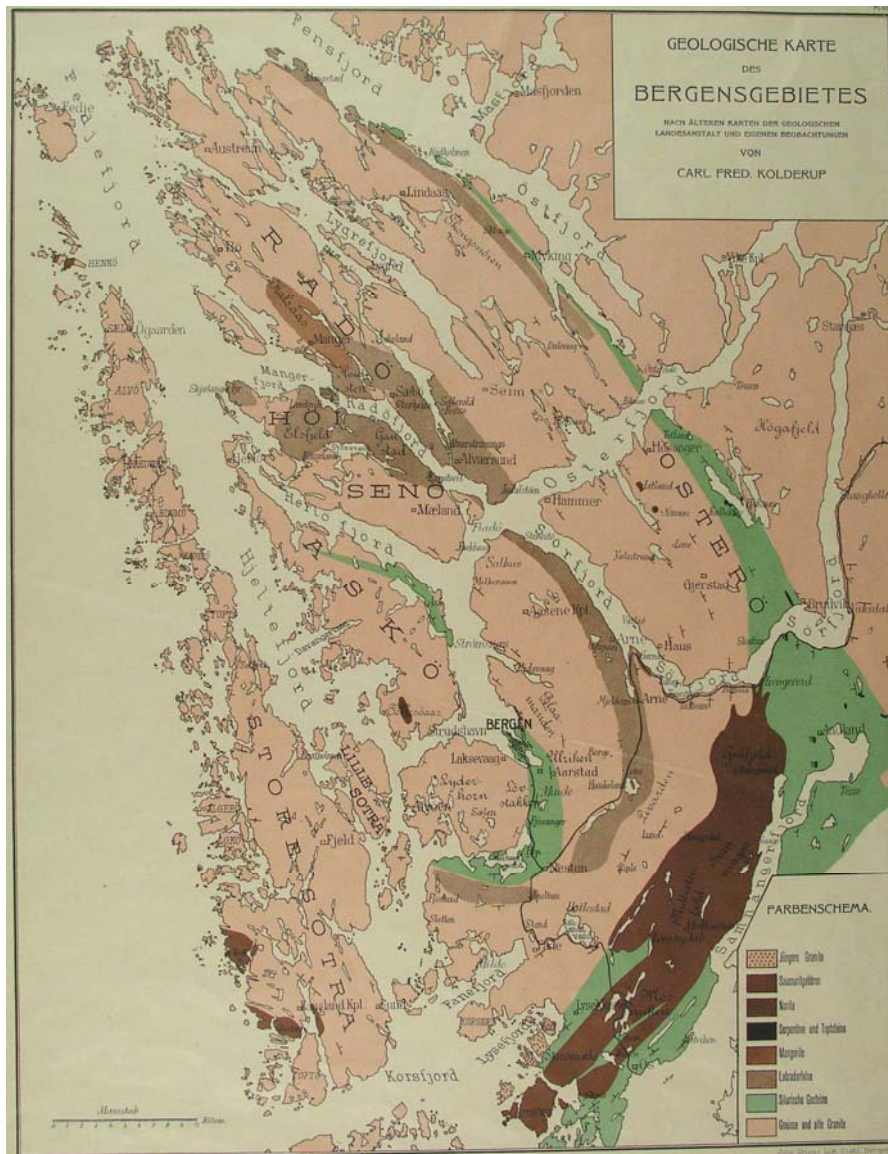
**Universitetet i Bergen
2005**

**Illustrasjon forside: innsamling av "faghistorisk arkivmateriale";
lysbilde fra samling gitt av Zoologisk museum , merket "fugler" (D-6-4)**

INNHOLD:

	Forord	5
1.1	Innledning	6
○	1.1 Bakgrunn for prosjektet	6
○	1.1.1 Tidligere registrering av faghistorisk materiale ved UiB	7
○	1.2 Kontakt og samarbeid med instituttene ved UiB	8
○	1.3 Hva er faghistorisk arkivmateriale?	11
○	1.4 Kilder og bakgrunnsmateriale	13
2.	Instituttbesøk	14
○	2.1 Bergen Museum: De kulturhistoriske samlinger	15
○	2.2 Bergen Museum: De naturhistoriske samlinger	16
○	2.3 Institutt for kulturstudier og kunsthistorie	17
○	2.4 Nordisk institutt	18
○	2.5 Seksjon for allmenn litteraturvitenskap	20
○	2.6 Filosofisk institutt	20
○	2.7 Institutt for sammenlignende politikk	21
○	2.8 Institutt for geografi	21
○	2.9 Geofysisk institutt	24
○	2.10 Institutt for fysikk og teknologi	25
○	2.11 Institutt for geovitenskap	27
○	2.12 Institutt for biologi	34
○	2.13 Kjemisk institutt	34
○	2.14 Matematisk institutt	35
○	2.15 Gades Institutt: Avdeling for mikrobiologi og immunologi	36
○	2.16 Gades Institutt: Avdeling for patologi	37
○	2.17 Institutt for biomedisin	39
○	2.18 Institutt for klinisk medisin: seksjon for psykiatri	40
○	2.19 Institutt for klinisk medisin: seksjon for obstetikk og gynekologi	41
○	2.20 Odontologisk institutt	42
○	2.21 Det juridiske fakultet	43
3.	Eksempelsamlinger	44
○	3.1 Samlinger fra Biologisk stasjon ved Bergens Museum og UiB	44
○	3.1.1 Professorarkiv etter Hans Brattström	46
○	3.1.2 Biologisk stasjon på Herdla	48
○	3.1.3 Biologisk stasjon på Espegrend	52
○	3.1.4 Forskningsfartøy	54
○	3.1.5 Fotografialbum	56
○	3.1.6 Tidsskriftet Sarsia	59
○	3.2 Brinkmann-samlingen	60
○	3.3 Avleverte billedsamlinger fra instituttene ved UiB	65
○	3.3.1 A – gave fra Naturhistorisk museum 1988	66
○	3.3.2 B – gave fra Hans Brattström/Zoologisk museum 1995	67
○	3.3.3 C – gave fra Øystein Frøiland/Zoologisk museum 1976	67
○	3.3.4 D – gave fra Zoologisk museum/institutt 2004	69
○	3.3.5 E – Bergen Museum	74

- 3.3.6 F – Bergen Museum 78
 - 3.3.7 G – Rekstad-samlingen 80
 - 3.3.8 H – Gave fra Institutt for marinbiologi 1986 94
4. Konklusjon og planer om videreføring av det faghistoriske prosjekt 95
- Liste over vedlegg 97
- Billedliste 97

Geologiske karte des Bergensgebietes av Carl Fredrik Kolderup. Vedlegg til Bergens Museums årbok 1903. Fotografi: Morten Heiselberg.

FORORD

Dette forprosjektet er gjennomført som første fase i et planlagt faghistorisk prosjekt ved Universitetet i Bergen, der det langsiktige målet er opprettelsen av en felles samling for faghistorisk arkivmateriale ved institusjonen. Gjennom dette forprosjektet har vi foretatt en registrering og kartlegging av faghistorisk arkivmateriale hos et utvalg av instituttene og avdelingene ved UiB. Vi har – som rapporten viser – avdekket et mangfold av betydningsfullt historisk arkivmateriale, og laget en foreløpig oversikt som vil være et godt utgangspunkt for videre arbeid med prosjektet.

Vi har i dette forprosjektet etablert et samarbeid med kontaktpersoner ved de ulike instituttene og avdelingene, og har gjennom dette nettverket fått tilbakemeldinger på at det finnes et klart behov for en videreføring av det faghistoriske prosjektet. For instituttene kan de faghistoriske arkivene i mange tilfeller sees på som et plasskrevende og ”dødt” materiale, som i verste fall ender opp som fyllmasse i Rådalen. Et av hovedmålene i det faghistoriske prosjekt har vært – og vil være – å bevisstgjøre instituttene og institusjonen om potensialet i det faghistoriske materialet, og utnytte det som en historisk ressurs.

Denne prosjektrapporten er i seg selv et forsøk på synliggjøring av dette materialet, gjennom en bevisst bruk av illustrasjonsmateriale. Tilgjengeliggjøring og formidling vil være viktige stikkord i det videre arbeidet med prosjektet, sammen med fortsatt registrering og utarbeidelse av en samlet bevaringsplan.

Jeg vil først og fremst takke alle instituttene og avdelingene ved UiB for et godt samarbeid, og i særdeleshet alle kontaktpersonene for engasjerte og positive møter. De har uten unntak gitt meg innsyn i mangfoldet av faghistorisk materiale, og formidlet fagkunnskap og historier om materialet som har vært til uvurderlig hjelp.

En spesiell takk til Solveig Greve og Morten Heiselberg ved Billedsamlingen; sistnevnte for fremragende fotografiske tjenester i forbindelse med illustrasjonsmaterialet i rapporten. Ellers takk til Rune Kyrkjebø på Spesialsamlingene ved UB for bistand i prosjektarbeidet. Til slutt vil jeg takke Den norske banks Jubileumsfond til Universitetet i Bergen for å ha finansiert hele forprosjektet.

Ola Søndena
Billedsamlingen, UB

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for prosjektet.

Universitetsbiblioteket satte høsten 2004 i gang et forprosjekt for kartlegging og registrering av faghistorisk arkivmateriale på instituttene og avdelingene ved Universitetet i Bergen. Mange fakulteter og institutter ved UiB har gjennom tid opparbeidet faglige samlinger av historisk verdi for institusjonen. Disse samlingene er i dag spredt, og det er vanskelig å ha oversikt over hva som finnes før det blir foretatt en registrering.

Historisk og faglig interessant materiale kan være knyttet til framtrepende enkeltpersoners vitenskapelige virke, til prosjekter, eller annen virksomhet som for fremtiden vil kunne kaste lys over perioder av Universitetets historie. Universitetsbiblioteket har gjennom dette forprosjektet laget en foreløpig oversikt over omfang og type materiale som kan ha interesse for ettertiden, og som kan belyse virksomheten og historien ved UiB (og Bergens Museum). Eksempler på faghistorisk materiale kan være professorarkiv, prosjektmateriale, korrespondansearkiv, manuskripter, billedsamlinger, tegninger, gjenstander og utstyr, muntlige overleveringer o.a. (se kapittel 1.3)

Hovedmålene med forprosjektet var å etablere et samarbeid på instituttnivå ved UiB, gjennomføre en foreløpig kartlegging og grovregistrering av faghistorisk materiale, samt å informere om og skape en bevissthet om de historiske verdiene i dette materialet.

På bakgrunn av denne kartleggingen vil Universitetsbiblioteket vurdere en videreføring av arbeidet fra forprosjektet gjennom en mer detaljert registrering av faghistorisk materiale, og utarbeidelse av en bevaringsplan - på sikt for å opprette en fysisk og virtuelt tilgjengelig samling av faghistorisk materiale ved UiB. Et eksempel på en slik samling finnes ved NTNU i Trondheim, som i 1996 startet Teknologihistorieprosjektet, bl.a. med sikte på å bygge opp en samling av professorarkiver.

Gjennomføringen av dette prosjektet ved UiB – kartlegging og registrering, bevaringsplan, og en fag- og institusjonshistorisk samling – er også en naturlig oppfølger til bokprosjektene ”Universitetet i Bergens historie” (1996) og ”På Universitetets grunn” (2004).

I tillegg er det produsert og utgitt en rekke historiske publikasjoner fra instituttene og avdelingene ved UiB, med institutt- og faghistoriske fremstillinger; og flere er under planlegging. For framtidige institusjons- og institutthistoriske prosjekter vil en videre kartlegging og bevaring av faghistorisk materiale bli en svært viktig ressurs; en mulighet for å følge sporene bakover i historien ved Bergens Museum og UiB.

1. Forskning i Museumshagen I: Sophus Bugge (1833-1907) med runestein ca. 1900. Atelier KK.

2. Fra Museumshagen ca. 1900-1910. Fotograf: Atelier KK

1.1.1. Tidligere registrering av faghistorisk arkivmateriale ved UiB

Cand. Philol. Anne-Hilde Nagel ble i 1976 engasjert gjennom Historisk institutt for å registrere arkivmateriale ved UiB av historisk og vitenskapshistorisk interesse, og som kunne danne grunnlag for vitenskapshistorisk forskning. Registreringen gjaldt (hovedsaklig) skriftlig materiale ved Universitetets institutter, både faglig og administrativt materiale (instituttarkiv og personlige arkiv), både fra Bergens Museum-perioden og fra UiB. Registreringen foregikk på instituttnivå, samt hos alle vitenskapelig ansatte ved UiB – gjennom spørre- og registreringsskjemaer. Nagel leverte rapport (med vedlegg) om undersøkelsen i 1978, ”Arkivmateriale ved Universitetet i Bergen”. Rapporten inneholdt korte omtaler av instituttene, sammen med oversikter over situasjonen og innholdet i instituttarkivene, samt hos de vitenskapelig ansatte som leverte svar på spørreskjemaene.

Nagels rapport har vært et viktig bakgrunnsmateriale for det faghistoriske prosjektet høsten 2004, og har vært viktig for å peile inn de instituttene med særlig betydningsfullt faghistorisk arkivmateriale. Noe av det av eldste arkivmaterialet som Nagel registrerte i 1976 ligger fortsatt hos instituttene; noe er avlevert til andre arkiv, og noe er forsvunnet eller kassert. 2004-undersøkelsen har ellers favnet alle typer faghistorisk arkivmateriale; i motsetning til hos Nagel har den lagt vekt på også å kartlegge gjenstander og utstyr, tegninger, plansjer og kart, billedsamlinger osv. –i særlig grad hos instituttene på realfag og medisin.

3. Forskning i Museumshagen II: Sophus Bugge (1833-1907) med runestein ca. 1900. Atelier KK.

1.2 Kontakt og samarbeid med instituttene ved UiB

For å gjennomføre forprosjektet og kartleggingen var vi avhengig av et godt samarbeide med instituttene og avdelingene ved UiB. Informasjonsbrev om forprosjektet ble sendt ut til 47 institutter og avdelinger 13. september 2004 (se vedlegg 1). Brevet ba om at alle instituttene oppnevnte en kontaktperson som skulle være ansvarlig for samarbeidet med forprosjektet, og det fulgte med et eget svarskjema om dette som vedlegg til brevet. Et nytt brev med påminnelse om forprosjektet ble sendt ut 6. oktober.

Totalt fikk vi inn tilbakemeldinger fra 30 institutter og avdelinger, som alle hadde oppnevnt kontaktpersoner. De fleste av disse kontaktpersonene var vitenskapelig ansatte, og for det meste personer med lang fartstid ved UiB, noe som var en stor fordel for prosjektet.

Den mest problematiske fasen i forprosjektet var å få avtalt tid for møter og befaringer ved instituttene. Tidspunktet for gjennomføringen av prosjektet var litt uheldig, midt i eksamensforberedelser og eksamensperioden. I tillegg var flere av kontaktpersonene opptatt med reisevirksomhet i denne perioden.

Det er likevel blitt gjennomført 22 møter og befaringer til institutter og avdelinger i perioden fra 19. oktober 2004 til 13. januar 2005. (For fullstendig liste over tilbakemeldinger og kontaktpersoner, se vedlegg 2).

4. Forskning i oldsak-samlingen på Bergens Museum. Ukjent forsker, ca. 1900-10. Atelier KK.

Besøkte institutter og avdelinger, med kontaktpersoner:

Bergen Museum:

• De kulturhistoriske samlinger	30.10	Sonja Innselset
• De naturhistoriske samlinger	3.12	Bjarne Meidell

Historisk-filosofisk fakultet:

• Inst. for kulturstudier og kunsthistorie	29.10	Hans-Jakob Ågotnes
• Nordisk institutt	11.11	Ole-Jørgen Johannessen
• Allmenn litteraturvitenskap	29.11	Atle Kittang
• Filosofisk institutt	7.12	Gunnar Skirbekk, Sidsel Aamodt og Kjell S. Johannessen

Det samfunnsvitenskapelige fakultet:

• Institutt for geografi	25.10	Kjell Helge Sjøstrøm
• Sammenlignende politikk	9.11	Ragnhild H. Krüger

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet:

• Geofysisk institutt	19.10	Berit Bjørndal
• Institutt for fysikk og teknologi	26.10	Halvor Hobæk
• Institutt for geovitenskap	10.11	Inge Aarseth
	13.12	Haakon Fossen
• Institutt for biologi	8.12	Torleiv Brattegard
• Kjemisk institutt	12.1	Rolf Manne
• Matematisk institutt	13.1	Audun Holme

Det medisinske fakultet:

• Gades Institutt, Avd. for mikrobiologi	21.10	Karl-Henning Kalland
• Psykiatrisk institutt	9.11	Marit Skare
• Gades Institutt, Avd. for patologi	23.11	Inge Morild

• Institutt for biomedisin	14.12	Terje Erstad
• Obstetrik og gynekologi (KK)	16.12	Roar Sandvei
Det juridiske fakultet:		
• Det juridiske fakultet	19.11	Rita Faye
Det Odontologiske fakultet:		
• Odontologisk institutt	9.12	Knut Selvig

Vi har gjennom disse 22 møtene og befaringene vært innom alle fakultetene ved UiB, med unntak av Det psykologiske fakultet, som ikke ga tilbakemeldinger på forespørselene. Naturlig nok var det hos instituttene med røtter tilbake til Bergens Museum-perioden at vi fant det største utvalget og omfanget av faghistorisk arkivmateriale. Særlig gjaldt dette instituttene på Det matematisk-naturvitenskapelige og Det medisinske fakultet. Men hos samtlige besøkte institutter fant vi faghistorisk materiale av interesse for prosjektet; helt tilbake fra den tidlige museumsperioden og fram til vår egen tid.

Besøkene hos instituttene foregikk stort sett etter et fast mønster; først korte møter der vi informerte om det faghistoriske prosjektet, og deretter befaringer og omvisninger i arkivmateriale. I denne omgang har det vært viktig å registrere kategorier (professorarkiv, billedsamlinger, osv) og volum (antall arkivskap, hyllemeter, protokoller osv) av faghistorisk arkivmateriale, og samle disse opplysningene i korte befaringsrapporter (se kapittel 2). Møtene og befaringene varte i tid alt fra en halvtime og opp til tre timer, og i noen tilfeller har det vært nødvendig med nye besøk. Kontaktpersonene var i stor grad entusiastiske og engasjerte i forhold til prosjektet, og så på dette som et lenge etterlengtet initiativ fra Universitetets side. Ved flere institutter var ulike former for innsamling, katalogisering og utstilling av faghistorisk materiale allerede godt i gang, på eget initiativ. Ved Institutt for fysikk og teknologi var eldre gjenstander og utstyr samlet inn og katalogisert; Institutt for biomedisin har begynt å samle inn og ordne professorarkiv fra senioransatte; et nærmest komplett materiale fra Biologisk stasjon og Avdeling for marinbiologi er i årenes løp samlet ved Institutt for biologi, og Avdeling for patologi ved Gades Institutt, samt Kvinneklinikken, har etablert faste utstillinger med eldre instrumenter og utstyr, fotografier og tekster. I tillegg hadde kontaktpersonene ved flere av instituttene klare ideer og forslag hva som burde gjøres i forhold til faghistorisk arkivmateriale – både i forhold til nye initiativ, og for videreføring av igangsatte tiltak. De var også helt klart interessert i en videre oppfølging av det faghistoriske prosjektet fra UiB/UBs side.

Men selv om engasjementet i forhold til det faghistoriske prosjektet var klart uttrykt fra kontaktpersonenes side, så er det like fullt problematisk at slike initiativ som er nevnt

5. Feltnotater fra "Notiser fra Labradorfeltet ved Ekersund" av Carl Fredrik Kolderup. U. å.

6. Feltdagbok: "Geologiske notiser fra Bergens Omegn" av Carl Fredrik Kolderup. U. å.

7. Feltdagbok: "Geologiske notiser fra Vestlandet" av Carl Fredrik Kolderup, 1893.

ovenfor er så til de grader avhengige av enkeltpersoner og ildsjeler ved instituttene. For det ligger ingen automatikk i at instituttansatte har interesse og engasjement for instituttets eller institusjonens historie; ei heller i at de ser nødvendigheten av å sikre og bevare faghistorisk materiale. Derfor er det paradoksalt nok et problem at slike initiativ i stor grad er avhengig av senioransatte med lang fartstid og en høy grad av historisk interesse, som f. eks. Ole Didrik Lærum på Gades Institutt og Torleiv Brattegard på Institutt for biologi. For å sikre det faghistoriske arkivmaterialet for fremtiden er det derfor viktig at institusjonen UiB utarbeider en overordnet og samlet bevaringsplan, og etablerer et forpliktende samarbeid med instituttene og avdelingene. Dette vil også være svært viktig i forhold til å hindre at betydningsfullt arkivmateriale ender opp i Rådalen. Bare i løpet av dette prosjektet har vi opplevd denne problemstillingen; bl.a. i forhold til deler av kartsamlingen ved Institutt for geografi, der vi fikk bevart et representativt utvalg.

Nytt faghistorisk materiale produseres fortløpende og i stort omfang ved instituttene og i forskningsmiljøene på UiB, i et stadig større tempo og ikke minst i ”nye” former. Det bør være opplagt å bevare en over 100 år gammel geologisk feltdagbok fra Bergens Museum; like opplagt er kanskje ikke bevaringstanken når det gjelder stablene med nyprodusert faghistorisk materiale på disketter og CDer, og generelt i digitale medier. Derfor er det viktig at en fremtidig bevaringsplan utvikles til også å inkludere denne type materiale; i tillegg til å utvikle et konsekvent og gjennomtenkt grep i forhold til fortidens faghistoriske arkivmateriale.

8. Innsamling av ”faghistorisk” materiale til Bergens Museum I. Ca 1900-1910. Fotograf: Atelier KK, Bergen

1.3 Hva er faghistorisk materiale?

Det faghistoriske materialet synliggjør og dokumenterer forskningspraksis og sentrale forskningsområder fra Bergens Museum/UiBs historie – gjennom enkeltpersoner, institutter, og institusjonen som helhet. Materialet belyser faglige og forskningsmessige valg, satsingsområder og perioder som har hatt særlig historisk betydning, og vil kunne være en ressurs for historikere og forskere i fremtiden.

Et eksempel: ideen om å utvikle Bergens Museum til en universitetsinstitusjon oppstod for fullt hos sentrale aktører ved museet i midten av 1890-årene. I perioden fram til 1945 ble dette faglig konkretisert gjennom å utvikle de eksisterende avdelingene ved museet til institutter og nye forskningsmiljøer. Det faghistoriske arkivmaterialet fra denne overgangsperioden er derfor av særlig betydning for å kunne belyse institusjonens historie. Dette materialet finnes ennå i stor grad på de eldste instituttene, og det vil være svært viktig å gå videre med en detaljert registrering og tilgjengeliggjøring av det. Denne perioden er også godt visuelt dokumentert gjennom store fotografi- og lysbildesamlinger.

Denne tidsperioden har til en viss grad blitt ekstra fokusert i denne faghistoriske undersøkelsen, og bl.a. er de fleste illustrasjonene i denne rapporten hentet fra perioden 1890-1940. Arkivmaterialet fra den tidligste museumsperioden er i hovedsak allerede sikret og bevart ved Universitetsbiblioteket og Bergen Museum. Derimot er deler av det faghistoriske materialet fra perioden 1890-1945 ennå ikke ordnet, registrert eller tilstrekkelig sikret.

9. Innsamling av "faghistorisk" materiale til Bergens Museum II. Ca. 1900-1910. Fotograf: Atelier KK, Bergen

Vi har i undersøkelsen vektlagt denne perioden gjennom synliggjøring av faghistoriske eksempelsamlinger, satt inn i en sammenheng kombinert med andre samtidige kilder, bl. a. gjennom bruk av Bergens Museums årbøker fra perioden. (se kapittel 2 og 3).

I prosjektet har vi valgt å konsentrere kartleggingen omkring 7 hovedkategorier av faghistorisk arkivmateriale. Dette for å få klarere rammer for prosjektet, og for å forenkle samarbeidet med instituttene. Skjema med de 7 kategoriene ble sendt til alle instituttene og avdelingene.

- Professorarkiv: arkivmateriale etter professorer/ansatte – vitenskapelig materiale, manuskripter, korrespondanse, o.a.
- Prosjektmateriale: arkivmateriale fra forskningsprosjekter med særlig betydning for instituttens historie.
- Korrespondansearkiv: materiale som forteller noe om instituttets faglige historie – forskning, ansatte, kontakter.
- Fotografi- og lysbildesamlinger: dokumentasjon av instituttens historie, ansatte, lokaliteter, undervisningsmateriale o.a.
- Tegninger, plansjer, kartsamlinger: med faglig historisk betydning.
- Gjenstander, utstyr, instrumenter: med faglig historisk betydning.
- Boksamlinger, skrifter, særtrykk:

En viktig kategori i tillegg vil være muntlige overleveringer (intervjuer, film/video), men på grunn av tidsproblemer har dette punktet ikke blitt prioritert i denne omgang.

10. Innsamling av "faghistorisk" materiale til Bergens Museum III. Ca. 1900-1910. Fotograf: Atelier KK

1.4 Kilder og bakgrunnsmateriale

Historiske fremstillinger om Bergens Museum og UiB har vært viktige som bakgrunnsmateriale for det faghistoriske prosjektet; både for de lange institusjonelle linjene og for innblikk i bestemte fag- og forskningsmiljøer. Særlig det sistnevnte har vært viktig i forberedelser til instituttbesøkene, for å få oversikt og kunnskap om fag- og forskningshistorie og sentrale personligheter ved instituttene og avdelingene. Her har i tillegg årbøkene og årsberetningene fra Bergens Museum vært av særdeles stor betydning.

Ellers har som nevnt flere institutter og avdelinger ved UiB publisert historiske fremstillinger; disse behandles nærmere i kapittel 2 og 3.

11. Bergens Museum ca. 1866.
Ukjent fotograf.

- Bergens Museum 1825-1900. En historisk fremstilling av Dr. J. Brunchorst. (1900). En detaljert framstilling om museets grunnleggelse og om perioden fram til 1900. Jørgen Brunchorst (1862-1917) var konservator i botanikk ved museet fra 1886, og direktør fra 1901 til 1907.

- Bergens Museum 1925. En historisk fremstilling redigert av professorkollegiet, utgitt av Museets styre (1925).

Utgitt til museets 100års-jubileum i 1925. Den tar opp tråden fra Brunchorsts bok, og behandler perioden fra 1900-1925, og er sentral som kilde gjennom detaljerte beskrivelser av de enkelte fagene/avdelingenes historie ved museet.

- Bergens Museums publikasjoner 1825-1948. Generalregister utarbeidet ved Universitetsbiblioteket (1955).

- Universitetet i Bergens historie (I-II) (1996)

Første bind inneholder generell institusjonshistorie; bind 2 faghistoriske framstillinger. Særlig det siste bindet har vært viktig for den faghistoriske undersøkelsen.

- Årbøker og årsberetninger fra Bergens Museum for perioden 1883 – 1947/48.

Gjennom årsberetningene får man et detaljert innblikk i den fag- og forskningsmessige utviklingen ved de ulike avdelingene, og har vært den viktigste informasjonskilden i forhold til instituttbesøk og undersøkelse av det faghistoriske arkivmaterialet. Her kan man følge forskningsprosjekter fra år til år, man får kunnskap om ansatte og om lokaliteter, utstyr, samlinger osv.

I årbøkene synliggjøres de forskningsmessige hovedlinjene ved museet gjennom en periode med en rivende faglig utvikling og vekst, hele tiden med en overvekt av naturhistoriske artikler. Årbøkene har i det faghistoriske prosjektet fungert som en vesentlig kilde for informasjon om billedmateriale, og ikke minst for å følge linjene og utviklingen fra bl.a. feltdagbøker og manuskripter til ferdige artikler i årbøkene. (mer om dette i kapittel 3).

Kombinert med fotografier og annet samtidig materiale kan nedstøvede feltnotater og manuskripter settes inn i en historisk kontekst, og bl.a. formidles gjennom fag- og forskningshistoriske web-sider.

12. Bergens Museum 1898. Fotograf: K. Knudsen.

2. Instituttbesøk

Vi har som nevnt gjennomført 22 besøk til institutter og avdelinger ved UiB; derav 2 besøk til Institutt for geovitenskap. Gjennom dette har vi fått innblikk i et representativt utvalg av instituttene ved UiB; både når det gjelder fag- og forskningsmessig bredde og historie. Spesielt har det vært viktig å få tilgang til de eldste instituttene, med røtter tilbake til museumstiden. De vi mangler informasjon fra er de botaniske og zoologiske avdelingene ved Institutt for biologi, men noe er likevel fanget opp gjennom besøket ved De naturhistoriske samlinger ved Bergen Museum.

Det viktigste ved instituttbesøkene har for det første vært informasjonsvirksomhet om det faghistoriske prosjektet; å signalisere en interesse fra Universitetets side, og samtidig skape en bevissthet ved instituttene om verdien av å sikre og bevare faghistoriske arkivmateriale. For det andre å gjennomføre en foreløpig kartlegging og registrering av faghistorisk materiale. Det har i denne omgang ikke vært anledning til detaljregistrering av materialet eller dypdykk i arkivene; det viktigste har vært å få oversikt over ulike kategorier av materiale, samt volum. En detaljregistrering av materialet vil være viktig i en videre oppfølging av det faghistoriske prosjektet, for å få en fullstendig oversikt til bruk i en samlet bevaringsplan. Dette forprosjektet har da fungert som en døråpner inn i instituttarkivene og det faghistoriske materialet.

13. Museumshagen ca. 1905. Fotograf: Knud Knudsen

Flere institutter har ytret ønske om å avlevere faghistorisk materiale til en felles samling eller til Universitetsbiblioteket; enten grunnet generell plassmangel, flytting og omorganisering, eller ut fra et ønske om å få sikret materialet på en bedre måte. Dette spørsmålet har i denne omgang ikke vært noe hovedpoeng fra vår side, men vil være en svært aktuell problemstilling i en videre oppfølging av det faghistoriske prosjektet.

De korte besøksrapportene under inneholder oversikter over det viktigste materialet ved instituttene, samt generelle kommentarer. For noen institutters vedkommende foreligger fullstendige lister over faghistorisk materiale som vedlegg.

2.1 Bergen Museum: De kulturhistoriske samlinger

30.11.2004 – Kontaktperson: Førstekonsulent/arkivar Sonja Innselset.

Kommentar: Når det gjelder museet er det viktig å påpeke at undersøkelsen ikke gjelder samlingene ved museet, kun faghistorisk materiale. Vi hadde først møte på Innselsets kontor, og deretter omvisning flere steder på Historisk museum.

Materiale:

Hvelv: totalt ca. 30 hyllemeter med eldre materiale.

- Forhandlings- og møteprotokoller tilbake til 1825.
- Tilvekst- og aksesjonsprotokoller.
- Korrespondansearkiv 1905- , ca. 30 arkivbokser.
- Korrespondansearkiv etter konservatorene Gustafson og Lorange, to bokser.
- Feltarbeiddagbøker.

Loft:

- Arkivmateriale etter professor Haakon Shetelig. Ca.30 arkivbokser med tegnebøker/dagbøker, forelesningsnotater og korrespondanse.
- Korrespondansearkiv fra 1950-årene, ca. 10 arkivbokser.
- Samling med flyfotografier, 4 arkivskuffer, med tilhørende oversikt over arkeologiske fornminner.
- Kartsamling. 3 arkivskap med økonomiske kart.
- Tegninger fra arkeologiske utgravninger, 3 skuffeskap.
- Tidsskrifter/særtrykk.

Fotoarkiv:

Omvisning ved Svein Skare. Arkivet inneholder totalt ca. 220 000 negativer/bilder. Her er listet opp et utvalg:

- Gjenstandsfotografier fra alle museets samlinger/utstillinger.
- Interiør/eksteriør-fotografier fra museets og UiBs Bygninger.
- Fotografier fra feltarbeid og utgravninger, fra høytider og jubileer, samt av ansatte ved museet/UiB.
- Samlinger av enkeltfotografer: bl.a. Marcus Selmer, Svanøe, Lofthus og Olai Fauske.

14. Historisk museum.
Ukjent fotograf.

15. Våpensamlingen ved Bergens Museum 1904. Fotograf: Atelier KK

- Div. arkivmateriale på kontorene til de ansatte; hos Henrik von Achen (arkivskap med korrespondansemateriale), Sonja Innselset (arkeologiske rapporter), Frode Storaas (arkivmateriale etter antropologen Henning Siverts).

16. Professor Haakon Shetelig 1936. Fotograf: ukjent

2.2 Bergen Museum: De naturhistoriske samlinger

3.12.2004 – Kontaktperson: Førsteamanuensis Bjarne Meidell, styrer ved DNS.

Kommentar: møte på Meidells kontor, med muntlig gjennomgang av ulike kategorier materiale som finnes på museet. De holder for tiden på med gjennomgang og opprydding i eldre faghistorisk materiale, slik at listen nedenfor kan kompletteres senere.

Materiale:

Professorarkiv:

- Det finnes trolig flere spredt på museet; dette klargjøres under oppryddingen.

Prosjektmateriale:

- Fire filmer fra IPP-prosjektet på Hardangervidda ligger i safe ved Meidells kontor.

Korrespondansearkiv (og annet adm. arkivmateriale):

- Eldre protokoller fra museet ligger i safe ved Meidells kontor; store deler er digitalisert. Samme sted ligger regnskapsprotokoller.

Fotografier og lysbildesamlinger:

- Lysbildesamlinger og negativplater finnes spredt på museet; klargjøres under oppryddingen. Innrammede portretter (ca. 10) av tidligere professorer og ansatte finnes på Meidells kontor.

Tegninger og plansjer:

- Akvareller og tegninger fra Nordishav-ekspedisjonen i 1910 finnes ved museet; disse brukes nå i forbindelse med Mareco-prosjektet. Ellers finnes det undervisningsplansjer etter August Brinkmann jr. (det finnes også lysbilder av disse plansjene).

Gjenstander og utstyr:

- Noen eldre mikroskoper er utstilt ved museet – bl.a. Herman Frieles mikroskop. Andre (fra 1840-årene og utover) er oppbevart i safe. Ellers er en balloptikon bevart, sammen med en del feltarbeid-utstyr (trekant-skraper osv). Museet har i tillegg overtatt et Warburg-apparat, brukt til oksygenmåling innenfor cellefysiologi og biokjemi fra 1920-1970-årene. Dette er avlevert av Karen Helle på Institutt for biomedisin.

Boksamling: på Meidells kontor lå ca. 10 eldre bøker fra W. F. K. Christies private boksamling – alt fra 1780/90-årene – med Christies navnetrekk.

17. Fra de zoologiske samlinger ved Bergens Museum. Fotograf: ukjent

2.3 HF-fakultetet: Institutt for kulturstudier og kunsthistorie

29.10.2004 – Kontaktperson: førsteamanuensis Hans-Jakob Ågotnes

Kommentar: instituttet består av 3 seksjoner: kulturvitenskap, kunsthistorie og teatervitenskap. Vi har besøkt kulturvitenskap, som bl.a. har ansvaret for Etno-folkloristisk arkiv (innbefatter Hannaas-arkivet). Fram til 1997 hadde i tillegg instituttet ansvaret for Arne Bjørndals samling, som nå oppbevares på Grieg-akademiet. Billedsamlingen ved UB har ansvaret for den fotografiske delen av Bjørndal-samlingen.

Professorarkiv:

- Det finnes svært lite ved instituttet.

Prosjektmateriale:

- Etno-folkloristisk arkiv: et kulturhistorisk forsknings- og tradisjonsarkiv med flere større samlinger av folkeminne, bl.a. ”Hannaas-samlingen”, etter Torleiv Hannaas (1874-1929). Hannaas ble stipendiat ved Bergens Museum 1914, professor i 1918, og grunnla folkeminnesamlingen ved museet i 1921.

Arkivet består av folkeminneoppskriftene til bl.a. Hannaas, sagn samlet inn av skolebarn i 1930-årene, nyere intervjumateriale osv. Arkivet består av ca.20 skap, og instituttet har planer om å digitalisere samlingen. Oppbevaringsrommet for samlingen er ikke helt optimalt, p.g.a. sprinkleranlegg.

18. Torleiv Hannaas (1874-1929)
Fotograf Nordland, Bergen

19. Arne Bjørndal (1882-1965)
Fotograf: ukjent

Bjørndal-samlingen består av lydbåndopptak, noteoppskrifter, og skriftlig materiale om folkemusikktradisjonen. Den ble gitt til UiB i 1950, og har vært oppbevart både ved UB, ved Nordisk institutt, ved Etno-folkloristisk institutt, og nå altså ved Grieg-akademiet (Institutt for musikk).

- Annet materiale: eldre administrativt arkivmateriale for de tre seksjonene finnes på loftet på instituttet.

2.4 Nordisk institutt

10.11.2004 – Kontaktperson: førsteamanuensis Ole-Jørgen Johannessen

Kommentar: et institutt med store mengder faghistorisk arkivmateriale. Omvisningen foregikk på kontor og samlinger i 4. etasje på HF-bygget, samt i arkivrom i kjelleren. Listene under følger denne gjennomgangen.

Materiale:

Rom 449, 4.et.:

- Arkiv for diplom- og handskriftsfotografi: samling med avfotograferte middelalderdiplomer fra 1200 – 1570/80; originalene finnes ved Det Arnemagnæanske institutt i København, samt i Riksarkivet. Ca. 4 skap. (Håndskriftene i kjelleren).

Målføresamlingen, eget rom, 4.et., (samt i arkivrom i kjelleren):

- Oppskrifter og opptak av hovedsaklig vestnorske dialekter, lydbånd, ordsamlinger, synopseser, ord- og emnesamling, kartsamlinger, hovedoppgaver, katalog for målførearkivet, dialektbibliografi.

I rommet i 4. etasje finnes av dette ca. 10 skap med oppskrifter og opptak, kartsamlingen, samt store mengder hovedoppgaver. (Resten i kjelleren og i lagerrom i Øysteinsgate).

Stadnamnsamlinga, eget rom i 4. etasje (samt i arkivrom i kjelleren):

- Stadnamn fra Hordaland/vest-Norge; gammelt kartotek og seddelarkiv, 11 skap
- Kartsamlinger som supplerer stadnamnarkivet, med påførte nummer og stadnamn. 3 skap.
- Hovedoppgaver om stadnamn og personnamn; ca. 10 hyllemeter.
- Korrespondansearkiv ang. stadnamnsamlinga, samt diverse annet materiale. (Seddelkartoteket i stadnamnarkivet skannes nå inn digitalt, og når dette arbeidet er gjort, vil trolig originalarkivet kunne avleveres. Alternativet nå er en kjeller i Øysteinsgate, med fukt- og sopp-problemer).

Arkivrom I i kjelleren i HF-bygget, delvis felles med Historisk og Germanistikk. Svært innholdsrikt arkivrom; magasin med 10 reoler (20 hyller à 5 meter pr reol), i tillegg til mange arkivskap og andre hyller. En del av materialet her er administrativt arkiv for bl.a. Nordisk institutt.

Professorarkiv :

- Gustav Indrebø's samling – 8 arkivbokser.
- Olai Skulerud – 9 bokser.
- Oppskrifter etter Storm – 7 bokser (kopier fra Oslo).
- Per Torson – 10 arkivbokser + arkivskap med 3 skuffer.
- Håkon Hamre – 10 arkivbokser.
- Marius Hægstad (deponert) – 2-3 hyllemeter med materiale.
- Hannaas-samling – 26 arkivbokser + mye uordnet materiale.
- G. Rundhovdes samling – 8 arkivbokser.
- Ø. Frøysadal – 3 bokser notater/manuskripter + en del uordnet materiale.
- Dethloff – 15 arkivbokser.

Prosjektmateriale:

- Manuskriptarkiv, målførearkivet, ca 20 hyllemeter
- TUB-arkiv (Talemål hos unge i Bergen), prosjektarkiv, ca. 8 hyllemeter.
- Avisutklipp, målførearkiv, ca. 6 hyllemeter.
- Emneordlister, målførearkiv, ca. 12 hyllemeter.
- Målførearkiv, div. materiale, ca. 2 h.m.
- Materiale fra arbeid i Norsk Språkråd, ca 10 h.m.
- Stadnamnoppskrifter fra skolebarn , f.o.m. 1930, alle originaler ligger her, ca. 16 hyllemeter.
- Namnelister, stadnamnarkivet, 5 permer + lydopptak.
- Div. materiale fra stadnamnarkivet, ca. 4 h.m.
- Manuskripter til innsamling, Stadnamnsamlinga, ca. 14 h.m.

Korrespondansearkiv:

- Korrespondansearkiv Nordisk institutt, f.o.m. 1953 – .
- Brev/journaler 1945/46 – .

Kartsamling.

Tidsskrifter og særtrykk.

Eksamensbesvarelser/hovedoppgaver.

20. HF-bygget. Fotograf ukjent

Arkivrom III i kjelleren på HF-bygget:

- Handskriftsfotografi, ca. 14 hyllemeter.
- Kartskuffeskap, 10 skuffer.
- Innkjøpte tidsskriftserier, ca 8 h.m.
- Boksamling fra Magnus Olsen; gave til instituttet i 1963, mye er overtatt av UB. Ca. 30-40 hyllemeter.
- Særtrykk-samling etter Magnus Olsen, ca 15 hyllemeter.
- Materiale etter Ludvig Holm-Olsen; 9 arkivbokser + 2 skap med arkivmateriale, samt særtrykk.
- Eldre instituttarkiv, fra henholdsvis Avdeling A, B og C – til sammen 4 arkivskap (I tillegg har instituttet lager i Øysteins gate; med instituttarkiv, klipparkiv, lydbånd- og kassettopptak for målførearkivet, seddelarkiv fra Hannaas (5-6 arkivskap), seddelarkiv fra hele Norge (6 arkivskap).

2.5 Seksjon for Allmenn litteraturvitenskap

29.11.04 – Kontaktperson: professor Atle Kittang

Kommentar: Kort møte på Kittangs kontor, med muntlig gjennomgang av kategoriskjema. Instituttet er forholdsvis ungt (1974), så det er samlet lite faghistorisk materiale.

Prosjektmateriale:

- Materiale fra forskningsprosjekt ca. 1980 om norsk litteraturhistorie-skriving, som resulterte i bokutgivelse, rapporter, seminarer osv. Kittang har en mappe med div. materiale fra dette prosjektet.
- Prosjektmateriale fra samarbeid med Skrivekunstakademiet 1986/87; undersøkelse av kreative prosesser av det 1. kullet ved Skrivekunstakademiet. Rapport og div. korrespondansemateriale.

Korrespondansearkiv for instituttet, samt annet materiale oppbevares i arkivrom I i kjelleren i HF-bygget.

2.6 Filosofisk institutt

7.12.04 – Kontaktpersoner: professor Gunnar Skirbekk, professor Kjell S. Johannessen, kontorsjef Sidsel Aamodt.

Kommentar: Møte og muntlig gjennomgang av kategoriskjemaet med de tre kontaktpersonene. De var interessert i et videre samarbeid for å gjennomgå arkivmaterialet ved instituttet, og i en videre oppfølging av det faghistoriske prosjektet. Det finnes ellers svært mye upublisert materiale på de ansattes kontorer; det finnes foreløpig ingen oversikt over dette.

21. Professor Gunnar Skirbekk. Fotograf ukjent

- Protokoller fra styremøter og arbeidsutvalg helt fra starten av instituttet; inneholder mye om faghistorie og ansatte ved instituttet.
- Fotografisamlinger finnes hos den enkelte ansatte; med bilder av ansatte, fra prosjekter osv, helt fra oppstarten ved instituttet.

- Instituttets skriftserie (stensilserie i begynnelsen) helt fra oppstarten av instituttet. Denne forteller mye om instituttets faglige historie, om samarbeid og kontakter, magisteravhandlinger osv – en viktig kilde.
- Korrespondansearkiv; hos de enkelte ansatte.

Prosjektmateriale:

- Mye arkivmateriale i forbindelse med Wittgenstein-arkivet; særlig mye prosjektmateriale og korrespondanse om opprettelsen .
- Mye arkivmateriale fra forarbeid, opprettelse og utvikling av Senter for Vitenskapsteori, som hadde sitt utspring fra Filosofisk institutt.
- Instituttet har hatt ansvaret for ex. phil.-ordningen ved UiB, og det finnes mye historisk materiale om utviklingen og gjennomføringen. Dette har også ført med seg flere lærebøker fra ansatte ved instituttet.

2.7 SV-fakultetet: Institutt for sammenlignende politikk

9.11.04 – Kontaktperson: seniorkonsulent Ragnhild Hvoslef Krüger

Kommentar: Møte og omvisning på instituttet. Hadde i tillegg et kort møte med professor Stein Kuhnle. Materialet etter Stein Rokkan er ordnet og avlevert til Statsarkivet i Bergen.

Professorarkiv: finnes på kontorene til de ansatte, ingen oversikt over dette. Krüger formidler kategoriskjemaet videre til de ansatte, og disse vil bli tilsendt prosjektet.

Boksamling: restene av instituttets bibliotek står på møterom, ca. 15-20 hyllemeter med bøker og tidsskrifter. Resten er avlevert til UB.

Institutt- og administrativt arkiv: ca. 10 hyllemeter på Krügers kontor.

2.8 Institutt for geografi

25.10.04 – Kontaktperson: senior forskningstekniker Kjell Helge Sjøstrøm.

Kommentar: møte og omvisning ved Sjøstrøm og kontorsjef Gro Aase. Instituttet holdt til i Merino-bygget ved NHH, men er nå flyttet. Pga denne flyttingen ville instituttet kassere store deler av kartsamlingen. Vi fikk derfor plukke ut et representativt utvalg av topografiske kart og fag-kart (220 kartblad/serier) ved et nytt besøk 26.11. Dette utvalget oppbevares foreløpig ved Billedsamlingen på UB.

Instituttet vil trolig kassere mer materiale, men vil da kontakte det faghistoriske prosjektet eller Billedsamlingen på forhånd, for evt. avlevering.

Professorarkiv:

- 1 eske med materiale etter professor Ouren; vil oppbevares ved instituttet.

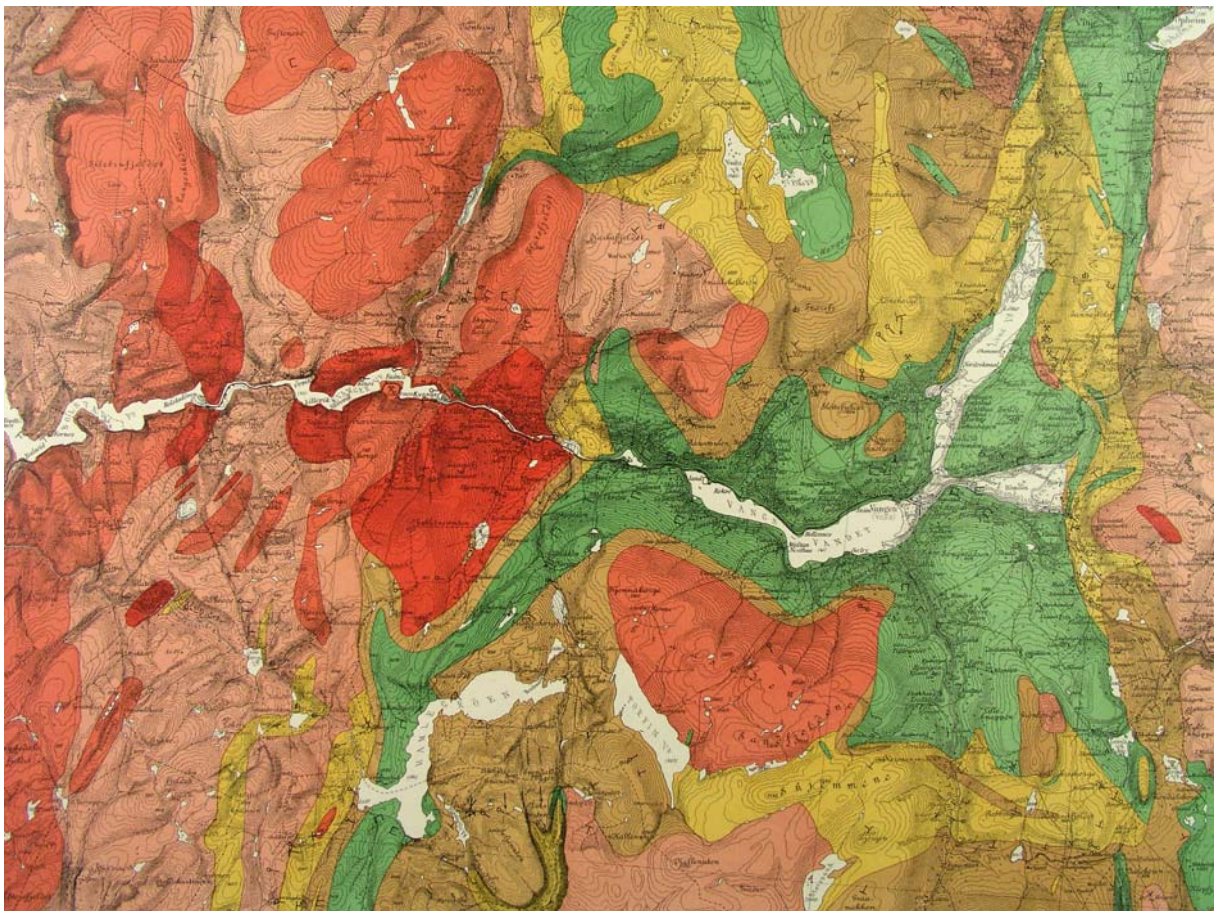

22. Topografisk kart over Sogndal. NGO 1873

- Samling med materiale etter professor Axel Sømme, bl.a. håndtegnede kart. Instituttet har vage planer om å opprette et eget Axel Sømme-rom med grunnlag i denne samlingen.

Lysbilledsamling (eget rom): inneholdt ca. 50-60 skuffer med eldre og nyere lysbilder; noen i 6x6-format. I tillegg et lysbildeskap med nyere lysbilder. Bildene var delvis innkjøpt materiale – fra bøker og tidsskrifter – og delvis fotografert av ansatte ved instituttet. Motivene fra Norge, Europa og andre verdensdeler. Instituttet var interessert i å avlevere hele samlingen til Billedsamlingen på UB, men ville først ha en gjennomgang av materialet.

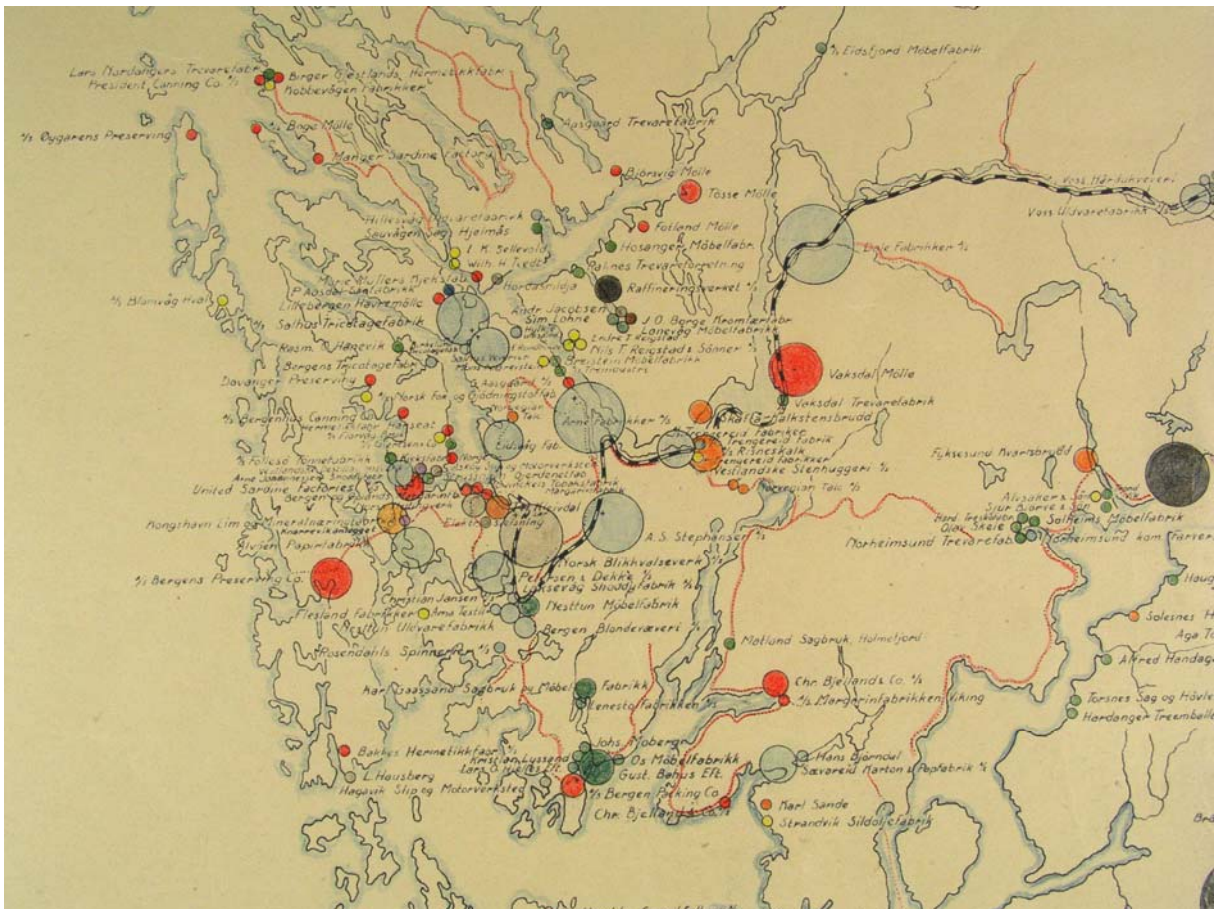
Kartsamling: 2 rom , det ene med nyere kart og atlaser, det andre med samlinger av fagkart og topografiske kart fra Norge og resten av verden – plassert i 3 store kartskap med 25 skuffer i hvert skap. Instituttet ville som nevnt kassere hele denne samlingen, og vi fikk da tilbud om å overta den. På grunn av størrelsen på samlingen valgte vi å plukke ut et representativt utvalg av samlingen, og endte opp med ca. 220 kartblad og serier. I utvalget finnes topografiske kart fra Bergen, Vestlandet og resten av Norge, og eksempler på ulike typer fag-kart (liste over utvalgte kart finnes i vedlegg 3).

23. Geologisk kart over Voss. Norges Geologiske Undersøkelser, Kristiania 1905 (1:100 000)

24. Bykart over Bergen fra 1879 , blad XIII. (Totalt 28 blad, utvalget inneholder V-XXVIII, de fire første mangler. Noen av bladene er fargelagt, og noen gatenavn er påført i perioden 1885-90)

25. Industrikart over Hordaland, u.å. Fra industrikartserie med oversikter over industristeder og fabrikker, utgitt av Forsyningsdepartementet. Utvalget inneholder 9 blad fra denne serien

2.9 Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet: Geofysisk institutt

19.10.04 – Kontaktperson: konsulent Berit Bjørndal

Kommentar: Geofysisk institutt ble opprettet i 1917, og har siden starten vært et av de viktigste og mest anerkjente fag- og forskningsmiljøene ved Bergens Museum/UiB. Instituttet flyttet inn i nytt instituttbygg i 1928; nye sidefløyer stod ferdige i 1950. Instituttet har opparbeidet store samlinger med faghistorisk arkivmateriale, og her er tatt med en oversikt over det mest relevante. Instituttet har ellers planer om å deponere deler av arkivmaterialet på Statsarkivet i Bergen; et tegn på at det finnes et klart behov for en felles faghistorisk samling i regi av UiB. Det er helt klart en ulempe at betydningsfullt faghistorisk arkivmateriale forsvinner ut av universitetssystemet på denne måten; selv om det i dette tilfelle kun er snakk om en deponering.

26. Geofysisk institutt 8.5.1947.
Fotograf: ukjent

Loft på "Geofysen", fotorom:

- Observasjonsskjema fra værskipet "Polarfront"; store mengder. Både i original og digitalisert utgave.
- Kartsamling (i skap og skuffer) med værkart, utarbeidet på instituttet.
- Toktnotater og hydrologiske tabeller.
- Bok- og tidsskriftsamling.
- Fotografialbum.
- Mørkerom/foto-laboratorium, av eldre årgang, med komplett og originalt utstyr. Blir trolig kassert.

Loft østfløyen, rom 7:

- Administrasjonsarkiv fra Avd. A; brevjournal og sakspapirer i original.
- Institutt rapporter fra Avd. A.

Loft østfløyen, rom 6:

- Institutt rapporter fra Avd. B.
- Adm. arkiv Avd. B; brevjournal og sakspapir i original. 1948 - , store mengder.
- Professorarkiv: 1 eske med korrespondanse og div. papirer etter professor Godske.
- Værkart.
- Flere esker med negativer, fotografier, lysbilder, brev, dagbøker og papirer fra Maud-ekspedisjonene (1918-25).
- Ca. 40 esker med div. lysbilder.
- Fotografialbum.

Loft, rom:

- Instrumenter og utstyr av eldre og nyere årgang, bl.a. regnemaskiner, datamaskiner, og balloptikon.

Loft, korridor:

- Professorarkiv etter Håkon Mosby: 3 arkivskap med brev, dokumenter, manuskripter, til sammen 21 arkivskuffer med hengemapper. En del av er dokumenter og korrespondanse fra Mosbys arbeid i NATO. Hele arkivet går fram til 1965.

27. Geofysisk institutt, 1951.
Fotograf: ukjent

Skrifter:

- ”Geofysen 75 år”, jubileumsskrift laget ved instituttet, bl.a. med flere artikler om instituttets historie, om avdelingene og forskningen ved Geofysisk institutt. En viktig faghistorisk kilde.
- ”The life cycles of extratropical cyclones. A commemorative photo album. An international symposium 27. june – 1. july 1994. Bergen – Norway”. En billedbok med fotografier bl.a. av instituttet og ansatte ved instituttet, tilbake til 1920-årene.

28. Tor Bergeron og Jack Bjerknes utarbeider værkart ved ”Veirvarslingen paa vestlandet”, Allègaten 33. Avdeling B, Geofysisk institutt. Fotograf: ukjent

2.10 Institutt for fysikk og teknologi

26.10.04 – Kontaktperson: professor Halvor Hobæk.

Kommentar: omvisning flere steder på instituttet i Bjørn Trumpys hus, og i all hovedsak gjenstands- og utstyrsbefaring. Eldre instituttarkiv er intakt, men lite ordnet, og ligger foreløpig i et tilfluktsrom ved instituttet. Arkivet skal flyttes til et sentralt rom i løpet av 2005. Når det gjelder bevaring av historiske instrumenter og utstyr er instituttet et mønsterbruk, og bør være et forbilde for andre. Instituttet har planer om flere utstillinger i løpet av 2005, som er ”Fysikkens år”.

Kjellermagasin:

- Stort rom med lagringsreoler i flere meters høyde, med eldre og nyere instrumenter, maskiner og utstyr. Bl.a. gamle oscilloskop, måleutstyr, datautstyr, utstyr fra

målestasjonen til kosmisk fysikk – mye av dette bygget ved instituttet. Det finnes også et instrument til CERN – bygget ved Fysisk institutt i 1993. Foreløpig er 110 av disse gjenstandene ordnet og registrert – påført merkelapper med ”museumsgjenstand” og katalogisert. Denne registreringen er ikke avsluttet – de har mye materiale som ennå ikke er registrert, men like fullt en imponerende samling.

Van der Graaf-generator m/kjeller:

- Omvisning i van der Graaf-generatoren, som ennå er fullt kjørbart. I kjelleren under kuppelen er det samlet en del eldre gjenstander, på gulvet og i store skap – som også skal bevares og registreres. Bl.a. eldre datautstyr, balloptikon, små generatore og aggregat, samt diverse instrumenter.

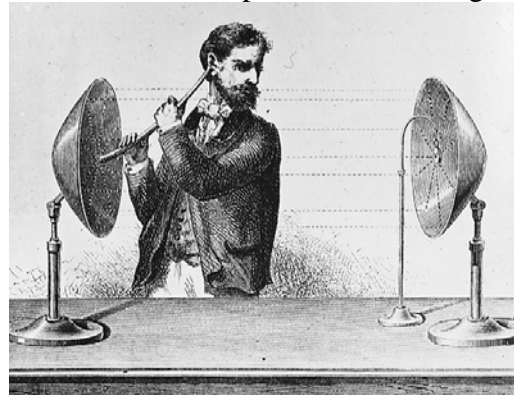
Betatron-kjelleren:

- Betatronen ble bygget på 1950-tallet, og

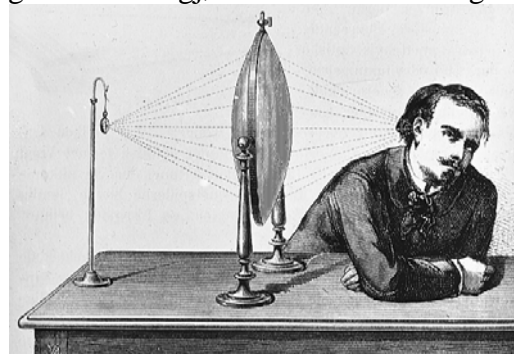
er ikke lenger kjørbart. I dette rommet, samt i kjelleren ved van der Graaf-generatoren, har instituttet planer om opprydding. Målet er å gjøre disse rommene og maskinene tilgjengelige for utstillinger og omvisninger – bl.a. i forbindelse med Fysikkens år i 2005.

Billedsamlinger: det finnes lysbilledsamlinger og negatvsamlinger ved instituttet; i perioder har de hatt egen fotograf.

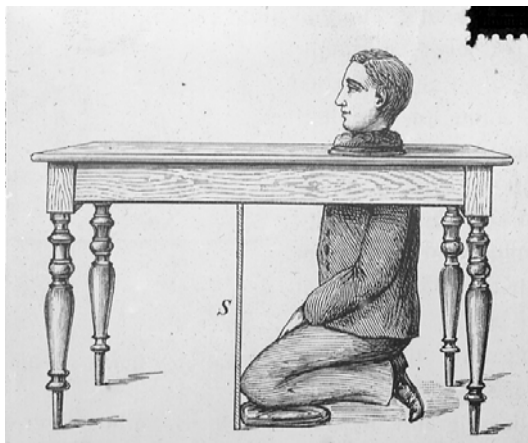
Annet materiale: det finnes samlinger av tegninger til alle instrumentene og maskinene som er bygget ved instituttet, i tillegg til at det trolig finnes arkivmateriale etter flere av de tidligere professorene ved instituttet, bl.a. Bjørn Trumpy. Dette materialet er trolig oppbevart sammen med det eldre instituttarkivet. Ellers laget instituttet i 1996 ”Fysisk institutt 50 år” – en detaljert historisk fremstilling av instituttets og fagets historie.

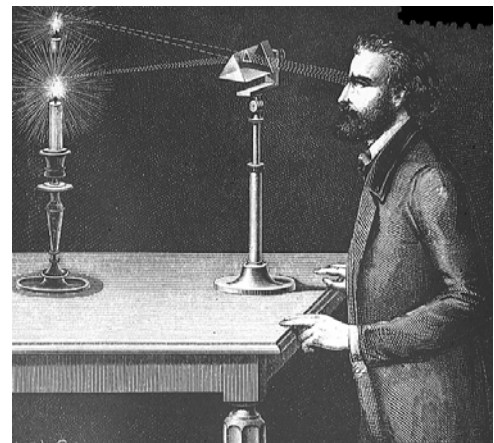
29. ”Fysik, lyden”. Undervisningslysbilde fra Bergens Museum. U. å.

30. ”Fysik, lyden”. Undervisningslysbilde.

31. ”Fysik, lyset”. Undervisningslysbilde fra Bergens Museum, u.å.

32. ”Fysik, lyset”. Undervisningslysbilde fra Bergens Museum, u.å.

2.11 Institutt for geovitenskap

10.11.2004 – Kontaktperson: førsteamanuensis Inge Aarseth.

Kommentar: det første av to besøk til Geovitenskap. Møte på Aarseths kontor, deretter kort møte med professor Jan Mangerud på hans kontor, og til slutt omvisning på instituttet. Store deler av det eldre arkivmaterialet ble kastet ved innflyttingen i Realfagbygget, særlig fra gamle Avdeling B.

Professorarkiv:

- Noe materiale etter professor Hans Høltedahl finnes trolig på museumsloftet. Ellers ingen bevarte arkiv etter tidligere ansatte. Mangerud oppbevarte mye arkivmateriale på sitt kontor: dagbøker fra feltarbeid, korrespondansearkiv og prosjektarkiv. Mangerud pensjoneres seg i 2005, og var interessert i å avlevere materiale. I tillegg hadde Aarseth en del arkivmateriale på sitt kontor.

Fotografi- og lysbildesamling:

- Flyfotografier fra Norfly og Fjellanger-Widerøe, totalt ca 200-250 mapper med bilder (12 hyllemeter).
- To lysbildeskap med ca. 5000 bilder i hvert skap, undervisningsmateriale (mye fotografert av Aarseth).

Kartsamling: 18 skuffeskap med totalt ca. 90 skuffer med diverse kart – arbeidskart, sjøkart, geologiske kart, osv. Samt ca. 50 skuffer i annet skap med nyere kart.

Annet materiale: loggbøker og dagbøker fra instituttets båt, "Hans Reusch", fra 1967 – 1992.

Skrifter: Markvard A. Sellevoll og Eirik Sundvor: Jordskjelvstasjonen. Institutt for den faste jords fysikk gjennom ett århundre (UiB 2001). Dette instituttet ble slått sammen med Geologisk institutt i 2003 til Institutt for geovitenskap. Boka gir en historisk fremstilling av faget den faste jords fysikk ved Bergens Museum og UiB.

33. Utstilte samlinger, Geologisk avdeling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad

34. Geologisk avdelings motorbåt. Fotograf: John Rekstad

35. Geologisk samling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad

36. Utenlandske forskere møter lokalbefolkningen. Svenske geologer på Radøy, 1912. Fotograf: John Rekstad

13.12.2004 – Kontaktperson: professor Haakon Fossen, Institutt for geovitenskap/Bergen Museum.

Kommentar: omvisning på Geologisk avdelings lagerrom på museumsloftet.

Professorarkiv: feltdagbøker fra geologiske ekskursionsjerner og undersøkelser, i hovedsak etter Carl Fredrik Kolderup, Nils Henrik Kolderup, Hans Reusch, Anders Kvale og mange flere. Dette materialet er ordnet og registrert. Vi lånte med et lite utvalg av feltdagbøkene etter C. F. Kolderup, og disse presenteres sammen med relevant materiale fra Bergens Museums årbøker og samtidige fotografier på de neste sidene.

Prosjektmateriale: materiale fra nyere tid, manuskripter og maskinskrevne dagbøker, ca. 12 hyllemeter.

Plansjer og kart: kartskap med ca. 20 skuffer. 8 skuffer med undervisningsplansjer i stort format fra geologisk avdeling, og 8 skuffer med geologiske kart, mange håndtegnede og fargelagte. Ellers en skuff med paleontologiske plansjer, og innrammet tegning av dinosaur.

Annet: ca. 12 hyllemeter med særtrykk og tidsskrifter. I rommet og gangen utenfor hang ellers gamle plansjer og fotografier.

37. Geologer i felten. Museumsassistent Olav Melkild til venstre og Carl Fredrik Kolderup til høyre. Melkild jobbet som assistent ved museet fra 1907 til 1918, da han ble skoleinspektør i Fana. Fotograf: John Rekstad

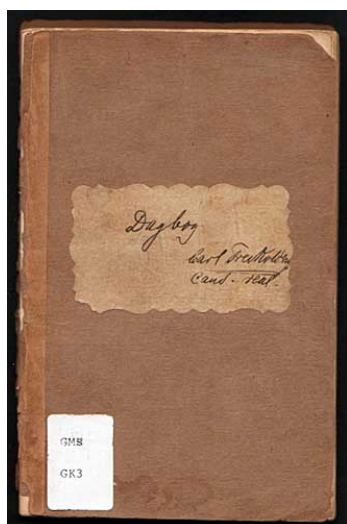
Professor Carl Fredrik Kolderup: feltdagbøker, artikler, fotografier

Kolderup (1869-1942) ble stipendiat i geologi ved Bergens Museum i 1898, dosent i 1904, og styrer av den Mineralogisk-geologiske avdeling ved museet i 1907. Han ble professor i 1914, og samtidig direktør ved museet i perioden 1914-1938.

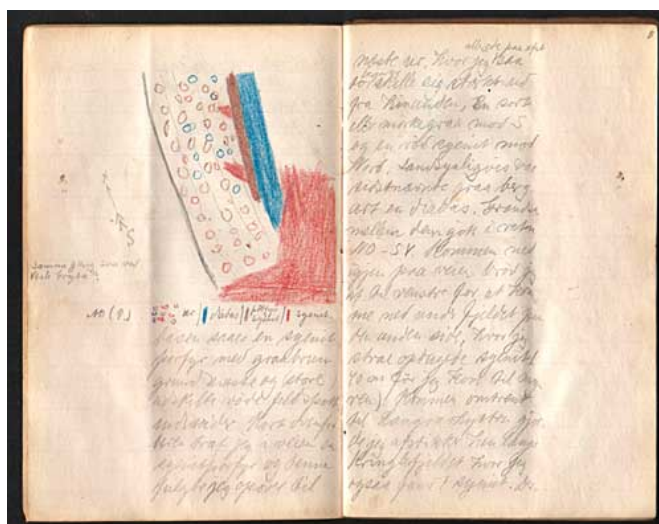
Vi lånte 13 av Kolderups dagbøker fra geologiske feltarbeid og undersøkelser, og et lite utvalg presenteres under på de neste sidene, sammen med illustrasjoner og kart fra Kolderups artikler i årbøkene til Bergens Museum, og samtidige fotografier fra den geologiske avdeling. Dagbøkene er fra perioden 1890 til nærmere 1920, og stammer fra undersøkelser på vest- og sørvestlandet, samt fra Oslos omegn.

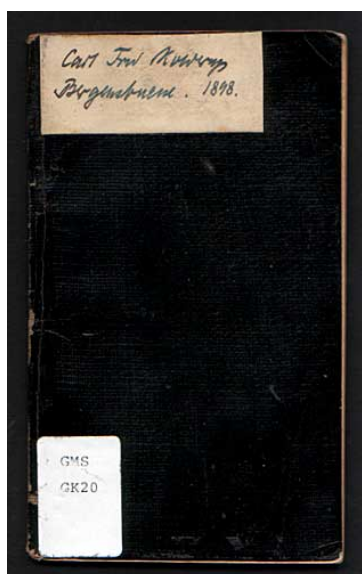
38. Carl Fredrik Kolderup. Fotograf: John Rekstad.

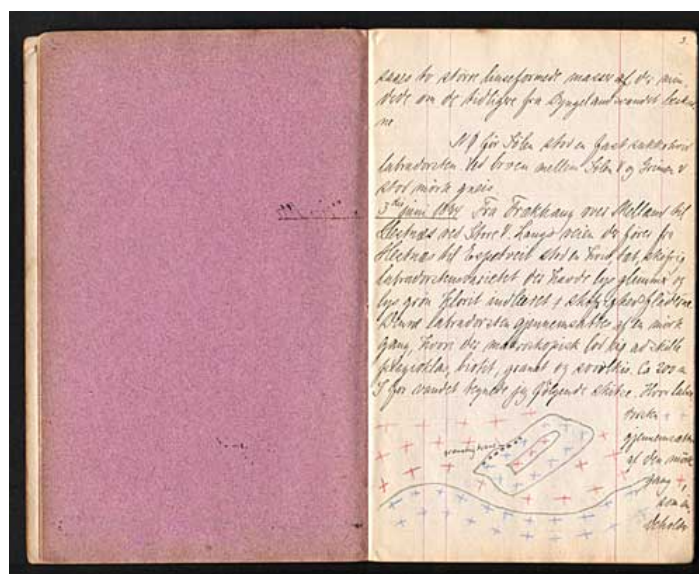
39. "Dagbog". Carl Fred. Kolderup, cand. real. 1892

40. "Dagbog". Carl Fred. Kolderup, cand. real. 1892

41. "Bergensbuene". 1898

42. "Det bergenske labradorfelt". 1894

43. Tittelside, artikkel i Bergens Museums årsbok 1903

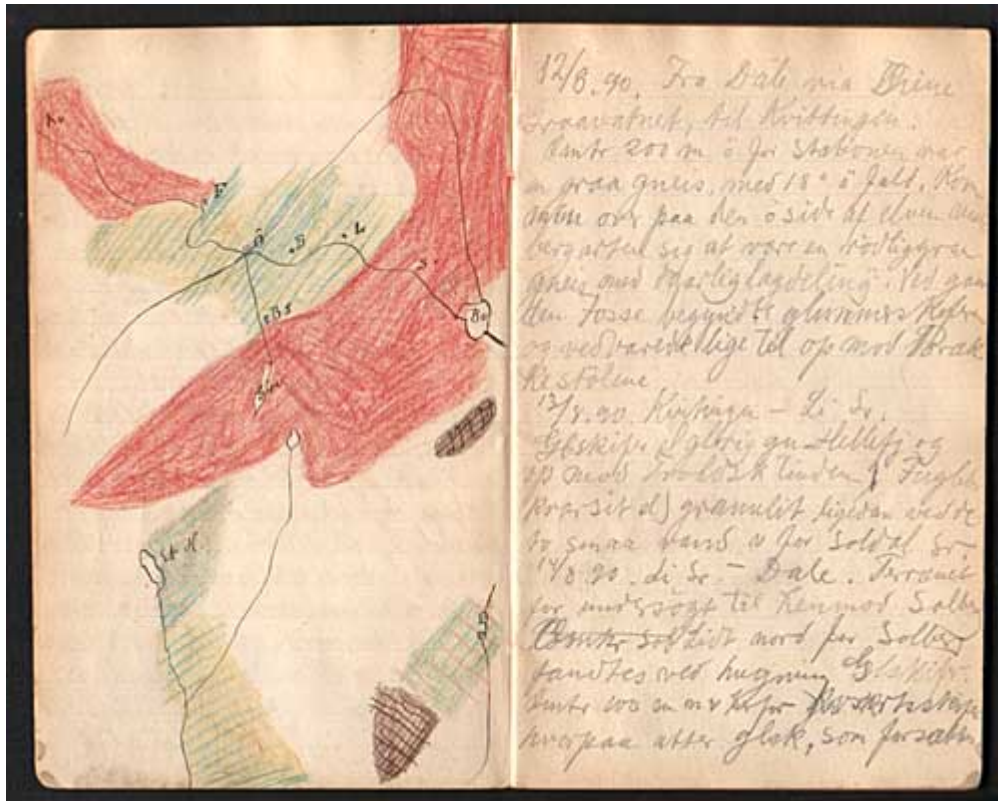
44. Illustrasjon, artikkel i Bergens Museums årsbok 1903, tegnet av H. Bucher jr. "Labradorfelse mit grünen flecken von Hornblenden".

45. Plansje I til artikkel av Kolderup i Bergens Museums årsbok 1903

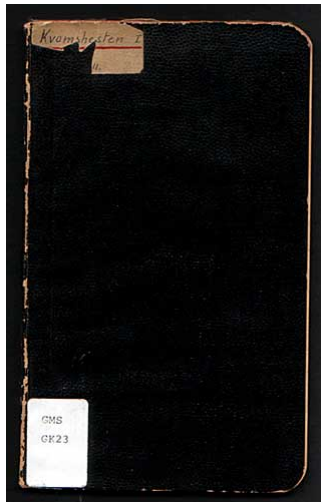
46. Plansje II til artikkel av Kolderup i Bergens Museums årsbok 1903

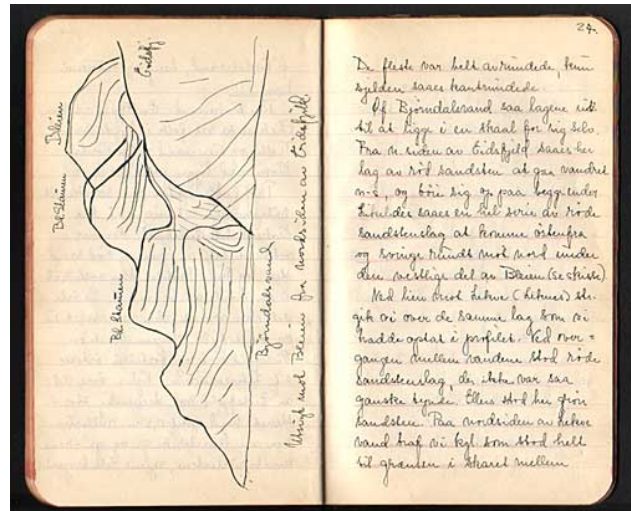
47. Fra "Geologiske notiser fra Bergens omegn" u.å.

48. Utstilling, geologisk avdeling, Bergens Museum – "Bergensbuernes felt"

49. "Notiser fra Kvamshestens felt", u.å.

50. Fra "Notiser fra Kvamshestens felt", u.å.
Tegning av geologisk formasjon, se fotografi under.

51. Artikkel i Bergens Museums årbok 1920-21

52. Fotografi fra artikkel i Bergens Museums årbok 1920-21.
Bilde av samme geologiske formasjon som på tegning i dagbok.

53. Geologisk kart over Kvamshestens felt, fra Bergens Museums årbok 1920-21. Tegnet av Kolderup og Omvik

54. Geologenes innvielsesfest i J. Frielesgt. 1 i 1911.

55. Lunsj på Geologisk avdeling

56. Geologisk avdeling, Bergens Museum

57. Utstilling, Geologisk avdeling, Bergens Museum

58. Kontor, Geologisk avdeling, 1906-1911

2.12 Institutt for biologi

8.12.2004 – Kontaktperson: førsteamanuensis Torleiv Brattegard, marin zoologi

Kommentar: Institutt for biologi ble dannet i 2004 gjennom sammenslåing av Botanisk institutt, Zoologisk institutt, Institutt for fiskeri- og marinbiologi og Institutt for mikrobiologi. Det er det største instituttet ved UiB, og vi har i denne omgang hatt kontakt med marinbiologisk seksjon/Biologisk stasjon. Vi hadde et langt og engasjerende møte med den historisk interesserte Brattegard, som har bakgrunn fra Biologisk stasjon på Espegrend. En mengde faghistorisk materiale fra de ulike fasene av stasjonens historie er bevart, sammen med mye materiale fra det tidligere Institutt for fiskeri- og marinbiologi. Det faghistoriske prosjektet fikk tilbud om å overta samlingen, og etter avlevering 7.1.2005 oppbevares den foreløpig ved Billedsamlingen, UB.

Samlingen inneholder materiale fra de fleste kategoriene det faghistoriske prosjektet har fokusert på, og egner seg derfor utmerket som eksempelsamling. Et utvalg fra denne samlingen presenteres nærmere i kapittel 3.

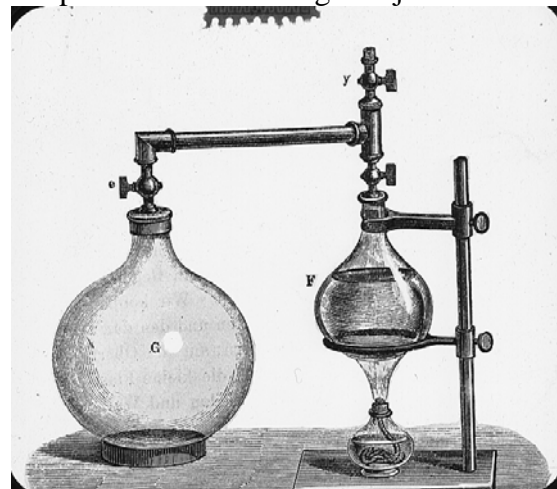
2.13 Kjemisk institutt

12.1.2005 – Kontaktpersoner: professorene Rolf Manne og Jon Songstad.

Kommentar: møte med kontaktpersonene på Mannes kontor. Han hadde skrevet en ferdig oversikt over instituttets faghistoriske materiale, basert på det tilsendte kategoriskjemaet. Inkludert var også en liten oversikt over instituttets historie, der Manne bl.a. nevner at store deler av instituttets faghistoriske materiale ble kastet ved flyttingen til Realfagbygget i 1977, og ved omorganiseringen av de nåværende lokalene i 2003. Dette gjaldt også materiale fra de ansatte.

Professorarkiv: ingenting er bevart ved instituttet; Manne foreslo å ta kontakt med tidligere ansatte for å høre om de har materiale.

Prosjektmateriale: på grunn av den kjemiske forskningens karakter er det ikke vanlig at kjemisk materiale, manuskripter og særtrykk blir oppbevart. Materiale finnes på databaser, og kjemikalier destrueres p.g.a. sikkerhet.

59. Undervisningslysbilde, Bergens Museum

Korrespondansearkiv: de eldre delene av instituttets arkiv er uordnet, og her er trolig en del korrespondanse-materiale.

Fotografi- og lysbildesamlinger: på mørkerommet finnes to esker med lysbilder. Dette er undervisningsmateriale fra professor Torbjørn Gaarders tid. Her ligger også en mappe med 35mm-negativer, som er avfotograferte tegninger for publikasjoner av instituttets ansatte. En samling portretter av kjente kjemikere fra eldre tid finnes i arkivet. Disse ble anskaffet av Gaarder og er nå i dårlig stand. På instituttet finnes fotografi av Gaarder.

Gjenstander, utstyr og instrumenter: en del eldre vekter er bevart ved instituttet, og en ”antikk-avdeling” med glassutstyr finnes på instituttlageret og ellers hos flere ansatte. Et skap med demonstrasjons-kjemikalier fra Florida er plassert utenfor rom 2018, og Steinar Watne har bevart en tavle med små kjemikalieprøver i glassrør.

Boksamlinger og tidsskrifter: instituttet har et håndbibliotek med en del eldre kjemisk litteratur, samt kjemiske tidsskrifter fra tilbake til 1830-årene.

Manne og Songstad informerte ellers om navn på flere mulige kontaktpersoner for videre oppfølging av prosjektet; særlig kan det være interessert å kontakte flere av pensjonistene fra Kjemisk institutt.

2.14 Matematisk institutt

13.1.2005 – Kontaktperson: professor Audun Holme

Kommentar: møte på Holmes kontor, og deretter befaringsrunde på instituttet. Oversikten under er en gjennomgang av befaringsrunden.

Arkivrom 524:

- samling av særtrykk, tidsskrifter og eldre litteratur (ca. 24 hyllemeter).
- utskrifter av hovedoppgaver i permer, fra anvendt matematikk og informatikk – ca. 15 stk.

Arkivrom 5. etasje:

- Hovedoppgaver.
- Rapporter fra anvendt matematikk (30 h.meter) tilbake til 1964.
- Rapporter fra ren matematikk (6 h.m.), tilbake til 1974.
- Lærebøker, produsert ved instituttet.
- Dokumentasjon om datasystemer (informatikk).
- Forelesninger/div. materiale etter matematikere. (Nagell, Brun og Cassel, Mordell, Skolem, Selmer, Ljunggren – de to siste fra instituttet).
- Arkivmateriale etter professor Sigve Tjøtta – 2 esker.
- Forelesningskompendier – 5 permer.
- Deler av boksamling etter professor Selmer.
- 2 store hylleseksjoner med tidsskrifter.
- Flere skap med kompendier helt fra starten ved instituttet, samt tidsskrifter.

Rom 5. etasje:

- Kompendier og eksamensmateriale – 20 h.m.
- Tidsskrifter – 3 h.m.

Rom 526:

- Skap med tidsskrifter, bla.a. fra Vitenskapsakademiet.
- Negativer, lysbilder og klisjeer til illustrasjonsmateriale – i skap.
- Protokoller m/notater, permer med matematiske oppgaver, perm med innkjøpsliste for bøker (1920-årene) – i skap.
- Arkivmateriale etter professor Bjørgum, 2 store hyller med div. materiale i skap.

60. Regnestav fra Matematisk institutt. Fotograf: Morten Heiselberg

Kontor 5. etasje:

- Eksamensbesvarelser/materiale i 2 arkivskap, samt 20 bokser i hyller. Dette materialet går tilbake til 1960-årene, og det er svært viktig å sikre og bevare dette materialet, iflg. Holme – som en kilde for fagets og instituttets historie.

Rom 644:

- Tidsskrifter – ca. 40 hyllemeter.
- Esker med div. arkivmateriale, bl.a. møtebok for matematisk fagutvalg 1983 - .

Rom 646:

- Eldre og nyere datamaskiner er lagret, sammen med magnetbånd og programvare.
- Eske nr. 5-11/31: esken er merket ”Alf Øien”, og inneholder eldre forelesningsmateriale og manuskripter fra div. matematikere, bl.a. fra Oslo, helt fra mellomkrigstiden. Materialet er gitt til instituttet av Bjørn Berland.
- Eske nr. 5-11/35: arkivmateriale fra plasmafysikk.
- To esker med særtrykk.

Rom 630:

- Låst arkivskap, med ukjent innhold.

Annet:

- Ca. 10 fotografier av ansatte ved instituttet henger i korridor i 5. etasje, samt på kontor.
- Gjenstand: Faber Castell regnestav av eldre modell; er avlevert til det faghistoriske prosjektet.
- Professor Holme har innspilt forelesninger på video, og oppbevarer dem på sitt kontor.
- Holme mente at materiale etter den store matematikeren Thoralf Skolem kunne finnes på UB, eller CMI, der Skolem jobbet fra 1930-1938.
- Holme var ellers opptatt av å ta vare på programvare og datautstyr fra ulike perioder av instituttets historie, slik at dette materialet kunne være tilgjengelig.

2.15 Det medisinske fakultet: Gades Institutt: Seksjon for mikrobiologi og immunologi

21.10.2004 – Kontaktperson: professor Karl-Henning Kalland, styrer Gades Institutt.

Kommentar: befaring til avdelingens lagerrom i kjelleren på Armauer Hansens hus (tidl. MFH-bygget). Dette rommet var helt usikret, og arkivmateriale var åpent tilgjengelig for alle og enhver. Rommet lå ved siden av et fyrrom, så temperaturen var svært høy. Ingen spor eller lukt av fukt og sopp. På grunn av sin historiske verdi bør materialet sikres og oppbevares på en bedre måte, og bør samtidig gjennomgås og ordnes.

Nagel registrerte dette materialet i sin undersøkelse i 1977, og registreringslistene finnes i vedlegg 4. Lite er blitt gjort med materialet siden den gang, så listene fra 1977 er ennå relevante. Oversikten under er derfor kun generelle kommentarer til arkivmateriale.

61. Lagerrom i kjelleren i Armauer Hansens hus.
Fotograf: Ola Søndena.

Boksamling: bøker og div. skrifter lå løst i hyller og på gulv, samt i esker og søppelsekker. Denne samlingen er til dels svært gammel (tidlig 1800-tall) og består av bøker, medisinske plansjeverk og verk, småskrifter osv. En verdifull samling som må sikres og bevares bedre. Totalt ca. 20 esker/sekker.

Tidsskrifter/særtrykk: plassert i hyller og i esker, ca. 30-40 hyllemeter.

Arkivmateriale etter F. G. Gade: utklippbøker lå lagret sammen med bøkene, og Gades særtrykksamling var forsvarlig lagret i 7 bokser.

Instituttshistorie: "Dokumenter om opprettelsen av Gades Institutt 1906" (kopibøker, kvitteringer, korrespondanse) pakket i eske. Korrespondanse fra Gades Institutt (1920-50 og nyere) lå løst plassert, i og utenfor hyller.

Annet: materiale vedrørende "Epidemilegen for Vestlandet" – 1 perm funnet, finnes mer. (Ellers henvises til vedlegg 4).

62. Maleri av Fredrik G. Gade, malt av Kitty Kielland i 1892. Fotograf: Jan H. Reimers

2.16 Gades Institutt: Seksjon for patologi

23.11.2004 – Kontaktperson: professor Inge Morild, visestyrer (forskning).

Kommentar: befaring på patologisk avdeling i sentralblokken på Haukeland Universitetssykehus; oversikten under følger denne gjennomgangen. Det er ellers viktig å bemerke at patologisk avdeling har fordelen av å ha en faghistorisk kapasitet som professor Ole Didrik Lærum i sine rekker. Lærum har for tiden permisjon, men etter forespørsel fra prosjektet oversendte han en utførlig liste over det mest interessante materialet ved avdelingen. Han er formann i utvalget for historisk innsamling ved Haukeland, og har selv mye materiale og billedsamlinger om medisinsens historie i Bergen. Lærums historiske interesse er synliggjort ved avdelingen, gjennom allestedsnærværende og spennende utstillinger av gjenstander, fotografier og tekstinformasjon. Lærum ble ellers svært engasjert ang. det faghistoriske prosjektet, og vil være en viktig ressurs i en videreføring av dette.

65. Gades boksamling på biblioteket, patologisk avdeling. Fotograf: Ola Søndena

til sammen med bøker og protokoller 10-12 hyllemeter. Protokollene består av Gades notatbøker og avhandlinger, obduksjons- og biopsi-protokoller, protokoller om patologi og anatomi osv.

I tillegg inneholder biblioteket en glassmonter med 5 eldre mikroskop, samt 6 utstilte eldre bøker (bl.a. en fra 1598) og Gades bok om mikroskopet.

Til slutt kan nevnes at Lærum har produsert store mengder av faghistorisk materiale om Gades Institutt, og om medisins historie i Bergen generelt. To samlinger med slike skrifter (Historien om Gades Institutt og personer knyttet til instituttet (2001) og Gades Institutt 1912-2003 (2003)) er overlevert til det faghistoriske prosjektet.

2.17 Institutt for biomedisin

14.12.2004 – Kontaktperson: kontorsjef Terje Erstad

Kommentar: møte på Erstads kontor, samt befaring på instituttet.

Professorarkiv: Erstad viste til at instituttet forbilledlig nok allerede har startet innsamling av materiale fra senioransatte, og viste eksempel på dette, gjennom to permer med materiale etter Knut Aukland: Publications – original articles 1958-2002 og Publications by Knut Aukland 1959-2002: Reviews/abstracts. Dette materialet vil plasseres i biblioteket på instituttet, sammen med portrettfotografi.

Institutt for biomedisin er ellers preget av mye flyttevirkosomhet, organisatoriske og strukturelle endringer, og mer er i vente. Forskingen på instituttet er dynamisk og ambisiøs, og endringene innenfor fag og forskning er store til enhver tid. Derfor er det viktig å bevare og sikre det historiske ”minnet” gjennom å samle inn professorarkiv. Det vil i hovedsak være på dette punktet at instituttet vil sette inn ressurser: å kartlegge og registrere annet forskningsmateriale vil være komplisert og tidkrevende. Erstad var interessert i innsamlingsarbeidet skulle fortsette, gjerne i samarbeid med det faghistoriske prosjektet. Instituttet vil for framtiden lage to eksemplarer av hvert innsamlet arkiv – ett til instituttet og ett til en felles samling.

Instituttarkiv: Erstad viste fram eksempler på administrative arkiv, årsmeldinger helt fra 1963 og framover fra de tre opprinnelige instituttene som nå er sammenslått.

Faghistoriske skrifter: en god innføring om historien til de tre instituttene finnes i Kunnskapens tre på Årstadvollen av Karen B. Helle m. fl. (1992). Ellers finnes faghistorie i Pain and brain. Festskrift til Kjell Hole (2002) og i Anatomi og nevrobiologi i Bergen. festskrift til Wilhelm Harkmark (1985).

66. Operasjonssal i gamle hovedbygning, Haukeland sykehus. Fotograf: Alf Petter Andersen

2.18 Institutt for klinisk medisin – seksjon for psykiatri

9.11.2004 – Kontaktperson: konsulent Marit Skare

Kommentar: Institutt for klinisk medisin ble etablert ved årsskiftet 2004, og består av 6 seksjoner. Seksjon for psykiatri er lokalisert 2 steder, ved Psykiatrisk klinikk på Haukeland Universitetssykehus, og ved Sandviken sykehus.

Kort møte med Marit Skare. Hun hadde ikke noe materiale å vise til på avdelingen på Haukeland; bygget er relativt nytt, og en del materiale hadde ellers blitt kassert. Bla. a. var en eldre boksamling blitt kastet. Noen bøker fra denne samlingen, bl. a. etter professor Finn Rud, var overtatt av professor Fred Holsten, som vi hadde en kort samtale med.

Rud var styrer ved Sandviken sykehus i 20 år, og Holsten foreslo at vi sendte en forespørsel til Ruds sønn, Finn Rud jr., som er politimester i Odda. Forespørsel ble sendt, men Rud jr. kjente ikke til noe arkivmateriale etter faren.

Holsten og Skare nevnte at det ved avdelingen på Sandviken finnes en del film- og billedmateriale fra behandling og operasjoner av pasienter.

Under besøket fikk Skare tilfeldigvis formidlet kontakt med overlege Jon Geir Høyersten, som hadde forelesning på klinikken. Vi snakket med Høyersten under en pause i forelesningen. Han jobber for tiden med å etablere et museum ved Sandviken sykehus, og har derfor god oversikt materialet som finnes der. Høyersten var interessert i et samarbeid med det faghistoriske prosjektet, og mente at det fantes instituttrelevant materiale ved Sandviken

sykehus. Han ville ta kontakt igjen med en oversikt over dette materialet, og vil være en interessant samarbeidspartner i en videreføring av det faghistoriske prosjektet.

2.19 Institutt for klinisk medisin – seksjon for obstetrikk og gynekologi (Kvinneklubben)

16.12.2004 – Kontaktperson: professor Roar Sandvei

Kommentar: befaring i 4. etasje på Kvinneklubben; Sandvei vil sende flere opplysninger om professorarkiv, prosjektmateriale og boksamling senere.

Professorarkiv: arkivbokser etter Per Bergsjø (1 hyllemeter) er plassert på førstesekretær Marianne Stiens kontor.

Prosjektmateriale: informasjon kommer.

Billedmateriale: malerier og fotografier av tidligere ansatte henger i auditoriet i 4. etasje; bl.a. malerier av Løvset og Koller. I tillegg finnes her fotografier fra Fødselsstiftelsen i Bergen og av leger ansatt her. I rom ved siden av auditoriet henger innrammet artikkel om Fødselsstiftelsen, samt innrammede jordmor-eksamensdiplom fra 1907, og beskikkelsespapirer for jordmødre.

Ellers nevnte Sandvei at det finnes eldre lysbildesamlinger og gammelt undervisningsmateriale (plansjer) ved avdelingen.

Gjenstander og instrumenter: i rom ved siden av auditoriet var det samlet og utstilt instrumenter og utstyr i 3 glassmonter på veggen. I første monter lå instrumenter laget av professor Jørgen Løvset. I neste seksjon instrumenter laget av professor Koller. Ellers div. eldre fødselsinstrumenter – tenger, klemmer, stetoskop osv. I tillegg en samling av eldre spiraler. De ulike instrumentene var supplert med navnelapper og informativ tekst, samt kopier av originaltegningene til instrumentene.

67. Kvinneklubben. Fotograf: Atelier KK

68. Pasientsal, Haukeland sykehus. Fotograf ukjent

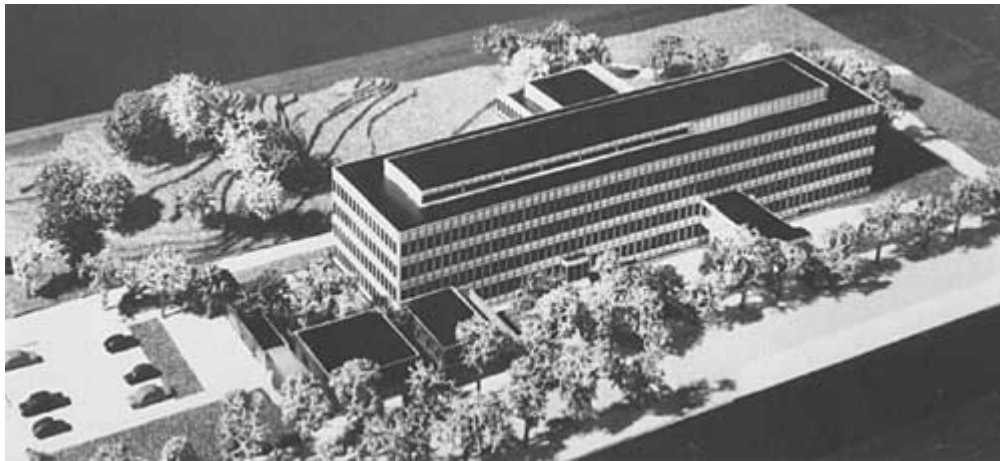
Boksamling: i samme glassmonter hadde det tidligere vært utstilt en eldre boksamling, men denne ble nå oppbevart på Sandvei og Stiens kontorer (bl.a. bok fra 1675).

Skrifter: Jordmorutdanning og kvinneklubben. 125års jubileumsskrift for Bergen Jordmorhøgskole og Kvinneklubben (1987). Historisk fremstilling; vi fikk overlevert et eksemplar.

2.20 Odontologisk institutt

9.12.2004 – Kontaktperson: professor emeritus Knut Selvig

Kommentar: møte på Selvigs kontor, deretter omvisning på instituttet. Selvig har vært ansatt ved instituttet siden starten i 1962, og pensjonerte seg for 3 år siden. Vi hadde først en gjennomgang av faghistorisk materiale som lå på Selvigs kontor; tilsvarende finnes nok hos andre ansatte på instituttet. Selvig har de siste årene kassert mye materiale.

69. Det odontologiske institutt. Modell. Fotograf: R. Wærenskiold (Atelier Djupdræt)

Selvigs kontor:

- 2 esker med særtrykk av egne publikasjoner (Selvig var produktiv i forhold til andre ved instituttet; han ledet forskningsavdelingen).
- 10 små esker med lysbilder fra forskningsprosjekter, i tillegg til dokumentasjon om disse prosjektene.
- Materiale fra forskningsprosjekter han har ledet eller deltatt i, 2 hyllemeter.
- Publisert materiale, 2 arkivskuffer.
- Korrespondansearkiv, 2 arkivskuffer.
- Det Selvig regnet som det viktigste materialet sitt var en eske (med 10 permer) med elektronmikrogrammer (mikroskopfotoграфи; histologisk foto-dokumentasjon). Dette er fotografier laget ved instituttet til bruk i generell forskning; og er materiale som var svært banebrytende i sin tid – og derfor viktig i en faghistorisk sammenheng. Selvig var interessert i å gjennomgå dette materialet og skrive om det, slik at det kan presenteres i en faghistorisk kontekst.

Befaring på instituttet: i hver etasje har de ulike avdelingene arkivreoler med faglig og administrativt materiale; hver på ca. 12 reoler.

- Kjeveortopedisk avdelings arkivreol inneholdt bl.a. administrasjonsarkiv, lysbildesamlinger, histologiske preparater, skalle materiale fra utgravningene på Bryggen, samt professorarkiv etter Hasund og Wisth (ca. 4 hyllemeter). I tillegg en safe med materiale gitt fra Kaare Reitan i 1995. Dette er originalmateriale fra forskning; skapet merket "histologic collection". Innholdet er uordnet, men består av permer og protokoller, samt histologiske preparater.
- Kariologi hadde en tilsvarende reol, med mye korrespondanse-materiale og adm. arkiv. Generelt god og oversiktlig arkivorden ved instituttet.

- Instituttet hadde utstilt 2 gamle tannlege-enheter. Tilsvarende enheter, samt mye materiale knyttet til dette, er plassert på Gamle Bergen museum.
- Forskningavdelingen: skap med histologiske preparater ordnet i skuffer.
- Foto-avdeling, med lab/mørkerom. Her var det utstilt en mengde eldre fotografisk utstyr – kameraer, fremvisere, balloptikon osv. De hadde oppbevart en rekke fotografier av Universitetets bygninger i området; dokumentert gjennom hele byggeperioden og senere. Ellers bilder av alle kull med studenter og generelt fra sosiale anledninger, jubileer, åpninger osv.

Det finnes svært mye faghistorisk arkivmateriale ved Odontologisk institutt, både hos Selvig og generelt. Men mye av dette er problematisk å trekke ut av den faglige sammenhengen det befinner seg i; dette gjelder generelt for materialet vi har kartlagt i denne undersøkelsen. Materialet er derfor avhengig av supplerende skriftlig informasjon, som kan tolke og ”dechiffrere” materialet, og sette det inn i en faghistorisk kontekst. Denne fortolkningen og formidlingen av arkivmaterialet vil være et sentralt punkt i en videre oppfølging av det faghistoriske prosjektet.

2.21 Det juridiske fakultet

19.11.2004 – Kontaktperson: seniorkonsulent og seksjonsleder Rita Faye.

Kommentar: fakultetet har ikke bevart noe samlet professorarkiv eller prosjektmateriale. Faye foreslo at vi tok direkte kontakt med ansatte på fakultetet. Skriftlige forespørsler ble sendt til nåværende og tidligere professorer ved fakultetet, men i skrivende stund har vi ikke mottatt svar på disse. Vi hentet og gjennomgikk 2 esker med arkivmateriale fra lagerrom ved fakultetet.

- Materiale fra Det juridiske fakultet ang. UiBs 50års-jubileum. 5 permer med prosjektmateriale, bilder og korrespondanse i forbindelse med forarbeidet til jubileet.
- Materiale om fakultetets nybygg: 4 arkivbokser med materiale ang. bygging og innflytting, arkitekttegninger, prosjektmateriale og korrespondanse.

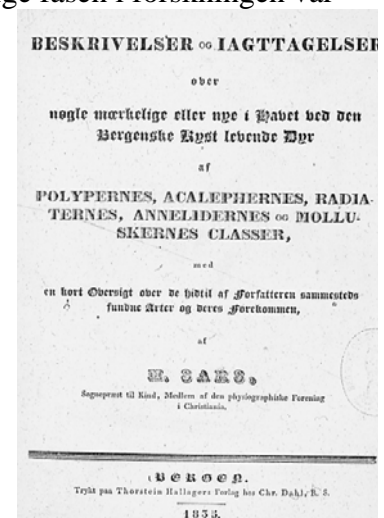
3. EKSEMPELSAMLINGER

I dette kapitlet presenteres eksempler fra ulike samlinger knyttet til det faghistoriske prosjektet. Først, et utvalg fra den delvis komplette samlingen med faghistorisk materiale avlevert fra Biologisk stasjon/Avdeling for marinbiologi ved Institutt for biologi. Deretter, en liten smakebit av prospektene og trykkene i Brinkmann-samlingen, innkjøpt av UiB i 2004. Til slutt, en gjennomgang og presentasjon av negativ- og lysbilledsamlinger fra instituttene ved UiB; samlinger som allerede er avlevert til Billedsamlingen ved UB.

3.1 Samlinger fra Biologisk stasjon ved Bergens Museum og UiB

Havforskning og marinbiologi har helt siden midten av 1800-tallet vært et sentralt forskningsfelt ved Bergens Museum og UiB. En pioner i den tidlige fasen i forskningen var Michael Sars, som ved siden av sin prestestilling i Manger gjennomførte en internasjonalt anerkjent marinbiologisk forskning i farvannene samme sted. Arbeidene til Sars dannet grunnlaget for den tidlige forskningen ved Bergens Museum, gjennom bl.a. Johan Koren, D. C. Danielsen, Herman Friele, og Fridtjof Nansen.

I løpet av 1880-årene forsøkte Nansen å få etablert en biologisk stasjon i Bergen, men planene ble ikke realisert før i 1890-92, da den første Biologiske stasjon ble åpnet på Marineholmen i Bergen. Ole Nordgaard ble stasjonens første bestyrer i 1895, og ble i 1906 avløst av Bjørn Helland-Hansen. Stasjonen fikk sitt første forskningsfartøy i 1912, "Armauer Hansen", bygget for privat innsamlede midler.

70. Marinbiologiske beskrivelser, utgitt av Michael Sars i Bergen, 1853

71. Den første Biologiske stasjon, åpnet på Marineholmen i Bergen 1892. Fotograf: ukjent

Like etter 1. verdenskrig begynte museet å undersøke mulige lokaliteter for en ny stasjon, og valget falt på Lakseneset på Herdla. Biologisk stasjon på Herdla åpnet i 1922, med August Brinkmann som bestyrer. Den daglige driften ved stasjonen ble fra 1922 ledet av amanuensis Sven Runnström, etterfulgt i 1930 av Ditlef Rustad. Stasjonen på Herdla ble besøkt av forskere fra hele verden i perioden fram til 1940. På høsten det året ble stasjonen beslaglagt av tyskerne, og den ble midlertidig flyttet til Hermansverk i Sogn, der aktiviteten ble opprettholdt ut krigen. Etter 1945 var det usikkert om virksomheten ved Herdla kunne føres videre, bl.a. på grunn av planer om flyplass. I 1947 ble en 40 dekar stor eiendom på Espegrend i Fana innkjøpt. Her lå det allerede flere bygninger, bl.a. en stor villa og "middelalderborg", samt en stor betonglåve

72. Biologisk stasjon på Herdla. Fotograf: ukjent
som etterhvert ble ombygget til hovedkvarter for den nye Biologiske stasjon. Under ledelse av professor Hans Brattström kunne laboratedelen innvies i 1957, og i 1961 stod internatet ferdig. Brattströms ambisjon var å følge opp tradisjonene fra Herdla, og skape et miljø for forskere og hovedfagsstudenter. Forskningsresultater kunne presenteres i tidsskriftet Sarsia, som utkom første gang i 1961, og som i årenes løp har opparbeidet seg en sterk internasjonal posisjon.

Gjennom det faghistoriske materialet vi har overtatt fra Biologisk stasjon (Herdla og Espegrend), kan man følge både de store forskningshistoriske linjene og samtidig få innblikk i det konkrete hverdagslivet ved stasjonene – via korrespondanse og brevvekslinger. På de neste sidene følger et lite utvalg fra dette materialet (fullstendig liste finnes i vedlegg 5).
Kilde: The Biological station 1892-1992 av Hans Brattström og Tore Høisæter (1992).

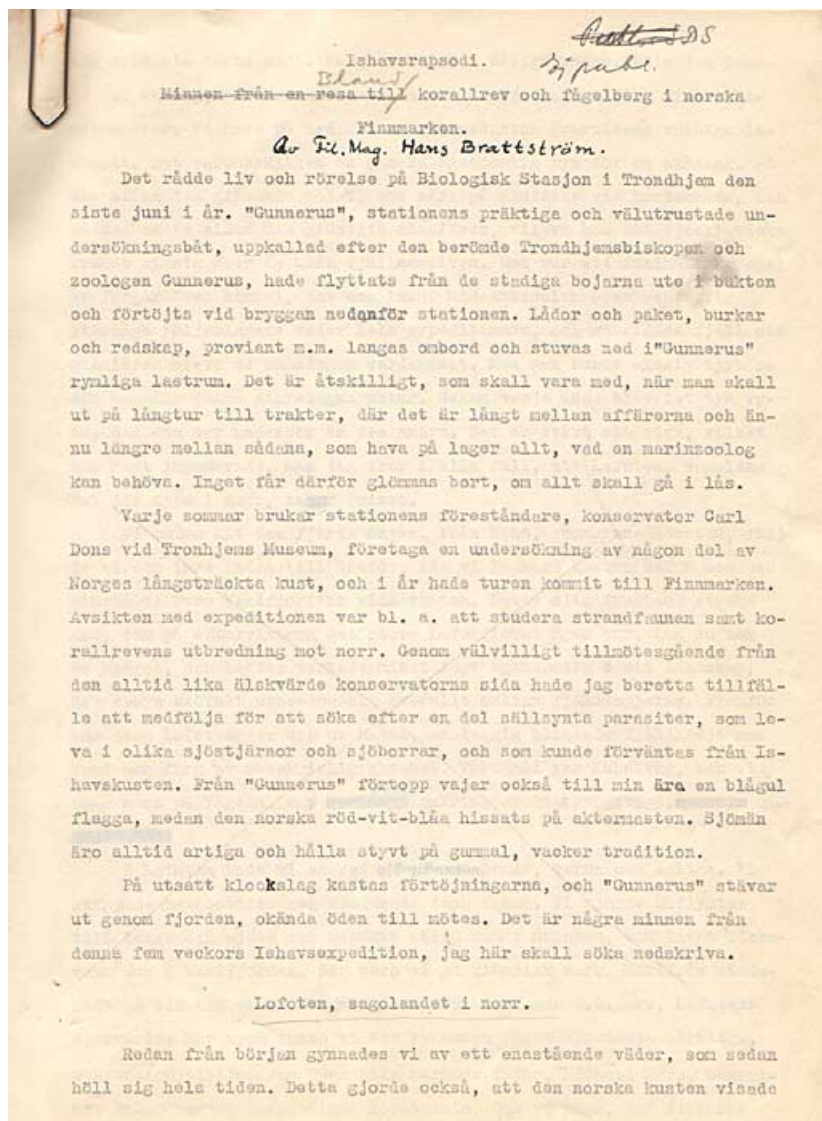

73. Den Biologiske stasjon på Espegrend i Fana. Fotograf: Norvin

3.1.1 Professorarkiv etter Hans Brattström (1908-2000)

Brattström var professor i zoologi ved UiB fra 1949 til 1962, og professor i marinbiologi fra 1962 til 1978. I perioden 1949 -1970 var han styrer for Biologisk stasjon, og hadde ansvaret for utbyggingen på Espegrend, ombyggingen på Herdla i 60-årene, og byggingen av forskningsfartøyene "Fridtjof Nansen" og "August Brinkmann". I 1991 ble et nytt forskningsfartøy ved UiB oppkalt etter Brattström. Ellers var han med på å grunnlegge Nordisk kollegium for marinbiologi i 1956, og var generalsekretær til 1978. I tillegg startet Brattström tidsskriftet Sarsia i 1961, og har deltatt i og ledet ekspedisjoner over hele verden.

I 1937 var Brattström assistent for konservator Carl Dons under en forskningsekspedisjon med skipet "Gunnerus" fra Trondheim til Kirkenes. Dagbok og et upublisert manuskript fra denne reisen finnes i materialet etter Brattström; i tillegg er han synliggjort i nesten alt materialet fra Espegrend.

74. Upublisert manuskript fra forskningsekspedisjon til Finnmark, 1937.

Arkivrom I: tidsskrifter og særtrykk, ca. 20 hyllemeter. Kranier liggende i skap; bl.a. russisk krigsfange med nakkeskudd.

Arkivrom II: obduksjonsrapporter fra 1912 og framover. Oversikt over alle obduksjoner gjennomført ved Gades Institutt. Det eldste materialet er digitalisert av Statsarkivet. Rapportene er innbundet i protokoller, ca. 5 hyllemeter.

Lysbildesamling i skap, av alle drapsofre fra Hordaland de siste 40 år.

Biobank, med vevsprøver.

Haaland-salen: (etter instituttets første professor, Magnus Haaland).

Undervisningsrom med utstillinger plassert i 5 store veggmontre. I hovedsak materiale om Magnus Haaland, men også om andre medisinerere og læresteder Haaland hadde kontakt med. Montrene inneholder eldre medisinske instrumenter og gjenstander, fotografier av Haaland og Andre, samt informasjonstekster til utstillingene. Bl. a. er Haalands mikroskop utstilt (Leitz fra 1933). En imponerende utstilling som p.g.a. plasseringen i undervisningslokale også formidler en faghistorisk bevissthet til studentene. Ellers inneholdt lokalet en gipsmodell av Haaland-byste (oppført i Kopervik), maleri av Haaland, samt et bord med utstilling av eldre medisinske instrumenter, brukt i obduksjoner og patologisk virksomhet.

Siderom til Haaland-salen: stort innebygget veggskap merket "Margit og Magnus Haalands samlinger": uordnet materiale, fotografier, brev, dokumenter, gamle mapper med biopsiprøver og snitt (bl.a. fra 1911), samt mye annet. Dette materialet bør etter hvert ordnes og registreres. I tillegg et låst arkivskap inneholdende korrespondanse; også dette merket "Margit og Magnus Haalands samlinger". Dette bør også gjennomgås, med mindre det er klausulert. Lærum nevner i brev 14.10.04 at veggskapet og arkivskapet inneholder arkivmateriale om instituttet og om Haaland.

Ganger og korridorer: i alle korridorene henger det eldre fotografier, tegninger og plansjer som omhandler patologiens og instituttets historie. Bl.a. portretter av alle doktorgradskandidatene fra Gades Institutt. Ellers fotografier og arkitekttegninger fra den gamle instituttbygningen, fra kongresser og forelesninger, og portretter av berømte patologer. Kitty Kiellands maleri av Gade (se ill. 62) henger utenfor biblioteket på avdelingen.

Bibliotek: inneholder Gades private boksamling av stor medisinsk og historisk verdi, med bøker tilbake til 1600-tallet. Disse verkene ble samlet inn i 1880-årene på Gades mange reiser. Bøkene har i dag stor økonomisk verdi; Lærum nevner i brev Morgagnis tobindsverk om obduksjoner, som alene er verdt ca. 100 000 kroner. Den samme verdien har Laennecs verk om auskultasjon, førsteutgave fra 1817. Boksamlingen er sikkert oppbevart i låste glass-skap,

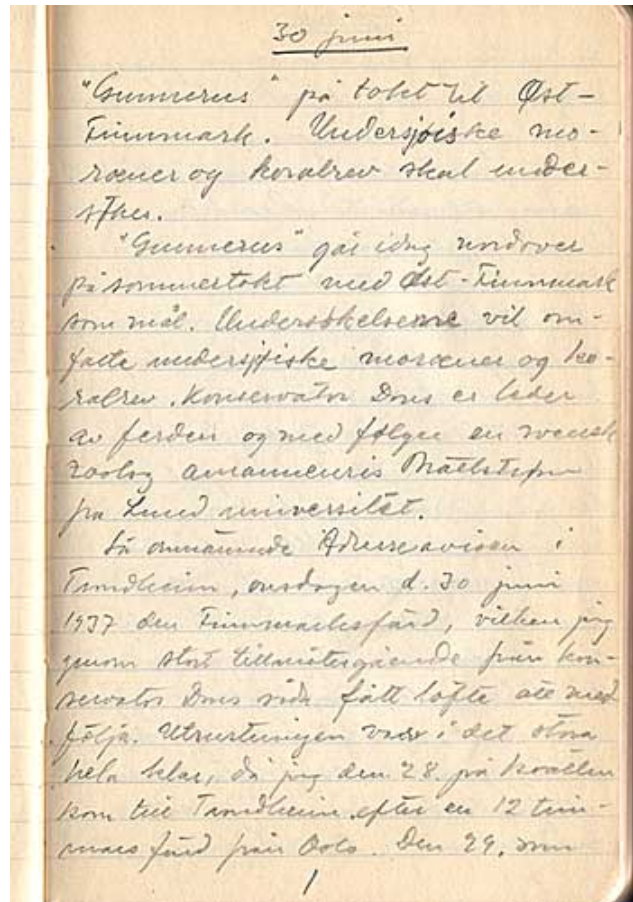
63. Utstilling i Haaland-salen, patologisk avdeling.
Fotograf: Ola Søndena

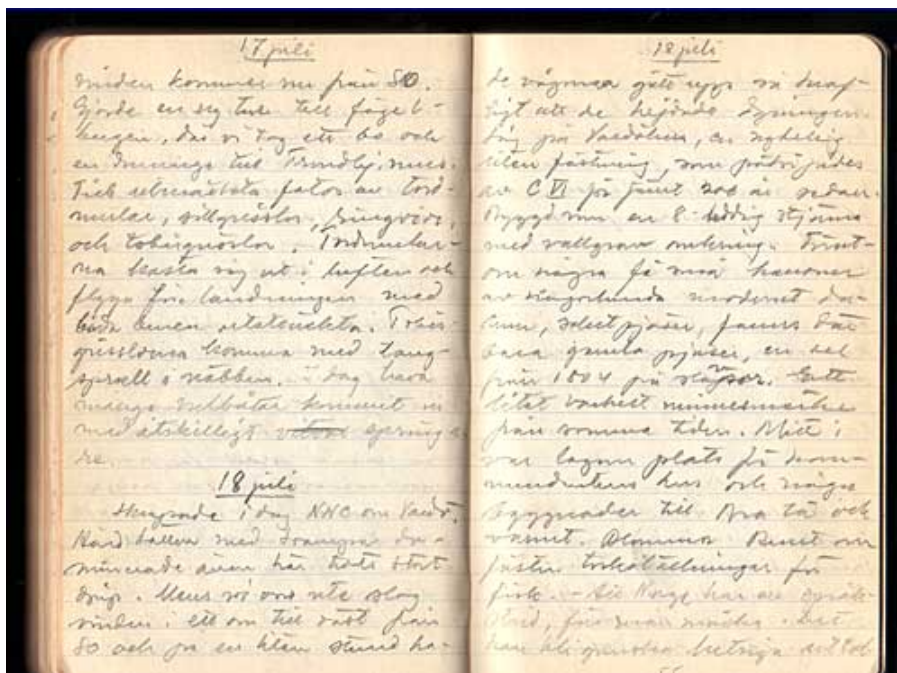
64. Utstilling i Haaland-salen, patologisk avdeling.
Fotograf: Ola Søndena

75. Hans Brattström, til venstre. Fotograf: ukjent

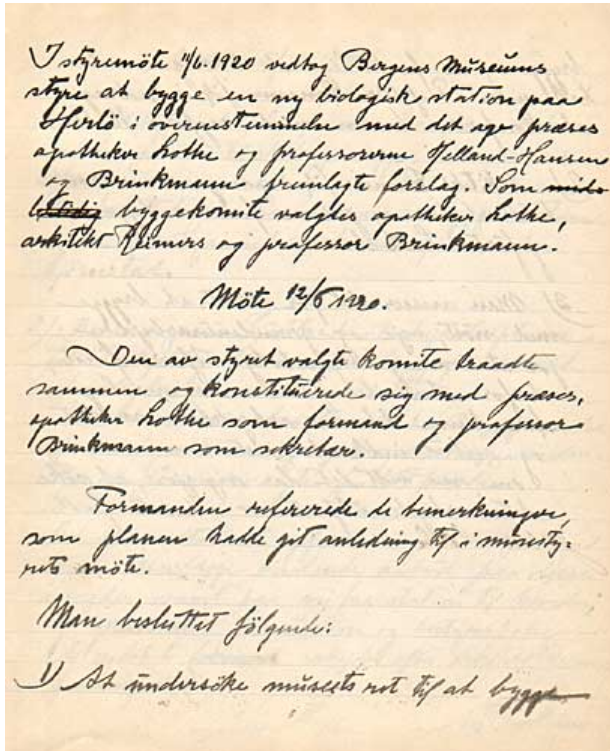
76. Dagbok fra ekspedisjon til Finnmark, 1937.

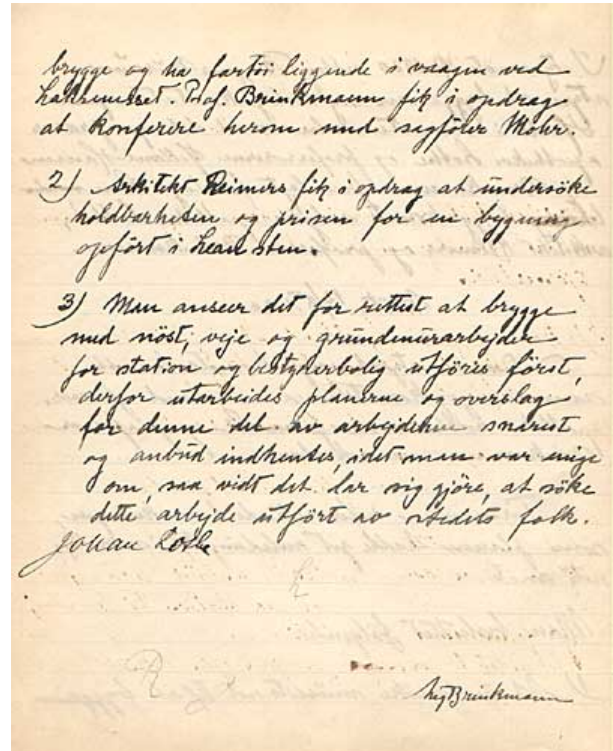
77. Dagbok fra forskningseksedisjon til Finnmark, 1937.

3.1.2 Biologisk stasjon på Herdla

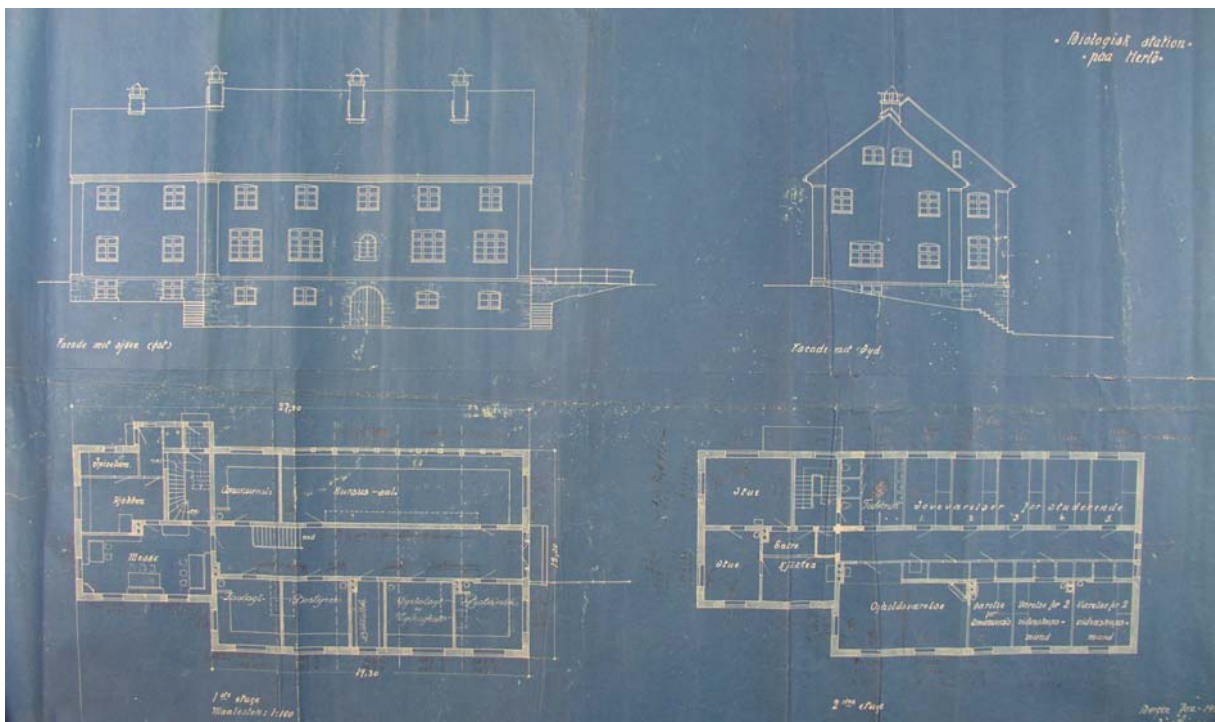
Stasjonen ble offisielt åpnet 15. september 1922, og bygningene var tegnet av arkitekt Egill Reimers. Eksemplene under er hentet fra byggekomiteens protokoll, fra gjesteprotokollen, og fra brevveksling ang. bygging av boliger for personalet på stasjonen.

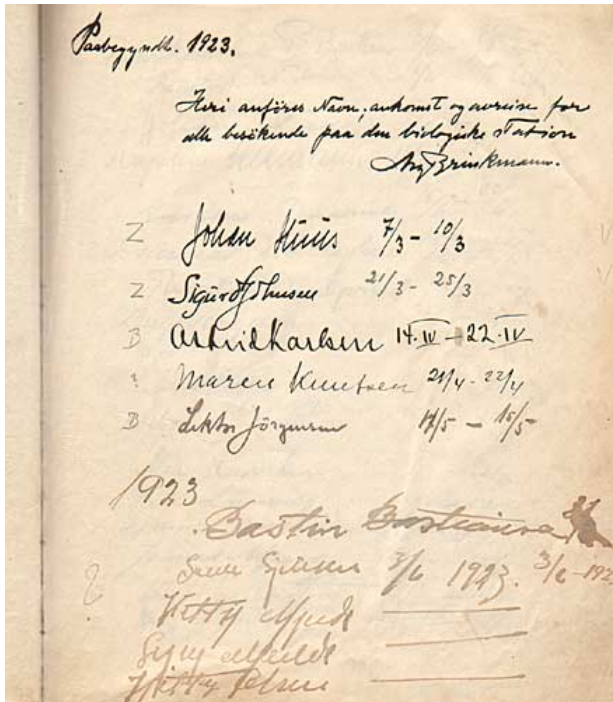
78. Første side i byggekomiteens protokoll, 1920

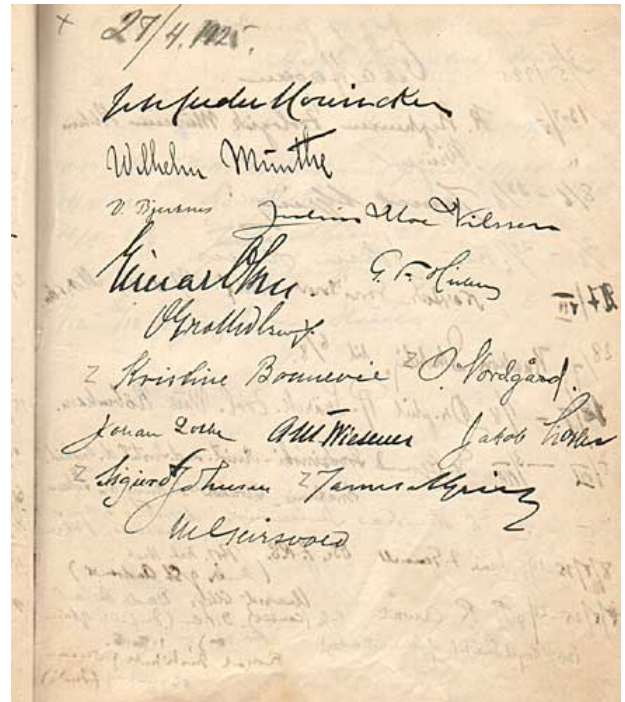
79. Andre side i byggekomiteens protokoll, 1920.

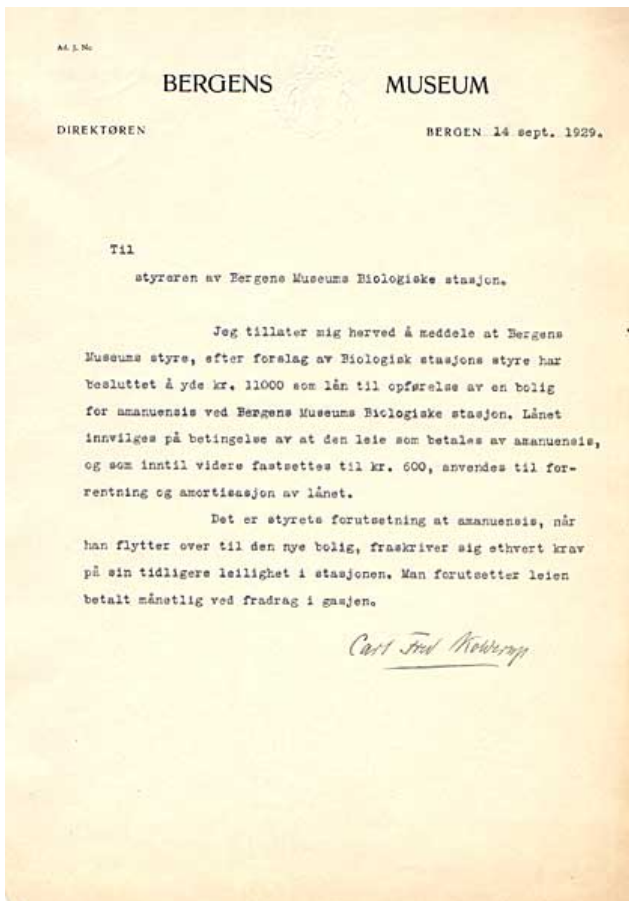
80. Arkitekttegning til den Biologiske stasjon på Herdla, av arkitekt Egill Reimers. 1920
Fotograf: Morten Heiselberg

81. Fra besøksprotokollen, Herdla. 1923

82. Fra besøksprotokollen, Herdla. 1925

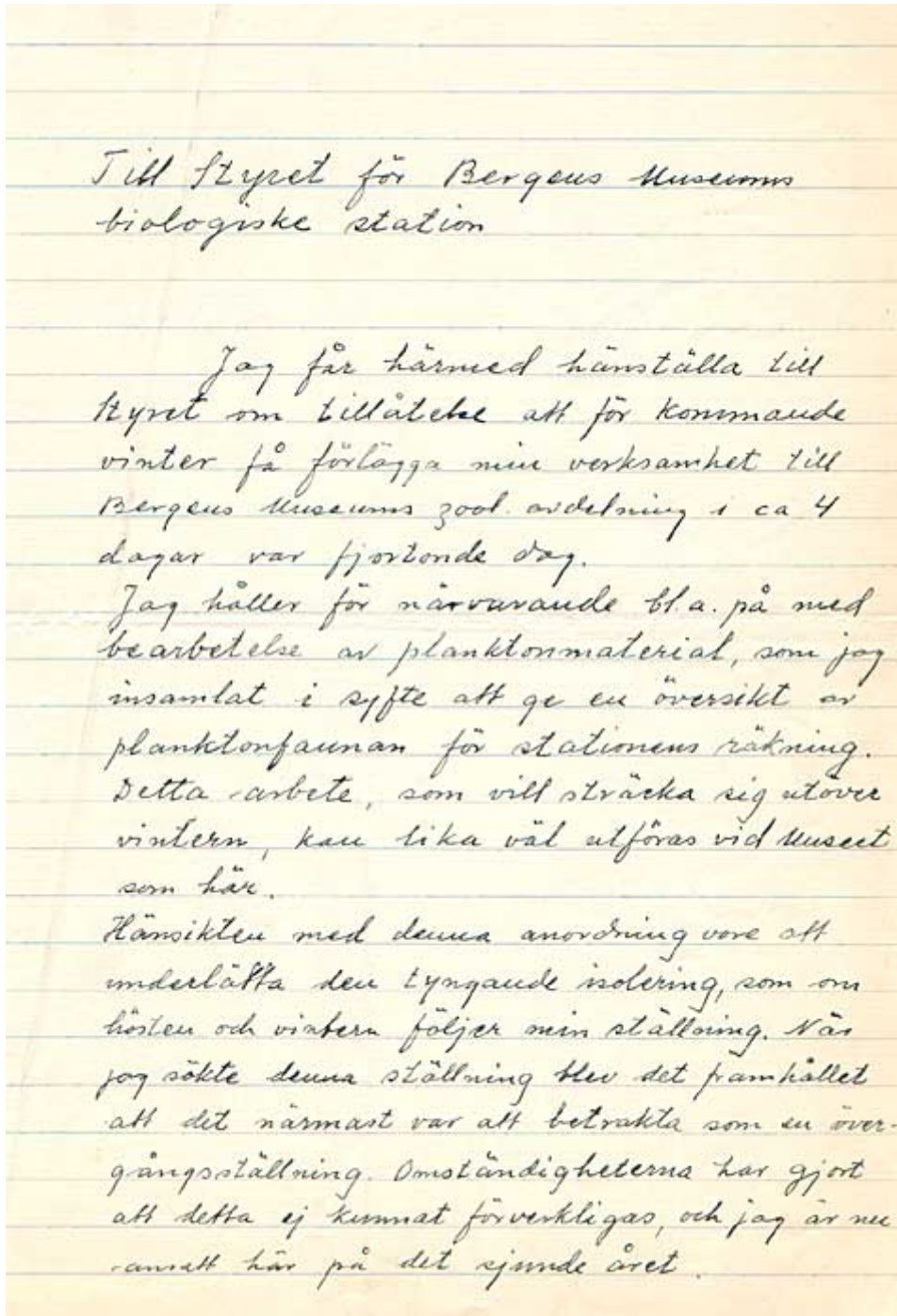

83. Brev fra direktør Kolderup om bygging av personalboliger ved stasjonen på Herdla. 1929

84 – 85. Personalboliger ved Biologisk stasjon på Herdla. Fotograf: ukjent.

For det faste personalet på Herdla var nok periodene med besøk av forskere og studenter både travel og interessant. I vinterhalvåret kunne tilværelsen være annerledes, og følelsen av isolasjon tyngende. Avstanden til Bergen og det øvrige fagmiljøet ved museet var lang, og denne følelsen av isolasjon finner vi igjen i et brev fra Sven Runnström til August Brinkmann i 1928. Det var imidlertid lite medfølelse å hente fra professor Brinkmann.

A photograph of a handwritten letter on lined paper. The text is written in cursive and is in Norwegian. The letter is addressed to the Board of Bergens Museum's biological station. The writer, Sven Runnström, explains that he is writing to request a leave of absence for approximately four days to work on plankton material. He mentions that the work is being done at the museum rather than at his home. He also notes that the isolation at Herdla is a problem and that he is currently in the seventh year of his studies.

Till Styret för Bergens Museums
biologiske station

Jag får härmed hänställa till
Styret om tillåtelse att för kommande
vinter få förlägga min verksamhet till
Bergens Museums zool. avdelning i ca 4
dagar var fjortonde dag.

Jag håller för närvarande bl.a. på med
bearbetelse av planktonmaterial, som jag
insamlat i syfte att ge en översikt av
planktonfaunan för stationens räkning.
Detta arbete, som vill sträcka sig utöver
vintern, kan lika väl utföras vid Museet
som här.

Hänsikten med denna anordning vore att
underlätta den tyngande isolering, som om
hösten och vintern följer min ställning. När
jag sökte denna ställning blev det framhållet
att det närmast var att betrakta som en över-
gångsställning. Omständigheterna har gjort
att detta ej kunnat förverkligas, och jag är nu
annu här på det sjunde året.

86. Brev fra Runnström til professor August Brinkmann. 17.10.1928 (side 1)

Örinstående anordning vill ge mig anledning
till att lättare kunna följa med den litteratur,
som är av betydning för mitt vetenskapliga arbete
och f. ö. för utvecklingen inom geologien. Sen vill
ge mig tillfälle att kunna övervara mötena i
Selskapet til Videnskaberne Fremme och f. ö. att
komma i någon kontakt med de kulturella godor,
som man tränger för sin utveckling.

Tom jag för vintern även uppnått en gunstig
ordning av bostadsförhållandena för min vistelse
i Bergen, vore jag tacksam om Styret vill bi-
falla denna anhållan

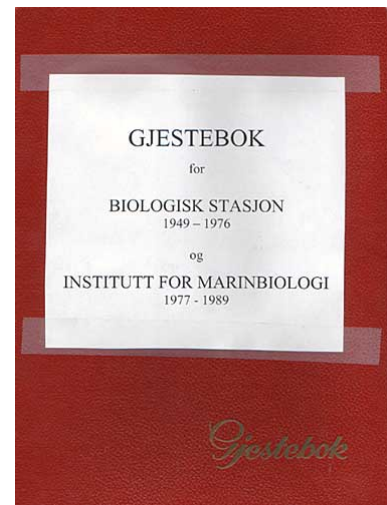
Herdla d. 17. 10. 1928

vördsamt

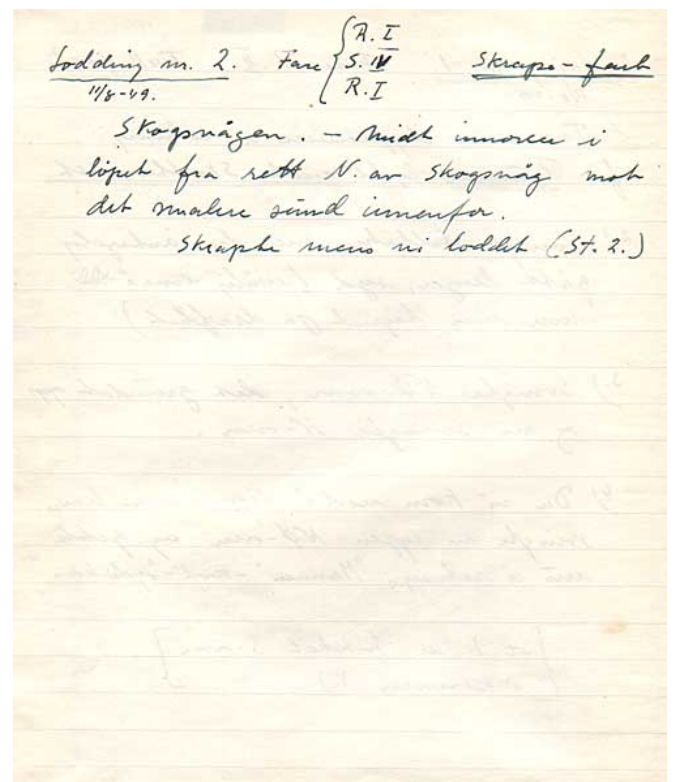
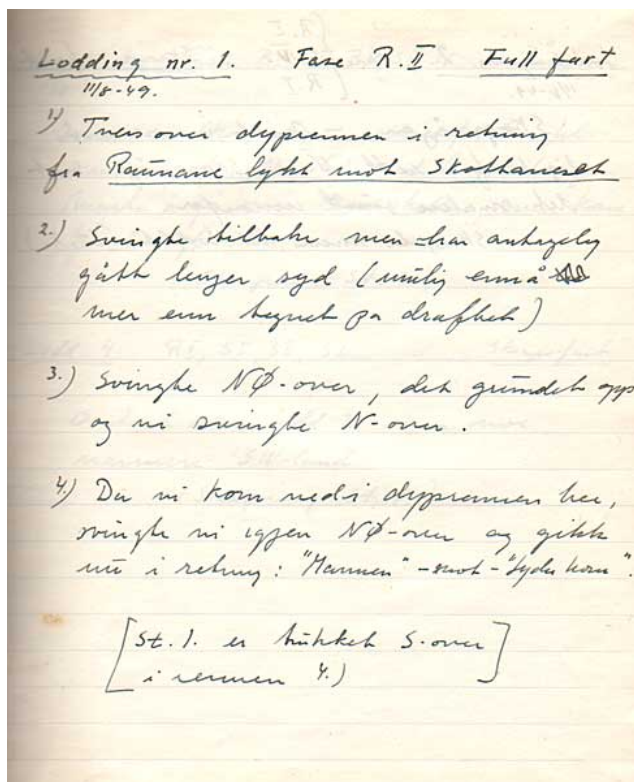
Iven Runnström

3.1.3 Biologisk stasjon på Espegrend

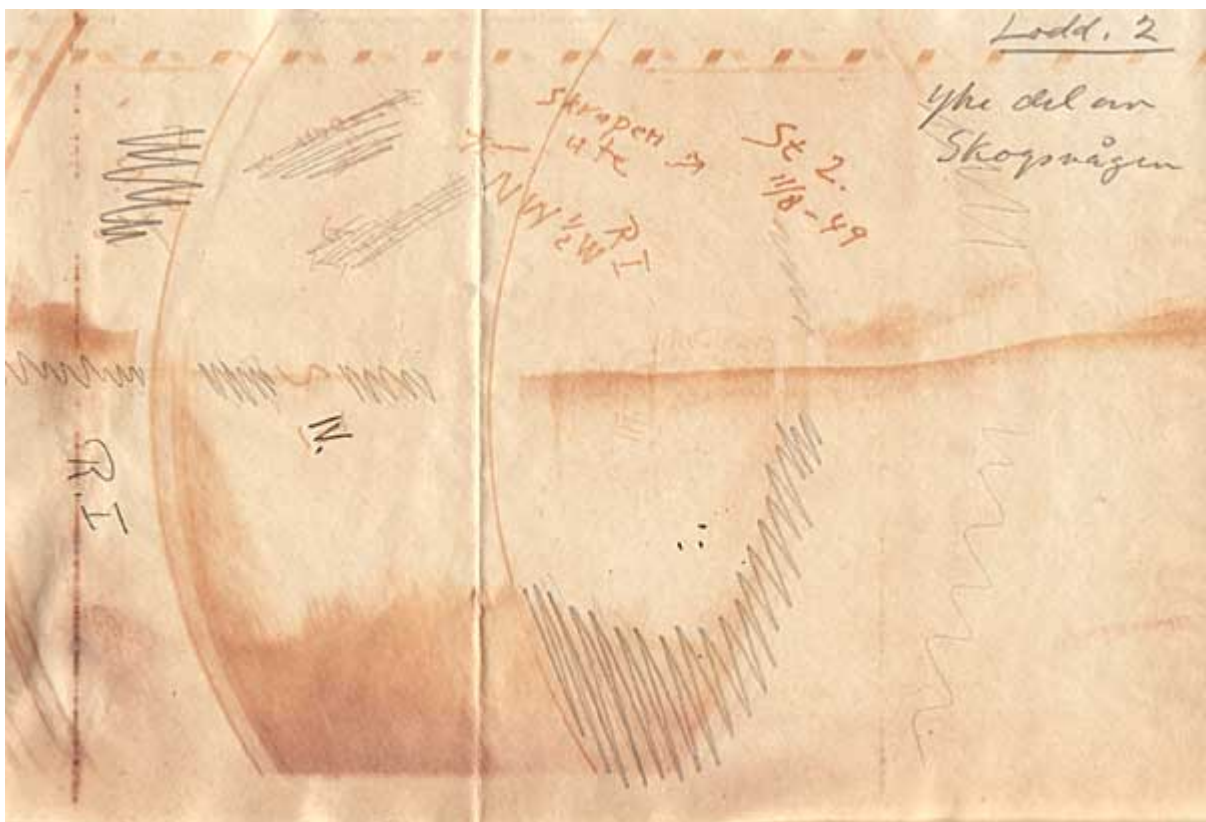
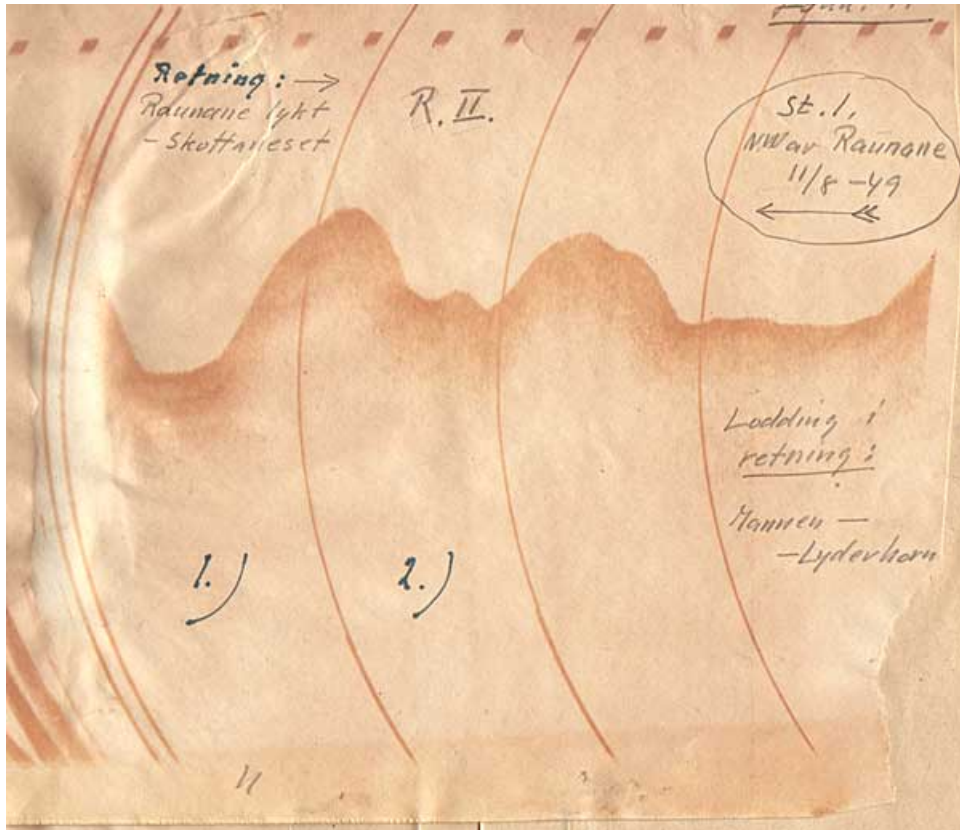
Besøksprotokollene og gjesteboken fra Biologisk stasjon på Espegrend forteller mye om den forskningsmessige aktiviteten som har foregått, og supplerer forskningsmaterialet fra stasjonen, her vist gjennom ekkoloddinger og ekkogrammer.

88. Gjestebok fra Espegrend

89-90. Ekkolodding, nr. 1 og 2, 1949

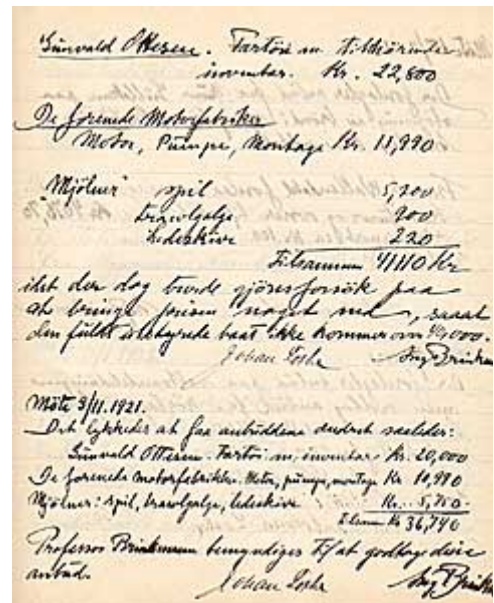

91-92: Ekkogrammer fra ekkolodding nr. 1 og 2, 1949.

3.1.4 Forskningsfartøyer

De tre biologiske stasjonene har siden byggingen av "Armauer Hansen" i 1912 hele tiden disponert egne forskningsfartøyer. I 1922 ble "Herman Friele I" bygget, og erstattet av "Herman Friele II" i 1926. Den holdt stand helt til 1955, da "Fridtjof Nansen" var ferdigbygget. I slutten av 60-årene fikk stasjonen et ekstra fartøy til den ombygde stasjonen på Herdla, "August Brinkmann d.e.". I dag disponerer forskningsmiljøet det velutstyrte fartøyet "Håkon Mosby".

Til høyre en side fra styreprotokollen fra 1921, der styret i Biologisk stasjon har hentet inn anbud på bygging av det som skulle bli "Herman Friele I".

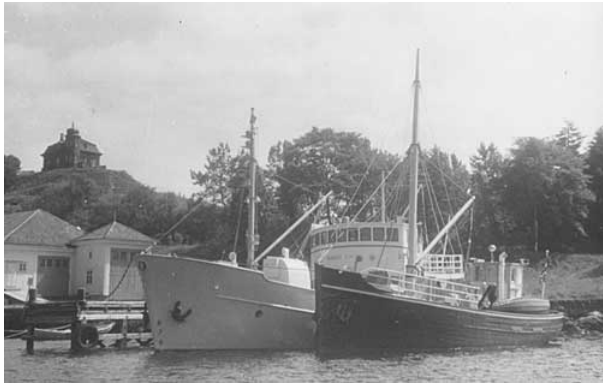
93. Fra styreprotokoll 1921.

94. "Armauer Hansen" i Herdlaundet. Fotograf: ukjent

95-96. "Herman Friele"

97. "Fridtjof Nansen" og "Herman Friele" ved kai på Espeland. Fotograf: ukjent

98. "Fridtjof Nansen" ved Biologisk stasjon på Espeland. Fotograf: ukjent

99. "August Brinkmann d.e." ved sjøhuset til Biologisk stasjon på Herdla. Fotograf: ukjent

3.1.5 Fotografialbum

Blant det faghistoriske materialet fra Biologisk stasjon finnes to trekasser med fotografier på løse albumblad. I hovedsak er billedmaterialet hentet fra Espegrepnd, samt noen albumblad fra stasjonene på Marineholmen og Herdla.

100. Bjørn Helland-Hansen til venstre; i laboratoriet på Marineholmen. Fotograf: ukjent

101. Torbjørn Gaarder og Bjørn Helland-Hansen om bord på "Armauer Hansen" i 1914.

102. August Brinkmann sr. og James Grieg. Fotograf ukjent

103. Låven på Espegrend til venstre, før ombygging.
Fotograf: ukjent

104. Låven på Espegrend under ombygging.
Fotograf: ukjent

105. Biologisk stasjon på Espegrend ved åpningen i 1957. Fotograf: ukjent

106. August Brinkmann jr. om bord i fartøyet oppkalt etter faren. Fotograf: ukjent

107. Hans Brattström og Torleiv Brattgard. Fotograf: ukjent

108. Hans Brattström ved den biologiske stasjonen på Espegrend. Fotograf: ukjent

3.1.6 Tidsskriftet Sarsia

Tidsskriftet Sarsia ble grunnlagt i 1961 av Hans Brattström, og vi viser et eksempel fra Brattströms artikkel i nr. 70.

<p>ROCKY-SHORE ZONATION ON THE ATLANTIC COAST OF PANAMA</p> <p>HANS BRATTSTRÖM</p> <p>SARSIA</p> <p>BRATTSTRÖM, HANS 1985 03 16. Rocky-shore zonation on the Atlantic coast of Panamá. – <i>Sarsia</i> 70:179–216. Bergen: ISSN 0036–8271.</p> <p>Boeklers of fossil corals and rocks near the Panamá Canal were investigated. Lowest down the boeklers were smooth and yellow-green from microscopic algae, spray-suction and dark coloured, and in between pitted and light grey. There is probably no causal relationship between structure and colour, both might be the result of the same agents. The species found, enumerated in an Appendix, were mostly the same as at similar localities in Colombia. There was good agreement in vertical distribution in the two areas, though the relative height could be different due to differences in exposure. The zonation was less distinct in Panamá because some stations were so small that the specimens found there were too few to give impression of zones. Lowest down was a <i>Hydrozoaria</i> zone followed by a poorly developed zone of mixed algae, on the boeklers in the yellow-green area. Contrary to Colombia there was no zone of algal mat and no <i>Paludosa</i> zone. A barnacle-vertical zone occurred at some stations but within the zone of mixed algae, where other species, less formed more or less distinct belts. No distinct zonation was observed higher up. The transition between what corresponds to the spray and maritime zones in Colombia was gradual.</p> <p>Hans Brattström, Department of Marine Biology, University of Bergen, N-5063 Blåstovassdalen, Norway.</p> <p>INTRODUCTION</p> <p>In May 1973 I spent some weeks at the Galeta Marine Laboratory of the Smithsonian Tropical Research Institute, Coco Solo, Panamá, with the purpose of studying the zonation on littoral rocks as part of a research project also including the Bahama Islands and Colombia. The results from the Bahama studies have not yet been published, whereas those from Colombia have (BRATTSTRÖM 1980). I refer to that paper for details on the project and the purpose of the investigations.</p> <p>GLYNN (1972:26) has stated that 'our knowledge of the biota and general ecology of the Panamic region is very limited' and (page 13) that Panamá 'is in need of a more thorough biological inventory and greater emphasis on ecologically oriented studies designed to evaluate seasonal variations and longer term annual trends', and VOSS (1972:51) has pointed out that 'our knowledge of the area is fragmentary at best'. These statements are valid also for our knowledge of the littoral zonation, about which nothing or very little is known, indeed, not only in Panamá but in the vast Caribbean area (see BRATTSTRÖM l.c.).</p> <p>LEWIS (1964) has pointed out that certain differences between two shores cannot be understood only by a comparison of the shores in question. Not until a great number of similar shores have been investigated will it be possible to distinguish between features reflecting local conditions or chance influences and features being part of wider trends. He</p> <p>therefore stressed the importance and necessity of both detailed investigations of small areas and less detailed but wide-ranging surveys of whole coast lines.</p> <p>Projects of the type mentioned are not a one-man work. Many single contributions are necessary, if one is to get results within a reasonable time. Therefore even the results from a small, preliminary, incomplete, and mainly descriptive investigation like the present one, based on a short-time research at six Panamic localities (Fig. 1) only, will contribute to making the discussion of the zonation problem not only in Panamá but in the whole Caribbean area a little more well founded. Also, with the pending prospect of a sea-level canal through the Isthmus of Panamá, any contribution, however small, to the knowledge of the present fauna and flora in the area has a value in se. This, I think, justifies the following detailed descriptions of the stations, their organisms, and the levels at which these occur.</p> <p>PHYSIOGRAPHY OF THE AREA</p> <p>The investigations were restricted to about 10 km on each side of the mouth of the Panamá Canal (Fig. 1). There the parts of the coast, accessible from the land side, consisted of sandstone rocks (Stas 4 and 5) or reef flats with beaches in between. On the flats were boeklers of old coral (Stas 1 and 6) or harder rock (Stn 2) or both (Stn 3).</p> <p>The climate is tropical. The mean monthly temperature in Colón varies between about 26 and</p>	 <p>Fig. 28. Stn 1. Galeta Island. The algae-covered reef flat with boeklers. The undercut boekler in the centre is Stn 8 in Fig. 3.</p> <p>Fig. 29. Stn 1. Galeta Island. Boeklers 1 (farthest to the right) and 2 (left), seen from the north-east.</p>
<p>109. Tittelside av Brattströms artikkel i <i>Sarsia</i> 70</p>	<p>110. Fotografier i Brattströms artikkel i <i>Sarsia</i> 70</p>

I arbeid med geologhammer på Panamas atlantkyst i 1973. Fossile korall-steiner, porøse som svamp, blir slått løs. (Foto: Torleiv Brattegard).

111. Illustrasjon fra Brattström-intervju i Bergen Museums årbok 1998. Hans Brattström i Panamá 1973

3.2 Brinkmann-samlingen

Dette er en samling prospekter, trykk og bøker/skrifter etter professor August Brinkmann jr. (1912-1991). Etter forhandlinger med familien ble samlingen innkjøpt av Universitetet i Bergen i 2004. På mange måter ble anskaffelsen av denne samlingen utgangspunktet for planene om et faghistorisk prosjekt ved UiB. Brinkmann-samlingen oppbevares nå ved Billedsamlingen, UB. Den er velordnet, og alle opplysninger om bildenes opphav og alder er svært godt dokumentert fra Brinkmanns side.

Innhold i samlingen:

○ Innrammede prospekter og trykk	132
○ Uinnrammede prospekter og trykk; m/passepartout
(samlet i 13 kassetter, geografisk/tematisk inndelt)	207
○ Kart	4
○ Lysbilder	5
○ Plansje	1
○ 2 permer med brev og dokumenter om samlingen	
○ Bøker/skrifter	25
○ 2 permer med kataloger og bakgrunnsmateriale	

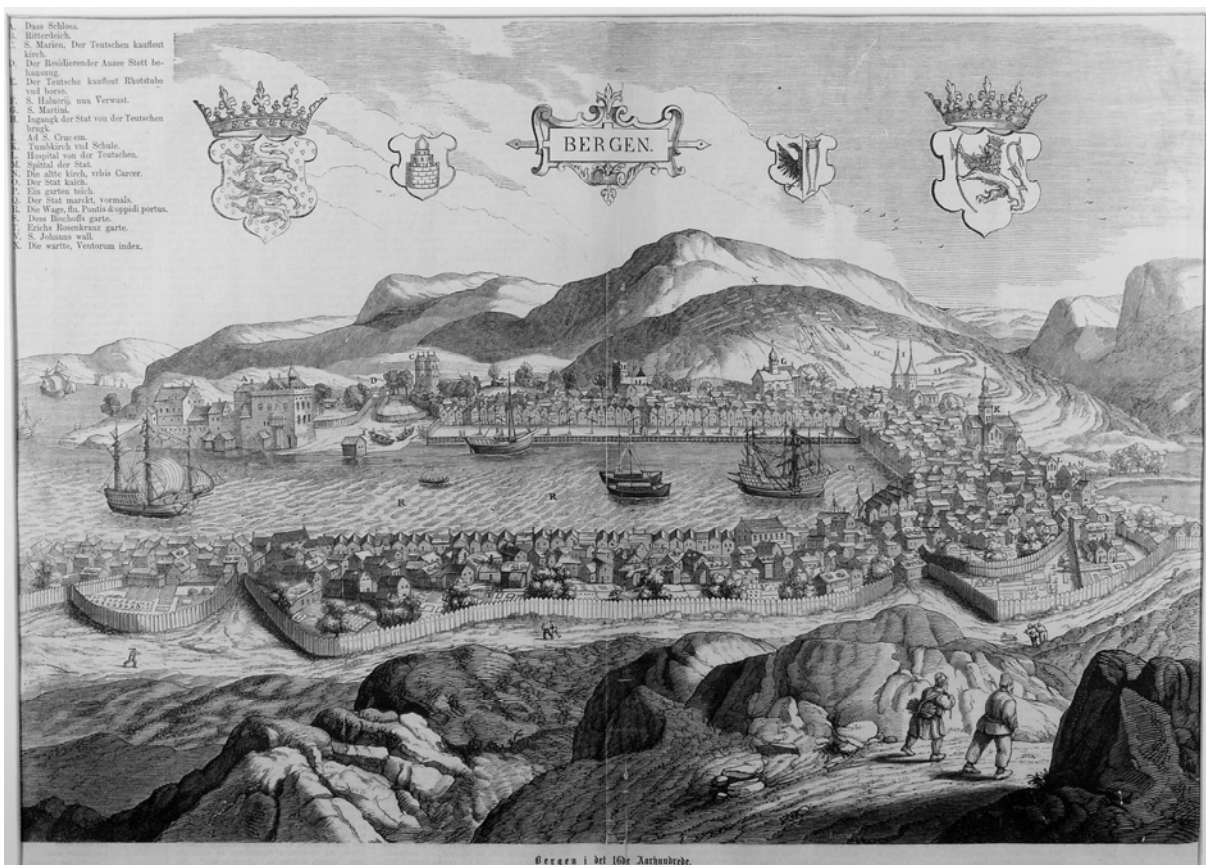

112. "Episcopatus Bergensis", Amsterdam 1658. Innrammet. Innkjøpt av Brinkmann i august 1981.

Fotograf: Morten Heiselberg

113. "Bergen vue de prise de la Citadelle au N.O. de la ville". U. å. Fra "Voyages en Scandinavie en Lapponie", "Dessine par A. Mayer". Innkjøpt oktober 1974. Fotograf: Morten Heiselberg

114. "Bergen i det 16de Aarhundrede", fra Illustreret Nyhedsblad nr. 1, 1865. Etter Scholeus-stikket. Fotograf: Morten Heiselberg

115. "Paysanne de Moranger et Oster, près Bergen". Aubert et Fils, ca. 1850
Innkjøpt juni 1978

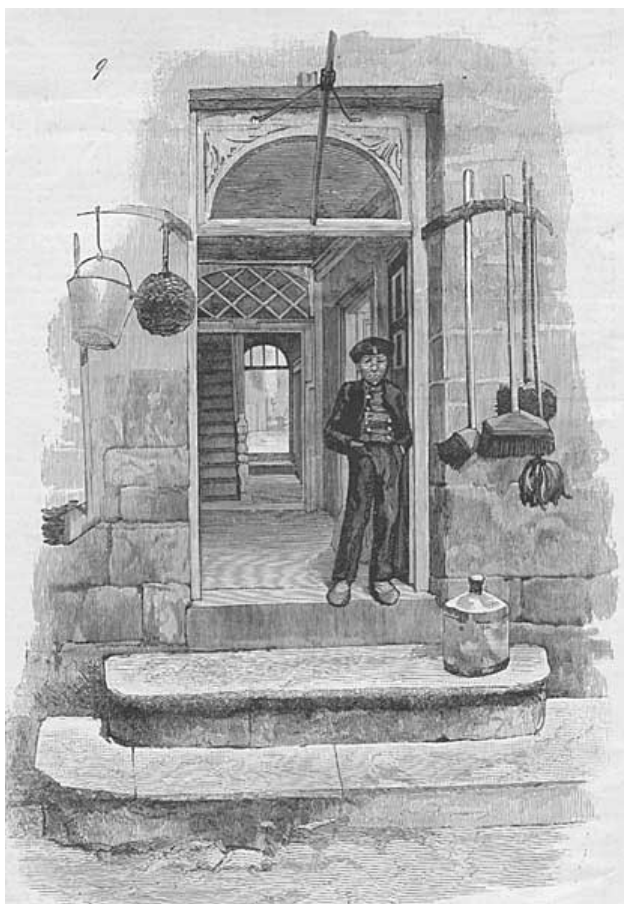
119. "Bride and groom. Brides of Vossvangen. Bergen Women. Soldier". 1853

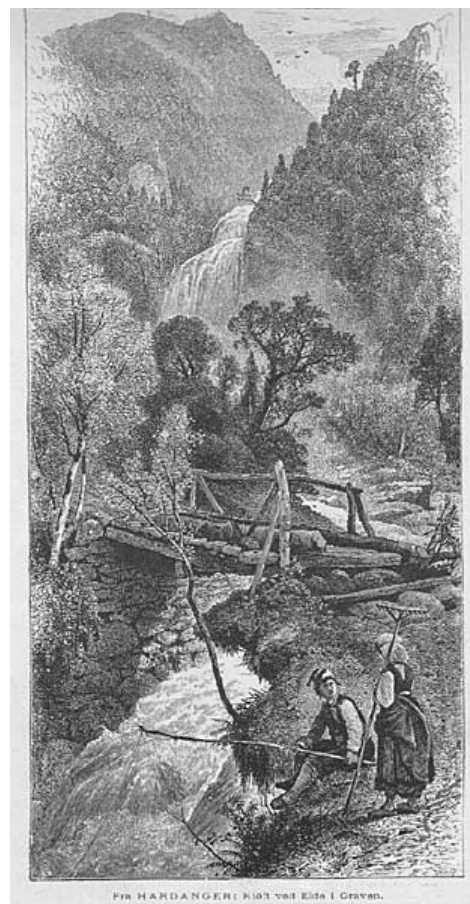
120. "A bride, bridesmaid and attendant of Hoyseter, Sor Fjord". 1850

116. "The Fiord between Tunes and Dale", 1834

117. "Doorway in the Strandgade, Bergen". 1885

118. "Fra Hardanger: Kløft ved Eide i Graven", 1882

3.3 Avleverte billedsamlinger fra instituttene

Flere institutter og avdelinger ved UiB har gjennom årene avlevert negativ- og lysbildesamlinger til Billedsamlingen ved UB. Åtte slike samlinger er i løpet av det faghistoriske prosjektet gjennomgått og grovregistrert, og deler av materialet ble kopiert. (liste over samlingene finnes i vedlegg 6).

- A – Gave fra Naturhistorisk museum, 1988.
88 negative glassplater og 8 kopier.
- B – gave fra professor Hans Brattström, Zoologisk museum.
67 lysbilder og 5 filmruller.
- C – Gave fra Øystein Frøiland/Zoologisk museum, 1976.
61 negative glassplater.
- D – gave fra Zoologisk museum, 2004.
1831 lysbilder.
- E – Bergen Museum.
1816 lysbilder og 3 filmruller.
- F – Bergen Museum.
1058 negative glassplater.
- G – Rekstad-samlingen; gave fra Geologisk institutt.
2962 negative glassplater/planfilm.
- H – gave fra Institutt for marinbiologi, 1986.
14 negative glassplater/planfilm og 6 kopier.

Når det gjelder samlingen etter statsgeolog John Rekstad (G), så var den allerede registrert og katalogisert ved Billedsamlingen, men lite var kopiert. Deler av negativene ble derfor gjennomgått, og et utvalg ble kopiert.

Ellers har vi i løpet av prosjektet gjennomgått totalt ca. 1200 negativer og ca. 3700 lysbilder fra de 7 øvrige samlingene, og det mest interessante materialet fra hver samling gjennomgås og kommenteres på de følgende sidene, med noen bildeeksempler.

Gjennom disse samlingene får vi en visuell dokumentasjon av historien om ulike fag- og forskningsmiljøer ved Bergens Museum og UiB; av feltarbeid og ekspedisjoner, av ansatte og av lokaler. Lysbildesamlingene gir et innblikk i historisk undervisningsmateriale, og forteller mye om faghistorie og formidling.

121. Kvinnelige geologistudenter på Hjellevad 1910. Fotograf: John Rekstad

3.3.1 A - Gave fra Naturhistorisk museum, 1988.

88 negative glassplater og 8 kopier.

Samlingen består i hovedsak av dyre- og fuglebilder, og har opprinnelig fungert som en dokumentasjon av museets samlinger. I tillegg finnes interiørbilder fra museet, fra utstillinger, samt ett eksteriørbilde av Historisk museum.

122. Interiør fra Naturhistorisk museum. (A-4) Fotograf: ukjent

123. Hagen ved Historisk museum. (A-3) Fotograf: ukjent

3.3.2 B – Gave fra Hans Brattström/ Zoologisk museum 1995

67 lysbilder og 5 filmruller.

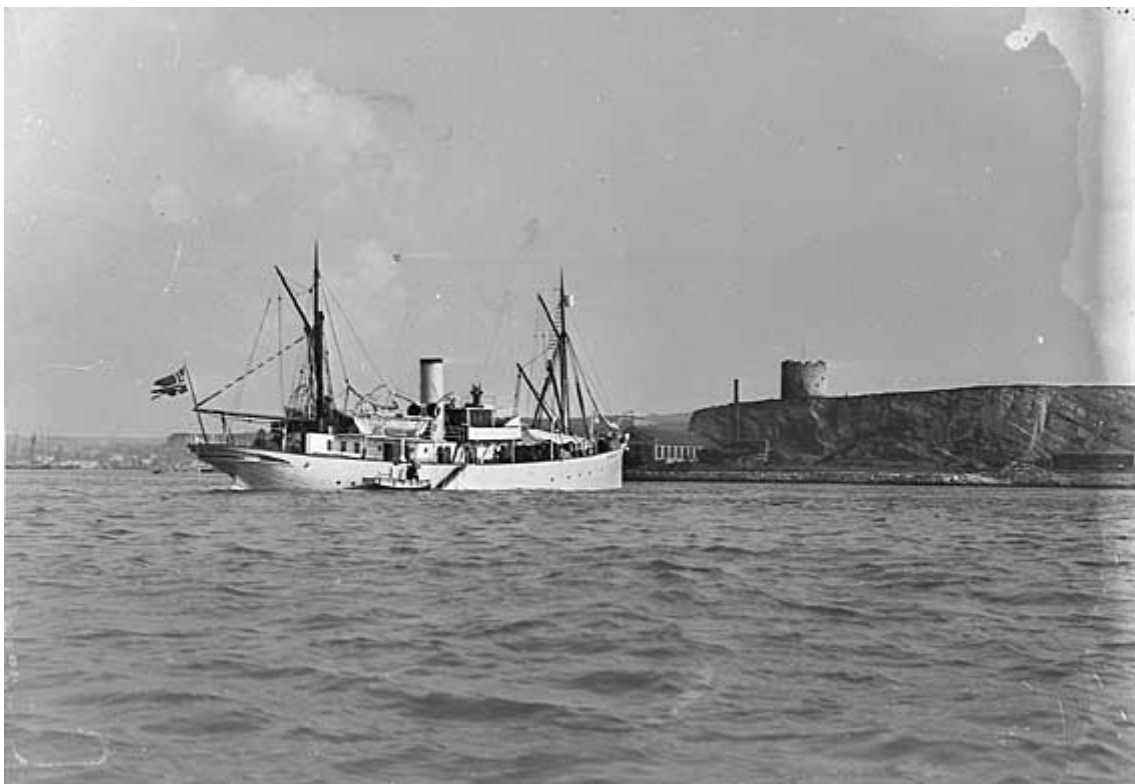
Lysbildene og filmrullene er undervisningsmateriale fra havfauna og havforskning; ingenting av materialet er kopiert.

3.3.3 C – Gave fra Øystein Frøiland/Zoologisk museum 1976

61 negative glassplater.

C-1.1: 23 negativer fra feltarbeid eller ekskursjon på Hardangervidda. Bl.a. er Krækkja-hytta avbildet; ellers landskap og deltagerne på feltarbeidet. Ukjent år. Ingen kopiert

C-1.2: 27 negativer fra havforskningsekspedisjoner, bl.a. med forskningsfartøyet ”Michael Sars”. Bildene er trolig fra perioden 1910-1915; og er hentet fra ekspedisjoner til både England og Portugal. De fleste glassplatene er i dårlig forfatning; 6 er kopiert.

124. Havforskningsfartøyet ”Michael Sars” utenfor Plymouth, England. Fotograf: ukjent (C-1.2)

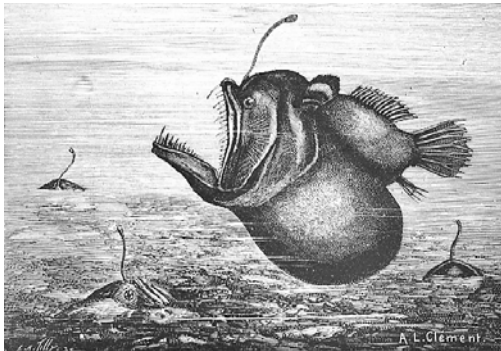
125. Trolig mannskap om bord i havforskningsfartøyet "Michael Sars". Fotograf: ukjent (C-1.2)

3.3.4 D – Gave fra Zoologisk institutt/museum, 2004

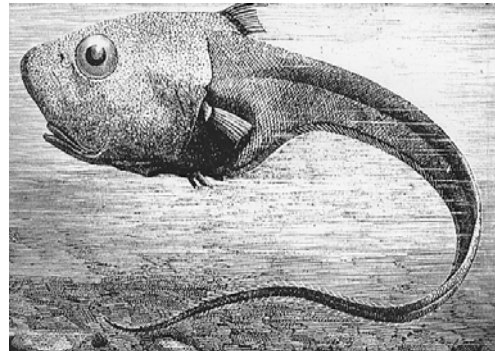
1831 lysbilder.

En stor samling med undervisningsmateriale, totalt 54 lysbilde-esker. Disse eskene har den opprinnelige merkingen, og er hentet fra 30 ulike emneområder – i hovedsak zoologi, men også med avstikkere til geografi og raseteori (D-30: Anthropologi 1-3). Deler av lysbildene fra enkelte emneområder er digitalisert eller kopiert.

D-7.2: Pisces II, undervisningslys bilder om fisker, med en del fascinerende skapninger.

126-127. Undervisningslys bilder, D-7.2

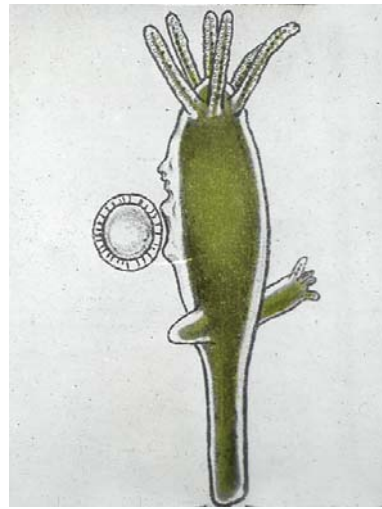
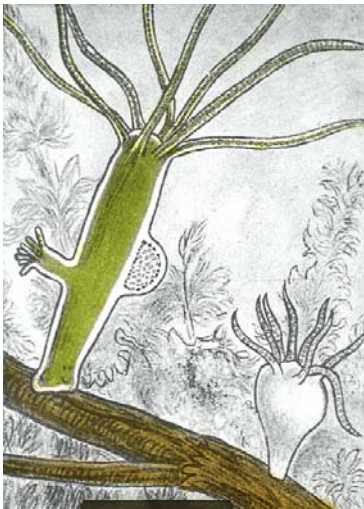
D-11.2: Geografiske bilder II, 41 lysbilder.

En spennende samling med i hovedsak repro av landskapsfotografier – særlig interessant er 20 fotografier av den kvinnelige fotografen Ellisif Wessel (1866-1949). Wessel bodde i Kirkenes fra 1886; mannen Andreas var distriktslege i Sør-Varanger. Wessel var en svært dyktig fotograf, som ofte fulgte med på legevisittene rundt om i kommunen. Hun var kommunist, hadde kontakt med flere av de ledende russiske kommunistene, og utga diktsamlinger. De 20 bildene i denne samlingen viser landskap og folkeliv fra Sør-Varanger og Finnmark. (Flere Wessel-bilder i D-30).

128. Galggoavvre, Vaggetem, Pasvik. Fotograf: Ellisif Wessel

D-24: Experim. zoologi, 39 lysbilder.

129-130. Undervisningslys bilder (D-24)

D-26: Hvalfangst og selfangst, 55 lysbilder.

En svært spennende samling med fotografier og tegninger fra hvalfangst, med 3 ulike serier av stor interesse. Den første en serie bilder fra hvalfangst i Skogsvåg ved Sotra; den andre viser 9 reprofotografier fra Johan Brydes hvalstasjon i Saldanha Bay, Durban i Sør-Afrika. Denne serien var artikkel-illustrasjoner i årboka til Bergens Museum. Den siste serien er er reprofotografier av hvalfangst og skip i Sydishavet.

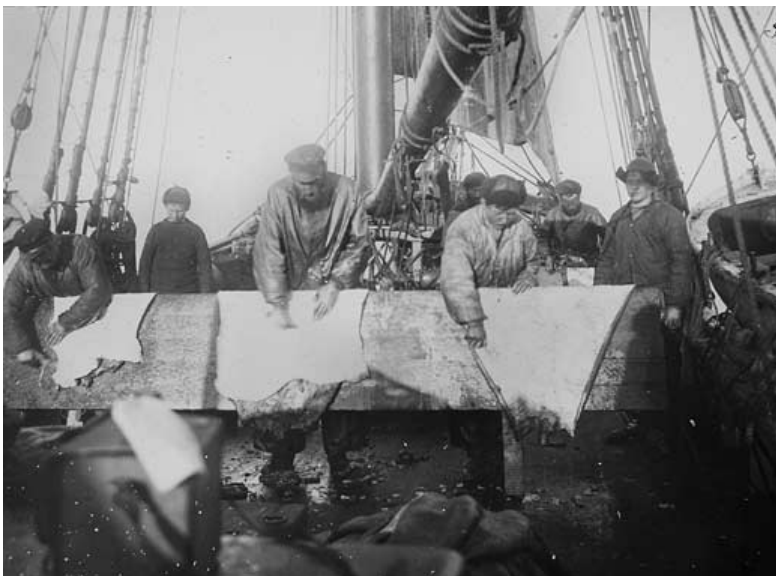
131. Hvalfangst i Skogsvåg ved Sotra. Fotograf: ukjent (D-26)

132. Brydes hvalstasjon i Saldanha Bay, Sør-Afrika. Fotograf: ukjent

133. Hvalfangst, Sydishavet. Fotograf: ukjent (D-26)

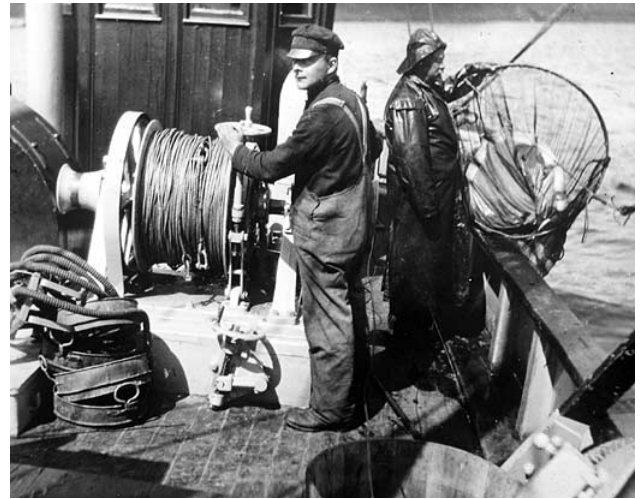
134. Hvalfangstskip i sydishavet. Fotograf: ukjent (D-26)

D-27: Biologisk stasjon, 48 lysbilder, av disse er 41 kopiert.

To serier med bilder, først 21 lysbilder fra Biologisk stasjon på Herdla – med motiver fra Herdla, fra forsknings- og fangstekskursjoner om bord på forskningsfartøyet ”Herman Friele”. Den andre serien består av 20 fargelysbilder fra stasjonen på Herdla. Bildene er hentet fra forskningsturer langs vestlandskysten, og er trolig fra 1938. Fargefilm for kommersiell bruk ble introdusert i 1936 (Agfacolor), og dermed er denne serien med lysbilder svært interessant som tidlige eksempler på fargefotografier.

135. August Brinkmann nr. 3 fra venstre. Fotograf: ukjent

136. Odd Johannesen og Nils Glimme. Fotograf: ukjent

137. Ombord i ”Herman Friele”. Foto: ukjent

138. Odd Johannesen fanger Havmus. Foto: ukjent

D-28: Fiskeribiologi, 32 lysbilder.

Fire interessante fotografier i denne esken; 2 fra sildefiske ved Haugesund i 1899 og 1903, samt 2 bilder fra forskningsskipet ”Michael Sars”.

139. ”Sildebåde. Haugesund 1899”.
Fotograf: ukjent

140-141. Fra forskningsskipet "Michael Sars". Fotograf: ukjent

D-30: Anthropologi 1-3, totalt 105 lysbilder.

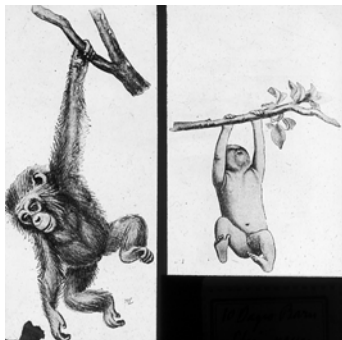
En svært interessant og tidstypisk samling som viser "forskningsobjekter" fra tidlig 1900-talls antropologi og fysisk antropologi: kort- og langskaller, samer, "buskmænd" og "haarmennesker", samt studier av hodeskaller osv.

142. "Kortskallet vestlandsbonde"
Fotograf: ukjent

143. "Langskallet østlænding"
Fotograf: ukjent

144. "10 dages barn og Chimpanse"

145. "Russisk haarmenneske"

146. "Skolter ved Langevandet, Pasvik". Fotograf: Ellisif Wessel

3.3.5 E – Bergen Museum

1816 lysbilder og 3 filmruller.

Undervisningslys bilder fra Bergens Museum i opprinnelig merkede esker, fra totalt 20 ulike emneområder. Materiale fra to av disse emneområdene er kopiert – Skolehjem og Industri.

E-1: Skolehjem

En svært interessant samling med lysbilder fra 4 ulike skolehjem: Ulvsnesøy i Hordaland, Falstad i Levanger, Sletner pikehjem i Østfold, og Bastøy utenfor Horten. Samlingen inneholder interiør- og eksteriørbilder, bilder fra arbeid og undervisning, samt av bygningene på skolehjemmene. Flere av bildene holder høy fotografisk kvalitet, og 8 av bildene vises under.

147. "Ulfsnæsøens skolehjem". Foto: ukjent

148. "Ulfsnæsøens skolehjem. Sløid"
Fotograf: ukjent

149. "Bastø skolehjem. Snædkerverksted". Foto: ukjent

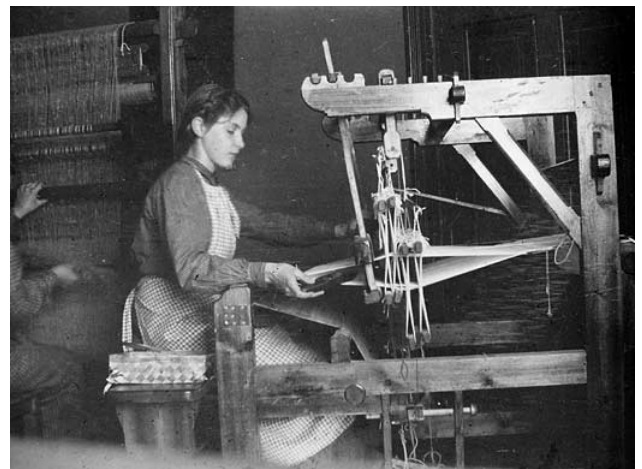
150. "Bastø skolehjem. Markarbeide". Fotograf: ukjent

151. "Bastø skolehjem. Lapning av tøy". Fotograf: ukjent

152. "Sletner skolehjem. Skolapning". Foto: ukjent

153. "Sletner skolehjem. Vævning". Fotograf: ukjent

154. "Sletner skolehjem. Tøivask". Fotograf: ukjent

E-8.1: Industri. Sardin – sukker – ølfabrikation

En serie på 12 fotografier fra hermetikkfabrikk. Hvor og når bildene er tatt er foreløpig ukjent, likeledes hvem fotografen var. De er trolig fra perioden 1900-1915, og er av svært høy fotografisk kvalitet.

155. "Sardinfabrikation. varmrøgning". Fotograf: ukjent

156. "Sardinfabrikation. Pakning for eksport". Fotograf: ukjent

157. "Sardinfabrikation. Vasking og salting". Fotograf: ukjent

3.3.6 – F: Bergen Museum

1058 negative glassplater.

En svært innholdsrik samling, med motiver fra Bergens Museum, Vestlandske Kunstindustrimuseum og Bergen Billedgalleri, og både kultur- og naturhistorisk innhold. En fjerdedel av samlingen er soppskadet, men kvaliteten er ellers jevnt over bra. Fotograf for hele denne samlingen er Atelier KK, Bergen. Den ble funnet sammen med siste del av Knutsen-samlingen, og kom til Billedsamlingen ved UB samtidig med denne. Samlingen består i hovedsak av dokumentasjon av gjenstander fra ulike samlinger ved de tre institusjonene, sammen med eksteriør- og interiørbilder fra museet og VK. Fotografier fra denne samlingen er benyttet andre steder i rapporten, og her presenteres 5 bilder i tillegg.

158. Lesesal ved Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK

159. Zoologisk samling. Fotograf: Atelier KK

160. Zoologisk samling. Fotograf: Atelier KK

161. Zoologisk samling på Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK

162. Vestibylen på Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK

3.3.7 G – Rekstad-samling, gave fra Geologisk institutt

Negativsamling etter statsgeolog John Rekstad (1852-1934)

2962 negative glassplater og planfilm (registrert og katalogisert ved Billedsamlingen, UB).

Samlingen består i hovedsak av bilder fra Rekstads geologiske feltarbeid og undersøkelser; stort sett hele Norge er dekket. Motivene er fra landskaps- og fjellformasjoner, nærbilder og mikrofotografier av fjellvegger, bergarter og mineraler, samt en rekke bilder av folkeliv, gårder, bygder og fiskevær. Rekstad var knyttet til Bergens Museum fra 1900 og utover, og i samlingen finnes det en serie bilder av museets samlinger og lokaler, av ansatte, og fra ekskursjoner. Deler av samlingen er av ujevn fotografisk kvalitet; men i all hovedsak er bildene svært interessante, både som fotografier og som faghistorisk dokumentasjon. Som det noe eksaltert er poengtert om Rekstad i Norsk Biografisk Leksikon: ”Arbeida hans er pryda av fotografi so gode at ein ikkje i våre dagar kan gjera det betre”. (NBL bind 11 – 1923, s. 390).

163. John Rekstad.
Fotograf: ukjent

I samme artikkel står det om Rekstad at han kunne ”gå åleine i døger etter døger i vilt ukjent fjell- og islende”. Denne egenskapen var nok en forutsetning for en geolog som drev pionerkartlegging i den norske fjellheimen, og særlig for Rekstad, som var aktiv i felten i over 30 år. Han jobbet som lærer i 13 år, fra 1887 til 1890, i Namsos, på Lillehammer og i Bergen.

Samtidig begynte han med geologiske undersøkelser på Svartisen i Nordland i 1890. Og nettopp breer og glacialgeologi ble Rekstads viktigste arbeidsfelt. I 1900 ble han fast ansatt som statsgeolog ved Norges Geologiske Undersøkelser, 48 år gammel, og var ansatt til 1922. Rekstad reiste regelmessig på undersøkelser og feltarbeid hver sommer i alle disse årene, dokumenterte arbeidet i dagbøker og gjennom fotografier, og publiserte artikler fortløpende. En grovtelling viser at han publiserte ca. 120 artikler i perioden 1892-1932; 31 av dem i Bergens Museums årbok (av disse er 21 resultater fra årlige målinger av norske breer).

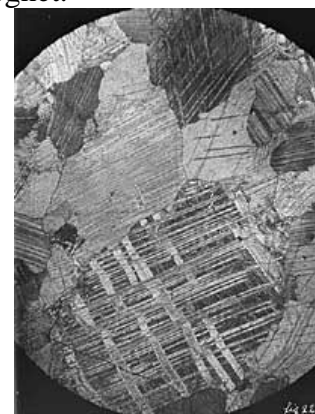

164. Geologer på Asbjørnnåsi i Luster, 1904. (1610 m.o.h.). Fotograf: J. Rekstad

Artiklene er illustrert med Rekstads fotografier, og er ellers skrevet i en kortfattet og nøktern stil, med fint lite rom for utenomstakk og naturskildringer. Det samme er tilfelle i feltdagbøkene, der de geologiske realiteter er konkret og presist nedtegnet.

Rekstads viktigste innsats ble gjort i Nordland (1898-1901, 1909-1919) og på Vestlandet (Jostedalsbreen, Hardangervidda, Hordaland generelt) 1900-1910.

På de følgende sidene vil vi presentere et utvalg av Rekstads fotografier, i noen tilfeller kombinert med materiale fra dagbøkene og artiklene hans. Som et resultat av arbeidet med Rekstad-samlingen i det faghistoriske prosjektet vil det etter hvert bli laget en mer utførlig presentasjon av Rekstads fotografier og arbeide. Et større utvalg av bildene hans er i løpet av prosjektet digitalisert og kopiert, og er tilgjengelig på Billedsamlingen, UB.

165. Rød marmor,
mikrofotografi: J. Rekstad

Hardangervidda 1900

Geologisk undersøkelse sammen med Hans Reusch og K. O. Bjørlykke; resulterte i artikkelen Fra Hardangerviddan, NGU 1902. Alle fotografier her og på de neste sidene av John Rekstad.

166. Flyttblokk, Hardangervidda. 1900

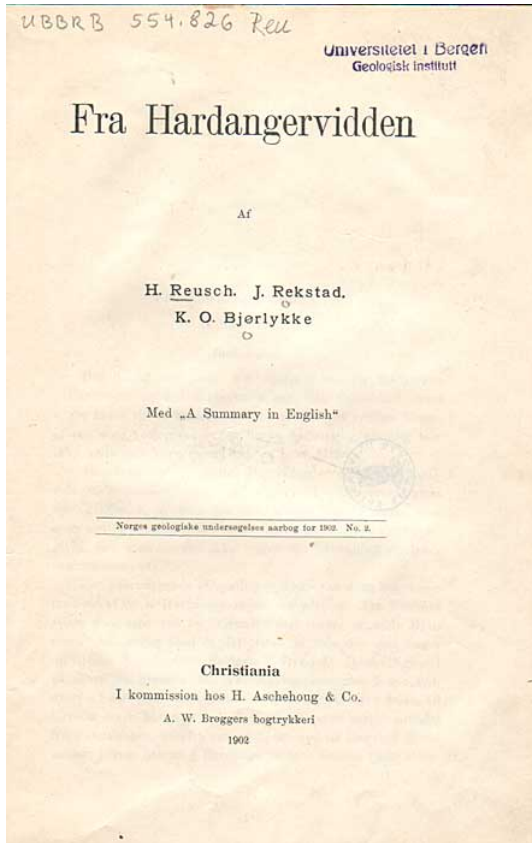
167. Holken, Litlos, 1900.

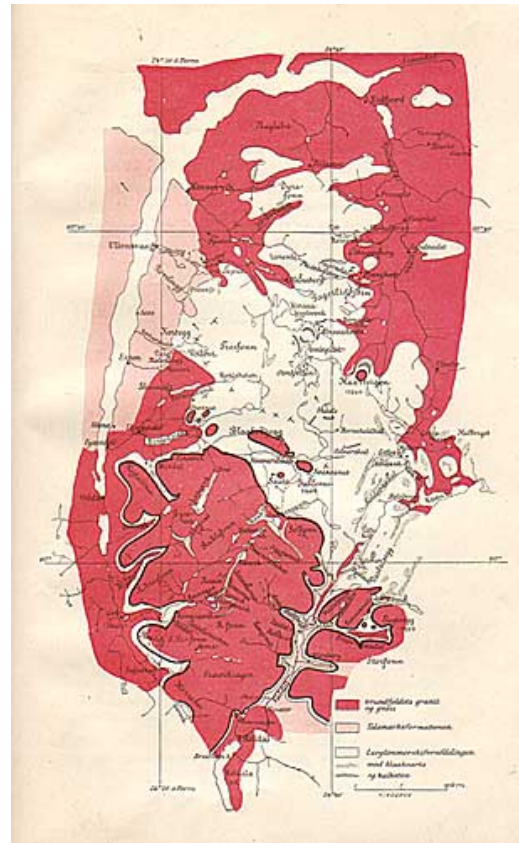
168. Valldalen. 1900

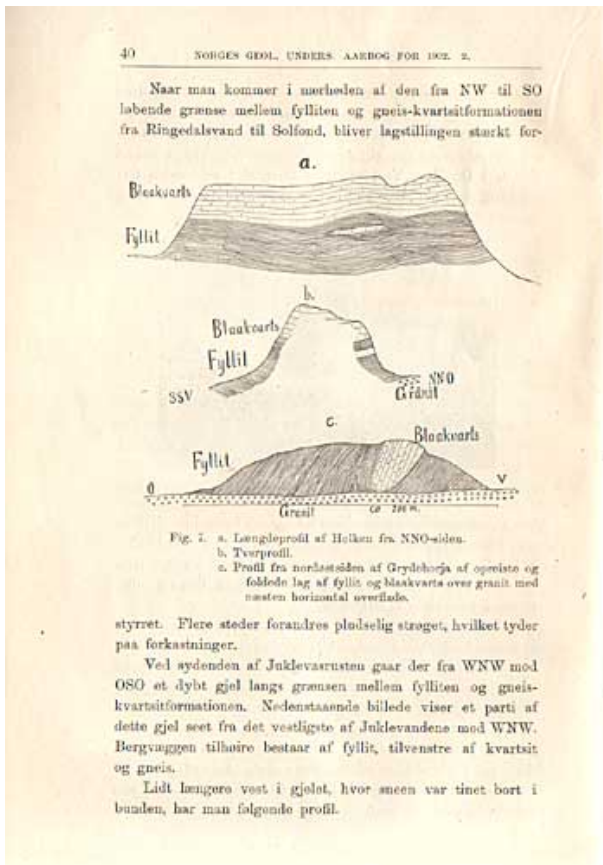
169. Fra Litlos sæter, Hardangervidda, 1900.

170. NGU årbok 1902

171. Kart over Hardangervidda, NGU årbok 1902

172. Fra Rekstads artikel i NGU årbok 1902

173. Fra Rekstads artikel i NGU årbok 1902

Fra høifjeldsstrøget mellem Haukeli og Hemsedalsfjeldene, NGU 1903.

Fra undersøkelser 1901-02.

173. Skaupsjølægeret, 1902

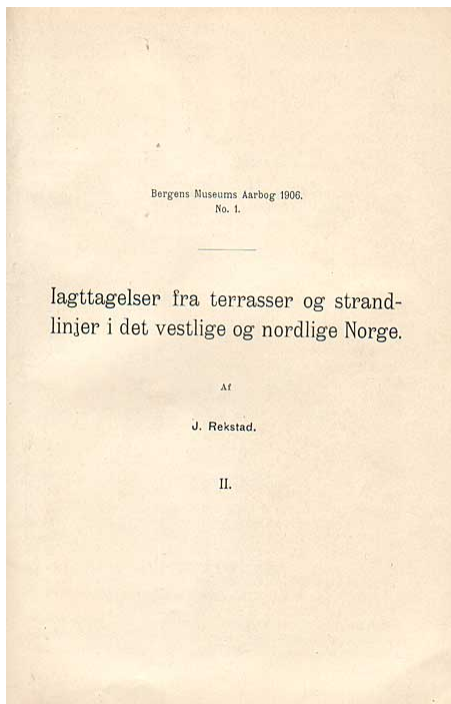
174. Molnut og Hardangerjøkulen, 1902

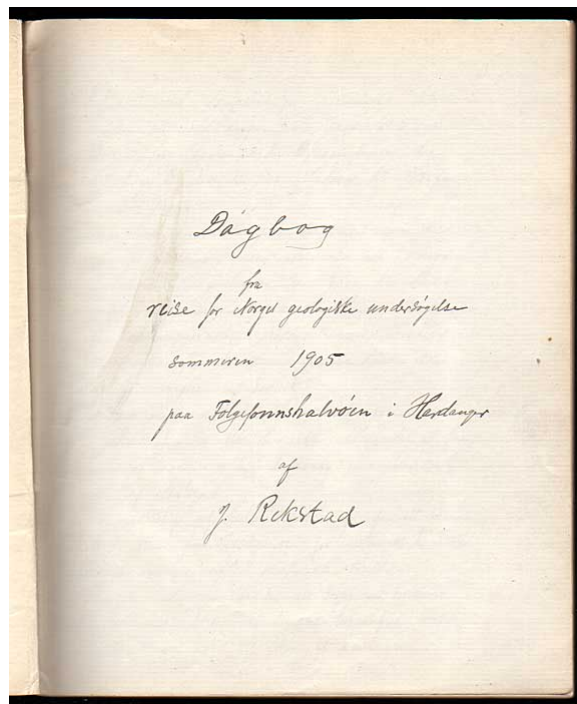
175. Fra teltplassen ved Hallingskeid, 1901

176. Teltet og hestene ved Isdalsband, 1902

Hardanger, 1905

177. Bergens Museums årbok 1906

178. Dagbok for sommeren 1905

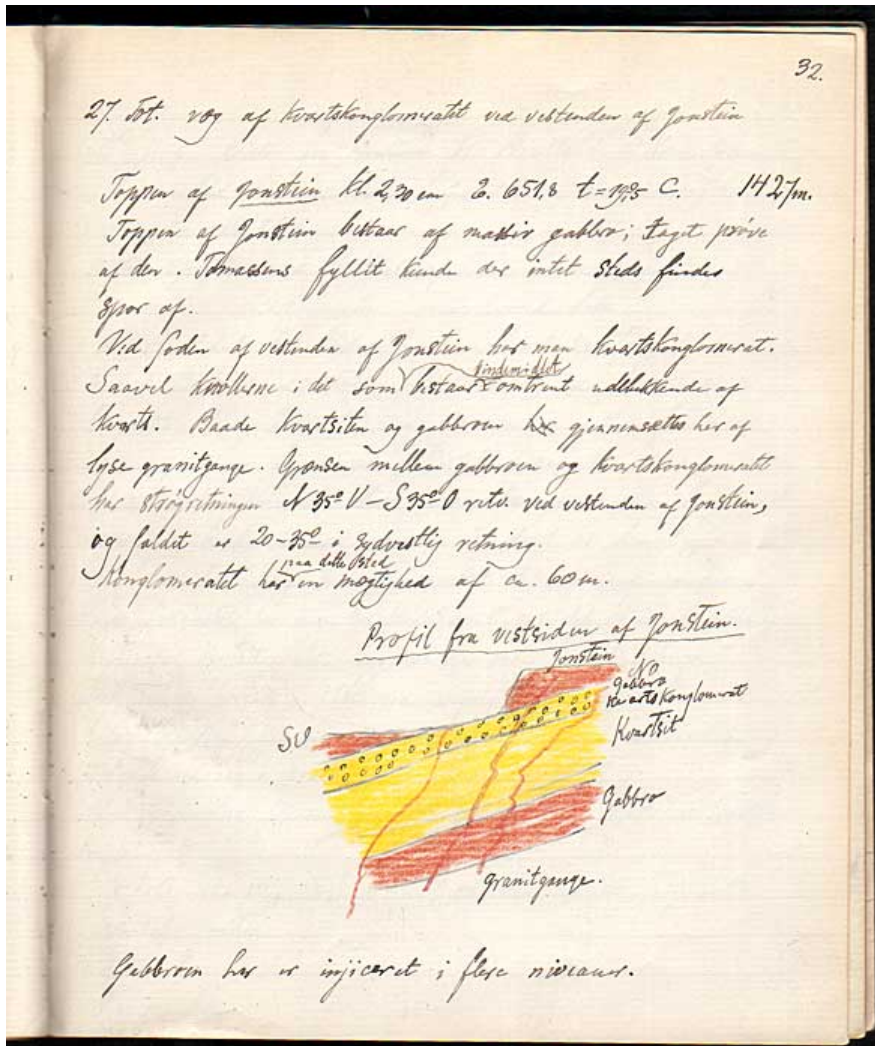
179. Fra Samledal, Jondal. 1905

180. Mot Følgefonna, 1905

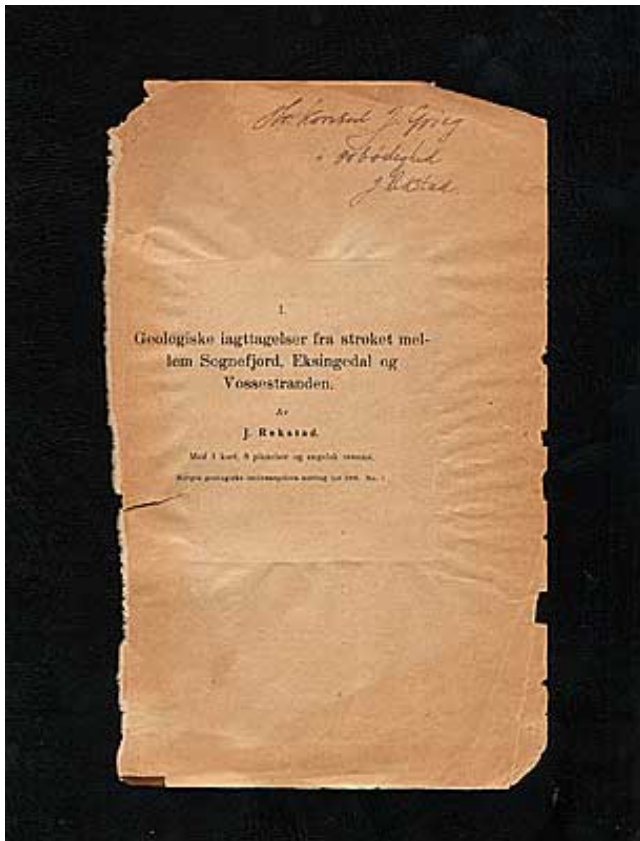
181. Fjæra i Åkrafjorden, 1905

182. Dagbok 1905. Tegning av profil av Jonstein. (Tilsvare fjellet på bildet under).

183. Jonstein i bakgrunnen, 1905. (Tilsvare tegningen i dagboken ovenfor)

Stølsheimen 1906

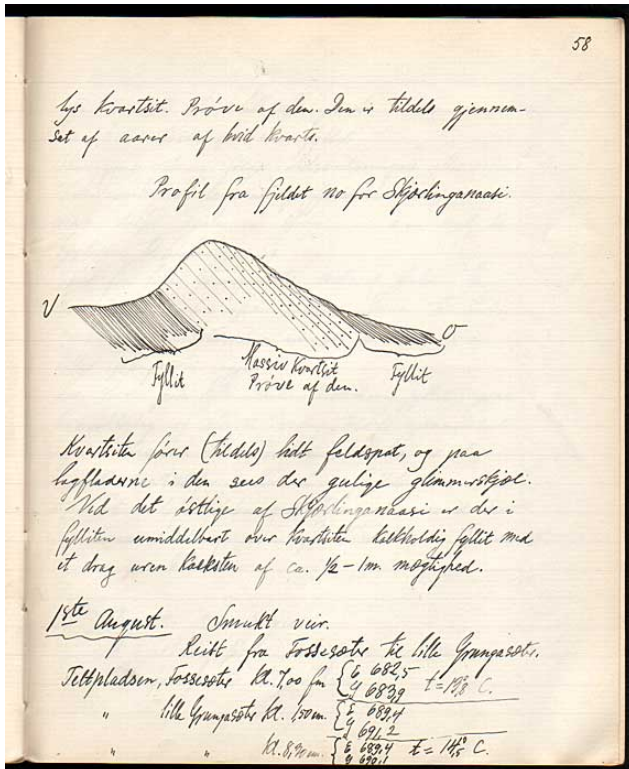
184. Artikkel i NGU årbok 1909

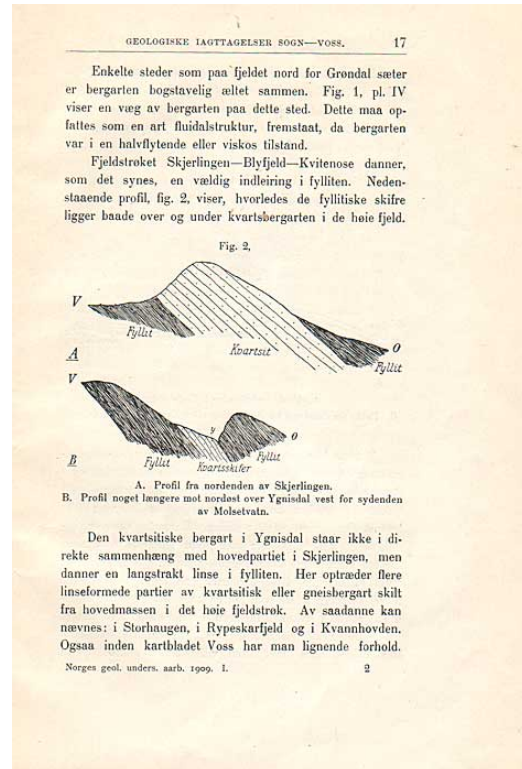
185. Fra NGU årbok 1909, med bilde av Solrenningane seter, fra 1906.

186. Solrenningane seter, Stølsheimen, 1906

187. Fra felddagbok 1906, tegning av Skjærlingenåsi.

188. Den samme tegningen i artikkel i NGU årbok fra 1909

189. Skjærlingenåsi sett fra nordøst. Stølsheimen 1906.

190. Fra Rappen seter, Stølsheimen. 1906

191. Åsedalen seter, Stølsheimen. 1906

Bre-fotografier

Breforskning var et viktig arbeidsfelt for Rekstad, og det gjenspeiles gjennom over 300 brefotografier i samlingen. Flest bilder fra Jostedalsbreen, men også fra Folgefonna og Svartisen.

192. Briksdalsbreen, Olden. 14.9.1900

193. Mjølkevollsbre, Olden. 15.9.1900

194. Morene i Tunsbergdalsbreen. 1900

195. Fra Lodalsbreen, Jostedalen. 1899

196. Breport i Bøyabreen, Jostedalsbreen. 1899

Rekstad-utstilling, Bergens Museum 1908

Fra Bergens Museums årbok 1908, side 31: ”Paa væggen ved trappeoppgangen til loftet er ophængt en samling af fotografier, karter og plancher, der skal illustrere de vestnorske bræers udbredelse og oscillationer. Fotografierne er for største delen taget af geolog Rekstad under hans tidligere reiser for Bergens museum”.

197. Rekstad-fotografier på utstilling på Bergens Museum 1908

198. Bilde fra utstillingen i 1908: ”Bersetbræ, Jostedalen. 21.8.1907”

Folkeliv og steder i Nordland

199. Fra Kvannefjell i Nordland, 1905.

200. Fra Stormoen, Misvær i Nordland

201. Fra Lovund, Nordland

202. Fiskere på Givær, Nordland, 1912

203. Kjerringøy, Nordland. 1915

204. Fra Svolvær, 1917

205. Høyonn på Skagstad, Engeløya i Steigen, Nordland, 1917

3.3.8 H – Gave fra Institutt for marinbiologi, 1986

14 negativer og 6 kopier.

Negativene er hentet fra Biologisk stasjon på Herdla, mens 3 av kopiene viser eiendommen på Espevrend i 1920-årene.

206. Den biologiske stasjonen på Lakseneset på Herdla. Fotograf: ukjent

4. Konklusjon og planer om videreføring av det faghistoriske prosjekt

Det faghistoriske prosjektet har gjennom instituttbesøkene synliggjort at det finnes store mengder interessant faghistorisk arkivmateriale ved Universitetet i Bergen. Materialet stammer fra ulike fagområder og perioder; i noen tilfeller helt tilbake fra den tidligste fasen ved Bergens Museum, og finnes i ulike former. Som nevnt har vi i dette prosjektet fokusert på noen hovedkategorier av faghistorisk materiale, i et forsøk på å skape et oversiktlig rammeverk for kartleggingen. Dette gir likevel et forenklet bilde av virkeligheten; for det er kanskje gjennom det mer udefinerte mangfoldet og de faglige overlappingene at det faghistoriske materialet har sin viktigste betydning for institusjonen UiB. Materialet forteller historier om høyst ulike fagområder og forskningsmessige hovedlinjer og sidespor; det forteller om enkeltpersoners betydning og om samarbeidsprosjekter, og det gir anledning til dypdykk i både faglige og mer trivielle detaljer. Noe av dette har vi forsøkt å vise gjennom eksemplene i denne rapporten, men i forhold til mengden av og mangfoldet i det faghistoriske materialet blir dette bare små stikkprøver.

På samme måte er det riktig å si at vi gjennom kartleggingen i dette prosjektet kun har skummet fløten av det faghistoriske materialet ved UiB. For å sikre et mer omfattende overblikk over dette historiske reservoaret vil det være viktig å gjennomføre en enda mer detaljert kartlegging og registrering. Gjennom det kan man også på en helt annen måte enn i dag få tilgang til ressursene i det faghistoriske materialet, og utnytte disse i forsknings- og formidlingssammenheng.

Prosjektet har gjennom samarbeidet med instituttene fokusert på to hovedpoeng. Det første har vært å drive en form for lobbyvirksomhet på vegne av det faghistoriske materialet; om verdiene som ligger lagret. Det har vært viktig å bevisstgjøre om at dette ikke bare er gamle papirer og gjenstander som opptar plass ved instituttene, men at det i høy grad må sees på som en historisk ressurs. Det andre har vært å foreta en kartlegging av dette materialet, og lage en foreløpig oversikt over arkivinnhold og arkivsituasjon.

Et tredje, og i denne omgang mer underliggende poeng, har vært den mer langsiktige tanken om å etablere en felles samling av faghistorisk materiale ved UiB. Flere institutter har i løpet av prosjektet ytret ønske om å avlevere materiale til en slik felles samling, og som vist i rapporten har vi i to tilfeller allerede overtatt deler av instituttsamlingene. Omorganisering av instituttstrukturen ved UiB har i flere tilfeller ført til plassmangel og uoversiktlige arkivsituasjoner; flere av de besøkte instituttene har vært gjennom flytteprosesser og sammenslåinger, og flere er under planlegging. Derfor kan etableringen av en felles samling ved UiB på sikt bli en nødvendighet, for å avlaste instituttene, og for å hindre at materiale forsvinner ut av systemet eller kasseres. Men det er viktig å påpeke at det faghistoriske prosjektet ennå har et stykke igjen før en felles institusjonssamling kan bli en realitet. I første rekke må dialogen med instituttene utvikles og forsterkes, og spørsmålet om avlevering av materiale må løses gjennom tilbud og samarbeid. Aspekter som lokalisering, struktur og rammer for en felles samling må også avklares; i tillegg til spørsmålet om tilgjengeliggjøring av materialet. Prosjektet må derfor gjennom flere faser, og en mulig neste fase skisseres i siste del av dette kapitlet.

Gjennom arbeidet med denne prosjektrapporten har vi valgt å fokusere mye på bruk av bilder og presentasjon av utvalgt materiale. Slik kan rapporten i seg selv fungere som et eksempel på en formidlingsmåte av faghistorisk materiale. Formidlingspotensialet kan utnyttes i flere retninger, både gjennom rent faglige fremstillinger og gjennom popularisering, bl.a. via Web-presentasjoner.

Planer for videreføring av det faghistoriske prosjektet.

Det ble i løpet av prosjektperioden utarbeidet planer for en videreføring av det faghistoriske prosjektet, og det ble i den anledning 1.12.2004 sendt inn søknad om prosjektmidler til L. Meltzers høyskolefond. (kopi av søknaden finnes i vedlegg 7). Vi skisserte i søknaden opp 4 hovedpunkter som sentrale i det videre arbeidet med prosjektet:

- Detaljert registrering: det må gjennomføres en detaljert registrering av relevant faghistorisk materiale hos instituttene ved UiB. Fokus vil fortsatt være rettet mot arkivmateriale fra de tidligere nevnte hovedkategoriene. Innhold i enkeltarkiver skal registreres; opplysninger om arkivskapere og forskningsprosjekt vil bli samlet inn, sammen med opplysninger om den forskningsmessige og faghistoriske sammenhengen materialet opprinnelig ble skapt innenfor.
- Digitalisering: Utvalgt arkivmateriale av særlig faghistorisk verdi fra ulike kategorier og fagområder vil bli digitalisert, med tanke på bevaring og tilgjengeliggjøring. Fotografisk materiale (lysbilder og negativer) fra Bergens Museum/UiBs historie vil bli digitalisert, sammen med utvalgte relevante tekster fra årbøkene og årsberetningene til Bergens Museum/UiB. Målet vil være å sette det digitaliserte materialet inn i en fag- og forskningsmessig sammenheng, i et samspill med fotografisk materiale og samtidige kilder fra bl.a. årbøkene. Flere institutter ved UiB har gjennomført digitalisering av verdifullt faghistorisk materiale, og det vil bli laget lenker til disse sidene.
- Formidling: Det digitaliserte arkivmateriale vil bli tilgjengeliggjort og formidlet gjennom websider, presentert i en faghistorisk sammenheng gjennom tekst og bilder. På sikt er det ønskelig å legge inn lydspor, med muntlige overleveringer, intervju, arkivopptak osv., av sentrale faghistoriske personer fra institusjonens historie. På samme måte kan filmklipp og TV-opptak fra intervjuer, feltarbeid og prosjekter legges inn.
Samlet vil en slik web-presentasjon fortelle historier om betydningsfulle forskningsmiljø og viktig faghistorisk materiale fra instituttene ved UiB, og synliggjøre institusjonens historie. I tillegg vil en slik presentasjon kunne være med på øke bevisstgjøringen om betydningen av faghistorisk arkivmateriale, og om nødvendigheten av å sikre og bevare dette – også med tanke på materiale fra vår egen tid.
- Bevaringsplan: Det skal utarbeides en bevaringsplan med tanke på å sikre verdifullt faghistorisk materiale for fremtiden. Endringer i institutt-strukturene og generell plassmangel på instituttnivå kan føre til en uoversiktlig arkivsituasjon, og flere institutter vurderer kassering av faghistorisk arkivmateriale. Det vil derfor være viktig å utarbeide en samlet bevaringsplan for å hindre at historisk betydningsfullt materiale forsvinner ut av systemet. Registrerings-, digitaliserings-, og formidlingsarbeidet i det videre prosjektet vil bli et viktig grunnlag for å utarbeide en bevaringsplan, og på sikt for å opprette en felles fysisk og virtuelt tilgjengelig samling av faghistorisk arkivmateriale ved Universitetet i Bergen.

Liste over vedlegg:

- Vedlegg 1: Brev til instituttene i anledning forprosjektet.
 Vedlegg 2: Liste over tilbakemeldinger og kontaktpersoner ved instituttene.
 Vedlegg 3: Utvalgte kart fra kartsamlingen til Institutt for geografi.
 Vedlegg 4: Arkivmateriale fra Avdeling for mikrobiologi og immunologi, Gades Institutt.
 Vedlegg 5: Overtatt faghistorisk arkivmateriale fra Institutt for biologi/Biologisk stasjon.
 Vedlegg 6: Oversikt over avleverte billedsamlinger fra instituttene til Billedsamlingen, UB
 Vedlegg 7: Meltzer-søknad.

Billedliste for prosjektrapport

IS – fra avleverte institutt-billedsamlinger (A – H)

BS – fra Billedsamlingen, UB

1. Sophus Bugge i museumshagen. Fotograf: Atelier KK. (IS – F-1)
2. Fra museumshagen. Fotograf: Atelier KK (IS – F-1)
3. Sophus Bugge i museumshagen. Atelier KK (IS – F-1)
4. Interiør fra oldsaksamlingen, Bergens Museum. Ukjent fotograf. (IS – F-1)
5. Feltdagbok av Carl Fredrik Kolderup: "Notiser fra Labradorfeltet ved Ekersund". Inst. for geovitenskap
6. Feltdagbok av Carl Fredrik Kolderup: "Geologiske notiser fra Bergens omegn". Inst. for geovitenskap
7. Feltdagbok av Carl Fredrik Kolderup: "Geologiske notiser fra vestlandet, 1893". Inst. for geovitenskap
8. Innsamling av materiale til Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK (IS – F-7)
9. Innsamling av materiale til Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK (IS – F-7)
10. Innsamling av materiale til Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK. (IS – F-7)
11. Bergens Museum 1866. Ukjent fotograf. (BS-fol-642/1)
12. Bergens Museum 1898. Ukjent fotograf. (BS-fol-10826/1)
13. Museumshagen ca. 1905. Fotograf: Knud Knudsen. (IS – F-6)
14. Historisk museum. Ukjent fotograf. (BS-fol-642/27)
15. Våpensamlingen ved Bergens Museum 1904. Fotograf: Atelier KK (IS – F-1)
16. Haakon Shetelig. Ukjent fotograf. (BS-37)
17. Zoologisk samling, Bergens Museum. Ukjent fotograf. (IS – A-4)
18. Torleiv Hannaas. Ukjent fotograf. (BS-XXVI)
19. Arne Bjørndal. Fotograf ukjent. (BS-q-135/51)
20. HF-bygget. Ukjent fotograf. (BS-3984/3)
21. Gunnar Skirbekk. Ukjent fotograf. (BS-7078/4)
22. Topografisk kart over Sogndal. Fotograf: Morten Heiselberg. Kartsamling Institutt for geografi
23. Geologisk kart over Voss, 1905. Fotograf: Morten Heiselberg. Kartsamling Institutt for geografi
24. Bykart over Bergen, 1879. Fotograf: Morten Heiselberg. Kartsamling Institutt for geografi
25. Industrikart over Hordaland. Fotograf: Morten Heiselberg. Kartsamling Institutt for geografi
26. Geofysisk institutt 1947. Ukjent fotograf. (BS-10842/3)
27. Geofysisk institutt 1951. Ukjent fotograf. (BS-18848/2)
28. Interiør, værvarslingen på vestlandet. Ukjent fotograf. (BS-5804/1)
- 29-32: Lysbilder, "Fysik", undervisningsmateriale. (IS – E-12)
33. Geologisk avdeling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-235/7)
34. Geologisk avdelings motorbåt. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-234/17)
35. Geologisk samling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-235/10)
36. Svenske geologer på ekskursjon på Radøy 1912. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-90/14)
37. Carl Fredrik Kolderup og Olav Melkild. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-234/7)
38. Carl Fredrik Kolderup. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-233/15)
39. Feltdagbok av Carl F. Kolderup, 1892. Inst. for geovitenskap
40. Feltdagbok av C. F. Kolderup, 1892. Inst. for geovitenskap
41. Feltdagbok av C. F. Kolderup: "Bergensbuerne" 1898. Inst. for geovitenskap
42. Feltdagbok av C. F. Kolderup: "Det bergenske labradorfelt" 1894. Inst. for geovitenskap
43. Fra Bergens Museums årbok 1903
44. Tegning av H. Bucher jr., fra Bergens Museums årbok 1903
45. Plansje fra Bergens Museums årbok 1903

46. Plansje fra Bergens Museums årbok 1903
47. Feltdagbok av C. F. Kolderup: "Geologiske notiser fra Bergens omegn". Inst. for geovitenskap
48. Geologisk utstilling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad (BS-jr-233/9)
49. Feltdagbok av C. F. Kolderup: "Notiser fra Kvamshestens felt". Inst. for geovitenskap
50. Feltdagbok av C. F. Kolderup: "Notiser fra Kvamshestens felt". Inst. for geovitenskap
51. Fra Bergens Museums årbok 1920/21
52. Fra Bergens Museums årbok 1920/21
53. Kart av Kolderup og Omvik fra Bergens Museums årbok 1920/21
54. Geologenes innvielsesfest i J. Frieles gt.1 i 1911. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-236/11)
55. Lusnj på geologisk avdeling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-234/3)
56. Geologisk avdeling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-234/10)
57. Utstilling på geologisk avdeling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-235/5)
58. Interiør, geologisk avdeling, Bergens Museum. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-236/6)
59. Undervisningslysbilde. (IS – E-12)
60. Regnestav fra Matematisk institutt. Fotograf: Morten Heiselberg
61. Lagerrom i kjelleren i Armauer Hansens hus. Fotograf: Ola Søndena
62. Portrett av F. G. Gade, malt av Kitty Kielland 1892. Fotograf: Jan H. Reimers. (BS-27)
63. Utstilling i Haaland-salen, Gades Institutt. Fotograf: Ola Søndena
64. Utstilling i Haaland-salen, Gades Institutt. Fotograf: Ola Søndena
65. Gades boksamling på biblioteket til Avdeling for Patologi. Fotograf: Ola Søndena
66. Operasjonssal i gamle hovedbygning, Haukeland sykehus. Fotograf: A. P. Andersen. (BS-4713/16)
67. Kvinneklubben. Fotograf: Atelier KK. (BS-KK-N-286/95)
68. Pasientsal, Haukeland sykehus. Ukjent fotograf. (BS-4713/14)
69. Det odontologiske institutt, modell. Fotograf: R. Wærenskiold. (BS-10853)
70. Lysbilde, undervisningsmateriale (IS – D-20)
71. Biologisk stasjon. Marineholmen. Ukjent fotograf. (BS-fol-642/36)
72. Fra fotografialbum, Biologisk stasjon (A9). Ukjent fotograf.
73. Fra fotografialbum, Biologisk stasjon (u.nr.) Fotograf: Norvin
74. Manuskript av Hans Brattström. Samlinger fra Biologisk stasjon.
75. Hans Brattström. Ukjent fotograf. Fotografialbum fra Biologisk stasjon (B101)
76. Samlinger fra Biologisk stasjon
77. Samlinger fra Biologisk stasjon
78. Samlinger fra Biologisk stasjon
79. Samlinger fra Biologisk stasjon
80. Samlinger fra Biologisk stasjon
81. Samlinger fra Biologisk stasjon
82. Samlinger fra Biologisk stasjon
83. Samlinger fra Biologisk stasjon
- 84-85: Personalboliger, Herdla. Ukjent fotograf. (IS – H)
86. Samlinger fra Biologisk stasjon
87. Samlinger fra Biologisk stasjon
88. Samlinger fra Biologisk stasjon
- 89-90: Samlinger fra Biologisk stasjon
- 91-92: Samlinger fra Biologisk stasjon
- 93: Samlinger fra Biologisk stasjon
94. "Armauer Hansen". Ukjent fotograf. (BS-fol-1039)
- 95-96: "Herman Friele". Ukjent fotograf. (IS – D-27)
97. "Fridtjof Nansen" og "Herman Friele". Samlinger fra Biologisk stasjon, (albumblad B-52).
98. "Fridtjof Nansen". Ukjent fotograf. Samlinger fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-51).
99. "August Brinkmann d.e.". Ukjent fotograf. Samlinger fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-140).
100. Bjørn Helland-Hansen på Biologisk Stasjon på Marineholmen. S. fra Biologisk stasjon. (A-3B)
101. Torbjørn Gaarder og Bjørn Helland-Hansen 1914. S. fra Biologisk stasjon. (Albumblad A-4)
102. August Brinkmann og James Grieg. S. fra Biologisk stasjon. (Albumblad A-7)
103. Fra Espegrend. Ukjent fotograf. Samlinger fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-17)
104. Fra Espegrend. Ukjent fotograf. Samlinger fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-63)
105. Fra Espegrend. Ukjent fotograf. Samlinger fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-78)
106. August Brinkmann jr. Ukjent fotograf. Samlinger fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-148)
107. Hans Brattström og Torleiv Brattgard. Ukjent fotograf. S. fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-115)
108. Hans Brattström på Espegrend. Ukjent fotograf. Samlinger fra Biologisk stasjon. (Albumblad B-76)

- 109-10. Sarsia 70. Samlinger fra Biologisk stasjon
111. Fra Bergen Museum årbok 1998. Samlinger fra Biologisk stasjon.
112. Kart, "Episcopatus Bergensis", 1658. Fra Brinkmann-samlingen. Fotograf: Morten Heiselberg
113. Prospekt, Bergen. Fra Brinkmann-samlingen. Fotograf: Morten Heiselberg
114. Prospekt, Bergen. 1865. Fra Brinkmann-samlingen. Fotograf: Morten Heiselberg.
115. Kvinneportrett, ca. 1850. Fra Brinkmann-samlingen.
116. Prospekt, landskap, 1834. Fra Brinkmann-samlingen.
117. Prospekt, Bergen, 1885. Fra Brinkmann-samlingen.
118. Prospekt, Hardanger, 1882. Fra Brinkmann-samlingen.
119. Portretter, 1853. Fra Brinkmann-samlingen.
120. Portretter, 1850. Fra Brinkmann-samlingen.
121. Kvinnelige geologistudenter på Hjellevstad. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-235/4)
122. Interiør fra Naturhistorisk museum. Ukjent fotograf. (IS – A-4)
123. Hagen ved Historisk museum. Ukjent fotograf. (IS – A-3)
124. "Michael Sars". Ukjent fotograf. (IS – C-1)
125. Mannskap på "Michael Sars". Ukjent fotograf. (IS – C-1)
- 126-27. Lysbilder, undervisningsmateriale fra Zoologisk museum. (IS – D-7.2)
128. Galggoavre, Vaggetem, Pasvik. Fotograf: Ellisif Wessel. (IS – D-11.2)
- 129-30. Lysbilder, undervisningsmateriale fra Zoologisk Museum. (IS – D-24)
131. Hvalfangst i Skogsvåg. Ukjent fotograf. (IS – D-26)
132. Brydes hvalstasjon, Saldanha Bay, Durban. Ukjent fotograf. (IS – D-26)
133. Hvalfangst, sydishavet. Ukjent fotograf. (IS – D-26)
134. Hvalfangstskip i sydishavet. Ukjent fotograf. (IS – D-26)
135. Biologisk stasjon, Herdla. Ukjent fotograf. (IS – D-27)
136. Odd Johannesen og Nils Glimme. Ukjent fotograf. (IS – D-27)
- 137-38. Biologisk stasjon. Ukjent fotograf. (IS – D-27)
139. "Sildebåde", Haugesund 1899. Ukjent fotograf. (IS – D-28)
- 140-41. Fra forskningsskipet "Michael Sars". Ukjent fotograf. (IS – D-28)
- 142-45. Lysbilder, undervisningsmateriale fra Zoologisk Museum. (IS – D-30)
146. "Skolter ved Langevandet, Pasvik". Fotograf: Ellisif Wessel. (IS – D-30)
- 147-54. Bilder fra skolehjem. Ukjent fotograf. (IS – E-1)
- 155-57. Bilder fra hermetikkfabrikk. Ukjent fotograf. (IS – E-8.1)
158. Lesesal ved Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK. (IS – F)
159. Zoologisk utstilling, Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK. (IS – F)
160. Zoologisk utstilling, Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK. (IS – F)
161. Zoologisk utstilling, Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK. (IS – F)
162. Vestibylen på Bergens Museum. Fotograf: Atelier KK. (IS – F)
163. John Rekstad, portrett. Ukjent fotograf. Fra Norsk Geologisk Tidsskrift XIV 1934.
164. Geologer på Asbjørnåsi, Luster 1904. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-120/19).
165. Rød marmor fra Samnanger. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-66/3)
166. Flyttblokk på Hardangervidda, 1900. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-46/7).
167. Holken, Litlos, 1900. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-79/10).
168. Valldalen, 1900. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-79/8).
169. Fra Litlos seter, Hardangervidda, 1900. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-79/1).
- 170-72. Fra årbok, Norske Geologiske Undersøkelser, 1902.
173. Skaupsjølægeret, 1902. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-21/18)
174. Molnut og Hardangerjøkulen, 1902. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-81/8)
175. Fra teltplassen ved Hallingskeid, 1902. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-81/14).
176. Teltet og hestene ved Isdalsband, 1902. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-49/4).
177. Fra Bergens Museums årbok, 1906.
178. Dagbok av John Rekstad, 1905. Institutt for geovitenskap, UiB.
179. Fra Samledal, Jondal, 1905. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-54/3).
180. Mot Folgefonna, 1905. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-55/1).
181. Fjæra i Åkrafjorden, 1905. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-30/3).
182. Dagbok av John Rekstad, 1905. Institutt for geovitenskap, UiB.
183. Jonstein, 1905. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-54/6).
- 184-85. Fra årbok, Norges Geologiske Undersøkelser, 1909.
186. Solrenningane seter, Stølsheimen. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-105/5).
187. Dagbok av John Rekstad, 1906. Institutt for geovitenskap, UiB.

188. Fra årbok, Norges Geologisk Undersøkelser, 1909.
189. Skjærlingenåsi, Stølsheimen, 1906. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-107/1).
190. Fra Rappen seter, Stølsheimen, 1906. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-107/15).
191. Åsedalen seter, Stølsheimen, 1906. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-107/5).
192. Briksdalsbre, Olden, 1900. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-131/11).
193. Mjølkevollsbre, Olden, 1900. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-131/2).
194. Morene i Tunsbergdalsbreen, 1900. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-125/7).
195. Fra Lodalsbreen, 1899. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-129/1).
196. Breprot i Bøyabreen, 1899. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-123/18).
197. Rekstad-fotografier på utstilling, 1908. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-236/5).
198. Utstillingsbilde fra utstillingen 1908. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-128/6).
199. Fra Kvannefjell, Nordland, 1905. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-227/3).
200. Fra Stormoen, Misvær, Nordland. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-226/2).
201. Fra Lovund, Nordland. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-196/2).
202. Fiskere på Gisvær, Nordland. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-174/8).
203. Kjerringøy, Nordland, 1915. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-176/13).
204. Fra Svolvær, 1917. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-225/1).
205. Høyonn på Skagstad, Steigen, Nordland, 1917. Fotograf: John Rekstad. (BS-jr-221/15).
206. Biologisk stasjon, Herdla. Ukjent fotograf. (IS – H).
207. Runehallen ved museumshagen, Bergen Museum. Ukjent fotograf. (BS-fol-642/7).

207. Runehallen ved museumshagen, Bergen Museum. Fotograf: ukjent.